

Marjaana Herlevi-Turunen

TAITE

**– lasten museoprojekteista
museopedagogiseen toimintamalliin**

Pro gradu –tutkielma
Kevätlukukausi 2004
Kasvatustieteen laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

TAITE –taiteesta tekemällä, taidetta tekemällä, taiten tehden, kenties taitekohta elämässä... Näillä sanoilla voi mielestäni vastata kysymykseen, mikä on TAITE?

Tutkimukseni on käytännönläheinen toimintatutkimus TAITEsta, vuonna 2002 alkaneesta taidekasvatusprojektista ja sitä edeltäneistä vaiheista. Tutkimuksessani pyrin valottamaan taidekasvatusprojektin syntymiseen vaikuttaneita tekijöitä, perustelemaan lapsilähtöisiä, monitaiteellisia ja toiminnallisia menetelmiä, kohderyhmien valintaa sekä museoihin sijoittuvaa toimintaa. Kerron tutkimuksessani myös oheismateriaalin ja työpajatoiminnan kehittymisestä. Työhöni sisältyy myös tarkempi kuvaus yhdestä projektiin kuuluneesta näyttelystä, Dale Chihuly'n lasitaidenäyttelystä Vapriikissa, siihen pohjautuvasta ”Lasitaikurin tulivärit” -lastenkierroksesta, sen suunnittelusta, toiminnasta, oheismateriaalista ja työpajoista sekä opettajien ja lasten antamasta palautteesta tuossa projektissa.

TAITEn kehittämisessä on huomioitu erityisesti toiminnan lapsilähtöisyys ja toiminnan kehittämisessä on kuultu sekä lapsia että lapsiryhmien kanssa työskenteleviä päiväkodin ja koulun opettajia. Heidän mielipiteensä on koottu tutkimuskaavakkeilla ja haastatteluilla. Lisäksi toiminnan kehittämisessä on alusta lähtien ollut mukana Taysin lastenpsykiatrian poliklinikka, jonka asiantuntijuutta on tarvittu, kun on suunniteltu omaa toimintaa mm. psyykkisesti sairaille lapsille.

Vuonna 2002 TAITE järjesti toimintaa 4000 tamperelaiselle 5–9-vuotiaalle lapselle; päiväkotij- ja koululaisryhmille sekä erityisryhmille. Tutkimuksessani kerron, kuinka toiminta on järjestetty ja miksi on päädytty juuri tällaiseen toimintamalliin.

Asiasanat: museopedagogiikka, toimintatutkimus, pedagoginen draama, taidekasvatus

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
1 JOHDANTO	6
2 TOIMINTATUTKIMUS TAITESTA.....	8
2.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ	11
3 TAITEN TOIMINNAN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	13
3.1 LAPSEN SUBJEKTIVUS JA HOLISTINEN IHMISKÄSITYS.....	13
3.2 KONSTRUKTIVISTINEN OPPIMISKÄSITYS.....	15
3.3 KOKONAISVALTAINEN JA KOKEMUKSELLINEN OPPIMINEN	16
3.4 MONIAISTIMUKSELLINEN JA MONITAITEELLINEN TOIMINTA JA PEDAGOGINEN DRAAMA	19
4 LASTENKULTTUURI JA MUSEOT	22
4.1 MUSEON, PÄIVÄKODIN JA KOULUN YHTEISTYÖ.....	23
4.2 TAITEN YHTEISTYÖ PÄIVÄKOTIEN JA KOULUJEN KANSSA	24
4.3 MUSEOPEDAGOGIIKKA	26
4.3.1 Museo opettajana ja kasvattajana	27
4.3.2 Museo-oppaan rooli.....	29
4.4 MUSEO OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ.....	31
4.5 MUSEO TERVEYDEN EDISTÄJÄNÄ	34
5 TAITEA EDELTÄVÄT VAIHEET 2000-2001.....	36
5.1 SYKSY 2000	36
5.2 KEVÄT 2001.....	37
5.3 SYKSY 2001	40
6 TAITE 2002	42
6.1 TAITE JA NÄYTTELYT	43
6.2 TAITE JA KOHDERYHMÄT	43
6.2.1 I-ryhmä: Normaalit lapsiryhmät.....	44
6.2.2 II-ryhmä: Riskiryhmät.....	44

6.2.3 III-ryhmä: Sairastuneet lapset	46
7 TAITEN TOIMINTAMALLI.....	48
7.1 ELÄMYKSELLINEN MUSEOKIERROS	50
7.1.1 Museokierroksen suunnittelu	52
7.1.2 Museokierroksen tarina	53
7.2 OHEISMATERIAALI	56
7.3 TYÖPAJAT	58
7.4 MUU TOIMINTA	61
7.4.1 Opettajien koulutustilaisuudet	61
7.4.2 Perhekierrokset ja muu toiminta.....	62
8 ESIMERKKI TOIMINTAKOKONAISUUDESTA – ”LASITAIKURIN TULIVÄRIT”	63
8.1 MUSEOKIERROKSEN SUUNNITTELU JA TAVOITTEEN ASETTELU	63
8.2 ”LASITAIKURIN TULIVÄRIT” -MUSEOKIERROS.....	64
8.3 ”LASITAIKURIN TULIVÄRIT” -TYÖPAJA	68
8.4 LASTEN PALAUTETTA ”LASITAIKURIN TULIVÄRIT” - MUSEOKIERROKSESTA.....	71
8.5 OPETTAJIEN PALAUTETTA	73
8.5.1 Opettajien palautetta ”Lasitaikurin tulivärit” -museokierroksesta.....	73
8.5.2 Opettajien palaute ”Lasitaikurin tulivärit” -työpajoista.....	74
8.5.3 Opettajien palaute ”Lasitaikurin tulivärit” -oheismateriaalista.....	76
8.5.4 Opettajien palaute ”Lasitaikurin tulivärit” –toimintakokonaisuudesta.....	79
9 ERI RYHMIEN KOKEMUKSIA JA TUTKIMUSTULOKSIA TAITESTA 2002	80
9.1 LAPSIRYHMÄT.....	80
9.1.1 Lasten kyselykaavakkeet.....	81
9.1.2 Lasten palautteet	82
9.2 OPETTAJAT	85
9.2.1 Opettajien kyselykaavakkeet	85
9.2.2 Opettajien palautteet.....	86
9.3 ERITYISRYHMÄT	93
9.3.1 Mannerheimin lastensuojeluliiton ryhmät	93
9.3.2 Johanneksen koulun maahanmuuttajaluokka	96

9.3.3 <i>Hervannan perheryhmä</i>	97
9.3.4 <i>Koivikkopuiston koulu</i>	101
9.4 TYÖPAJOJEN OHJAAJAPALAUTE JA KOKEMUKSIA TYÖPAJOISTA	102
10 TOIMINTATUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	106
11 POHDINTAA JA KEHITYSEHDOTUKSIA	108
12 JOHTOPÄÄTÖKSET	112
LÄHTEET	117

1 JOHDANTO

Lasten monin tavoin ilmituleva pahoinvointi huolestuttaa sekä päättäjiä, vanhempia, että lasten parissa työskenteleviä ihmisiä usealla eri taholla. Lasten levottomuus, aggressiivisuus, ahdistuneisuus tai vetäytyneisyys ovat monella tapaa merkkejä siitä, että lapsi ei voi hyvin. Tampereen kaupunki päätti myös tehdä jotain tälle ongelmalle. Vuonna 2001 käynnistettiin Tampereen kulttuuritoimessa ”Lasten mielenterveyttä edistävä taide- ja liikuntakasvatuksen erityisprojekti”, jossa toimin toisena projektikoordinaattorina. Projektissa opettajat ja lapsiryhmät testasivat jo olemassa olevien ilmaisten, päiväaikaan tapahtuvien lastenkulttuuripalveluiden toimivuutta. Tutkimuksessa opettajat painottivat *prosessin, elämyksellisyyden ja toiminnallisuuden* merkitystä.

Perinteisesti mielenterveystyössä on keskitytty ongelmiin ja niiden hoitoon. Lasten mielenterveyttä voidaan kuitenkin edistää ja tukea heidän jokapäiväisessä elämässään ennen kuin tarvitaan varsinaisesti hoidollista apua. Kevään 2001 aikana neuvoteltiin yhdessä sekä TAYSin lastenpsykiatrisen klinikan että perheneuvolan asiantuntijoiden kanssa uudesta toimintamallista, missä kulttuuripalvelut voisivat olla edistämässä lasten mielenterveyttä. Tehtyjen selvitysten perusteella päädyttiin kolmiosaiseen toimintamuotoon, joka jakautuu ryhmittäin seuraavasti; I-ryhmä: mielenterveyden edistäminen, II-ryhmä: ennalta ehkäisy ja III-ryhmä: terapia.

Selvitystyön pohjalta syntyi TAITE, joka virallisesti aloitti toimintansa tammikuussa 2002. TAITE keskittää toimintansa museoiden näyttelyihin ja järjestää niihin elämyksellisiä lastenkierroksia ja niihin liittyvää oheistoimintaa. Toiminnan teoreettisena taustana ovat pääasiassa Lauri Rauhalan holistinen ihmiskäsitys, Kolbin kokemuksellisen oppimisen malli ja John Deweyn ”Learning by doing”. Tutkimukseni painottuu lähinnä kokemuksellisen oppimisen ja pedagogisen draaman näkökulmaan. TAITEn museopedagogista toiminta-ajatusta tuki myös 2001 ilmestynyt Benson Konlaanin väitöskirja, jossa kävi ilmi, että museot vaikuttavat eniten ihmisten koettuun terveydentilaan.

Tutkimusaiheeni on TAITE eli lasten museopedagoginen toimintamalli Tampereella. TAITE tuottaa 5–9-vuotiaille lapsille elämyksellisiä museokierroksia ja niihin liittyviä työpajoja, lisäksi opettajille järjestetään koulutustilaisuuksia sekä oheismateriaalia kuhunkin erityisnäyttelyyn liittyen. Tarkoituksena on tuottaa

mahdollisimman monipuolinen, saman teeman (tässä näyttelyn) ympärille rakennettu kokonaisuus, jonka ryhmä voi yhdessä kokea. Tutkimukseni sisältää museopedagogisen toiminnan kehittymisen irrallisista lasten opastuksista pitkäkestoiseksi toimintamalliksi Tampereella. Pyrin kuvaamaan TAITEn museopedagogista toimintamallia 2002 ja sitä edeltäviä vaiheita vuosilta 2000–2001. Lisäksi pohdin toiminnan taustalla vaikuttavia teoreettisia lähtökohtia.

Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen toimintatutkimus, jossa itse olen sekä tutkijan että projektikoordinaattorin roolissa. Tutkimusaineisto on TAITEn toiminnasta vuodelta 2002. Tutkimus sisältää myös kvantitatiivisia kohtia, joilla olen pyrkinyt lisäämään tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimusaineisto koostuu suurelta osin lapsille ja opettajille suunnatuista tutkimuskyselyistä, mutta toimintatutkimukseen on vaikuttanut myös muu havaintomateriaali, kuten videointi, valokuvaus, tutkimuspäiväkirja, haastattelut ja keskustelut opettajien, lasten, työpajojen ohjaajien sekä museoiden henkilökunnan kanssa.

Tutkimustuloksissa käsittelen projektiin osallistuneiden lapsiryhmien sekä heidän ohjaajiensa ja opettajiensa että työpajojen ohjaajien vastauksia osallistumisesta. Käytän jatkossa projektista pelkästään nimitystä TAITE yksinkertaistaakseni tekstin lukemista. Huomioitavaa on kuitenkin se, että TAITE on jatkanut toimintaansa myös vuosina 2003 ja 2004, toiminnan hieman muuttuessa ja kehittyessä. Lisäksi käytän tekstissä paikoitellen ”TAITE -työryhmä” -nimikettä. Tällä tarkoitan kahta projektikoordinaattoria; Marjaana Kalliokoskea sekä itseäni. Projektikoordinaattorin tehtäviin kuuluu mm. toiminnan suunnittelu sekä organisointi, museokierrosten suunnittelu ja ohjaus, oheismateriaalin valmistus sekä työpajojen organisointi kohderyhmille.

2 TOIMINTATUTKIMUS TAITESTA

Tutkimukseni on käytännönläheinen toimintatutkimus, jossa pyrin kuvaamaan TAITEn toimintaa vuonna 2002. Lisäksi kuvaan TAITEn toimintamallin syntyvaiheita sekä perustelen metodologisia valintoja että teoreettisia lähtökohtia. Painopisteeni tutkimuksessa on TAITEn toimintamallin kuvaamisessa: *museovierailu – työpaja – oheismateriaali*.

TAITE järjesti vuonna 2002 kuusi toimintakokonaisuutta Tampereen eri museoihin; Vapriikkiin, Tampereen taidemuseoon, Muumilaaksoon sekä Sara Hildénin museoon. Kustakin toimintakokonaisuudesta tehtiin erikseen raportti, jossa kuvattiin toimintaa sekä museossa että työpajoissa. Raportti sisälsi lisäksi tiedot osallistuneista ryhmistä ja erityisryhmistä ja heidän palautteensa toiminnasta. Nämä raportit ovat tukemassa tätä pro gradu –tutkimustani. Tässä tutkimuksessani kuvaan yksityiskohtaisemmin yhtä toimintakokonaisuutta, Dale Chihuly'n lasitaidenäyttelyyn suunniteltua ”Lasitaikurin tulivärit” –museokierrosta ja sitä syventävää työpajaa ja kokonaisuudesta saatua palautetta.

TAITEn toiminnassa on ollut mukana sekä päiväkotilapsia että koululaisia, yhteensä n. 3500 lasta. Jatkossa yksinkertaistan tekstiä ja puhun ainoastaan lapsista, mikäli kohderyhmää ei ole tarkoituksellista erikseen mainita. Aikuisista käytän nimitystä opettajat, huolimatta siitä, onko kyseessä luokanopettaja, lastentarhanopettaja, sosiaalikasvattaja tai joku muu ammattiryhmä, joka on toiminut lapsiryhmän parissa.

TAITEn toiminnassa on ollut mukana normaalien päiväkoti- ja koululaisryhmien lisäksi myös muutama erityisryhmä. Kyseessä oleville ryhmille on erikseen räätälöity omat museokierrokset sekä työpajat. Lisäksi kerron myös perheille suunnatuista tapahtumista, joissa TAITE on ollut mukana.

Kun TAITEn toiminta alkoi tammikuussa 2002, oli selvää, että toimintaa tulitaisiin seuraamaan hyvin tarkasti. Koska esimerkiksi toiminnan rahoitus jatkossa oli epävarmaa, myös poliittiset päättäjät kaipasivat näyttöä uudeltaisesta taidekasvatustoiminnasta ja sen tuloksista. Lisäksi toiminnassa mukana olleet opettajat olivat halukkaita osallistumaan tutkimukseen ja kehittämään toimintaa eteenpäin. He toivoivat näin saavansa jatkossakin laadukkaita lastenkulttuuripalveluita omille lapsiryhmilleen. Tuolloin päätettiin tehdä jokaisesta TAITEn järjestämästä

toimintakokonaisuudesta raportti, josta kävisi ilmi toiminnan luonne sekä toimintaan osallistuneet henkilöt. Päätin näiden raporttien lisäksi kerätä mahdollisimman paljon tietoa projektista sekä ylläpitää tutkimuspäiväkirjaa tarkoitukseni tehdä TAITEstä toimintatutkimus.

”Toimintatutkimus on yleisnimitys sellaisille lähestymistavoille, joissa tutkimuskohteeseen pyritään tavalla tai toisella vaikuttamaan, tekemään tutkimuksellisin keinoin käytäntöön kohdistuva interventio”(Eskola ja Suoranta 2000, 126). Alun perin toimintatutkimuksellinen lähestymistapa sai alkunsa USA:ssa 1940-luvulla, jolloin sosiaalipsykologi Kurt Lewin otti käyttöön *action research* -termin. Hänen tutkimuskäytännölleen oli tyypillistä toimia ryhmässä ja pyrkiä toiminnan yhteisvastuulliseen kehittämiseen. Kasvatustieteessä toimintatutkimus tuli 1980-luvulla suosituksi menetelmäksi Englannissa, jossa se oli selvästi yhteydessä *opettaja tutkijana-liikkeen* syntyyn ja leviämiseen. Australiassa Stephen Kemmis perusti Deakinin yliopistoon toimintatutkimusryhmän ja siellä suoritettu tutkimus on vaikuttanut huomattavasti sekä toimintatutkimuksellisen käytännön että sen teorian muotoutumiseen. Suomessa vasta 1980-luvun lopulta lähtien toimintatutkimuksellinen lähestymistapa on tullut oleelliseksi osaksi suomalaista työntutkimusta. (Suojanen 1999).

Suojanen (1999) käyttää nimitystä toimintatutkimus kaikesta sellaisesta tutkimuksesta, joka täyttää seuraavat ehdot:

- tutkimuksessa on tarkoituksena yhteistyönä kehittää jotain sosiaalista kohdetta, ryhmän toimintaa, tiettyä hanketta tai tuotetta,
- tutkimus toteutetaan suunnittelu-toiminta-havainnointi-reflektointi-sykleinä,
- tutkimusprojektin jäsenet osallistuvat aktiivisesti kaikkiin tutkimusprosessin vaiheisiin ja
- tutkimuksen kulku raportoidaan.

Toimintatutkimuksessani TAITEstä täyttyvät kaikki edellä mainitut kriteerit. Kehittämisen kohteena on irrallisten lasten museo-opastusten kehittäminen systemaattiseksi museopedagogiseksi toiminnaksi Tampereella, huomioida toimintaan osallistuvien sekä toiminnan suunnittelijoiden ja tekijöiden sekä museotyöntekijöiden ja -ympäristön näkökulmat. ”Toimintatutkimuksessa tutkijan ja tutkittavan yhteisön vuorovaikutus ei ole ajallisesti ja temaattisesti tarkoin määriteltyä, vaan se on pysyvää

ja pitkäaikaista. Olennaista pysyvyydessä on tutkijan ja tutkittavien aktiivinen vuorovaikutus sekä sitoutuminen tiettyihin yhteisesti sovittuihin tavoitteisiin”. (Eskola ja Suoranta 2000, 128).

Toimintatutkimuksen määritellään kuuluvan ns. pehmeisiin menetelmiin lukeutuvaksi tutkimusmenetelmäksi, jonka avulla puututaan todellisiin elämän tapahtumiin ja tarkastellaan tämän väliintulon vaikutuksia. Painopisteenä ei ole niinkään saada yleistettävää tietoa kuin täsmällistä tietoa tiettyä tilannetta ja tarkoitusta varten (Anttila 1999.) Toimintatutkimuksen lähtökohtana on yleensä jokin käytännön työelämän tai muun sosiaalisen ympäristön tilanne, jonka tutkija itse, hänen työympäristönsä tai muu organisaatio kokee ongelmalliseksi tai epätyytyttäväksi (Suojanen 1999). TAITEn kohdalla vuoden 2001 tehty Lasten mielenterveyttä edistävän taide- ja liikuntakasvatuksen erityisprojektin selvitystyön tulokset olivat lähtökohtana kehittää lasten museopedagogista toimintaa eteenpäin. Tampereelle kaivattiin lapsilähtöistä, hyvin organisoitua museopedagogiikkaa, joka saavuttaisi mahdollisimman laajasti ja laadukkaasti valitun kohderyhmän, eli 5 -9-vuotiaat lapsiryhmät.

TAITEn toiminta jakautuu vuoden 2002 aikana useaan eri näyttelyiden ympärille rakennettuun kokonaisuuteen. Kustakin erityisnäyttelyn ympärille rakennetusta kokonaisuudesta on tehty oma yhteenvetoraportti, josta käy ilmi toiminnan luonne, toimintaan osallistuneet ryhmät sekä museon elämyskierroksen ympärille rakennettu oheistoiminta ja -materiaali. Lisäksi raportista käy ilmi sekä lasten, opettajien että työpajan ohjaajien palaute, jotka on kerätty erillisillä tutkimuskaavakkeilla (Liitteet 1, 3, 4 ja 5). Raporttien lisäksi on pidetty yllä myös tutkimuspäiväkirjaa, sekä käyty keskusteluita ja refleктоitu tapahtunutta toimintaa eri havaintojen, kuten valokuvien, videoidun materiaalin, sähköpostin, puhelinsoittojen ja eri materiaalien tukemana. Nämä raportit sekä avoimet keskustelut, pohdinnat, muistiinpanot ja tutkimuspäiväkirja ovat osaltaan olleet vaikuttamassa aina seuraavan näyttelyn ympärille rakennettuun toimintaan. Välttämättä toimintatutkimuksen vaiheet eivät kuitenkaan etene aina järjestyksessä, sillä TAITEn toiminnassa ollaan esimerkiksi samanaikaisesti uuden elämyskierroksen suunnitteluvaiheessa, edellisen näyttelyn aineiston keruussa, teoriaan tutustumisessa ja raportoinnissa. Toimintatutkimuksessa tutkimussuunnitelma elää tutkimuksen edetessä.

Suojanen (1999) jakaa toimintatutkimuksen kahteen eri pääkategoriaan; koulutuspainotteiseen ja hankepainotteiseen. TAITEn kohdalla kyse on hankepainotteisesta toimintatutkimuksesta. Hankepainotteisessa toimintatutkimuksessa nähdään toiminnan tuotoksessa, joko konkreettisessa tai abstraktissa tuotteessa, kehittämisen tarvetta. TAITEn kohdalla voidaan puhua myös osallistuvasta toimintatutkimuksesta, sillä oma roolini projektikoordinaattorina ei ollut pelkästään tarkkailijan, vaan myös toimijan, tutkijan ja aktiivisen kehittäjän.

Toimintatutkimuksessa otetaan ne ihmiset, jota tutkimus koskettaa, mukaan tutkimushankkeeseen täysivaltaisina jäseninä ja pyritään yhdessä heidän kanssa muutokseen, parempaan toimintamalliin. TAITEssa mukana olleille tehtiin selväksi, että kyseessä on projekti, jonka tarkoituksena on kehittää systemaattista museopedagogista toimintaa Tampereella. Toimintatutkimuksessa on keskeistä suhteellisen käytännöllisen ongelman ratkaiseminen ja tutkijan aktiivinen vaikuttaminen tapahtumiin. Tutkijana asetun myös itse tutkimuskohteeksi; mikä on projektikoordinaattorin luonteva rooli ja työtehtävät ja mitkä tehtävät voi delegoida esim. museoiden vahtimestareille tai tiedottajille.

2.1 Tutkimustehtävä

”Toimintatutkimus voidaan määritellä lähestymistavaksi, jossa tutkija osallistumalla tutkittavan yhteisön toimintaan pyrkii ratkaisemaan jonkin tietyn ongelman yhdessä yhteisön jäsenten kanssa”(Eskola ja Suoranta 2000, 126). TAITEn toimintatutkimuksen käynnistämisen syynä oli systemaattisen, lapsilähtöisen museopedagogisen toiminnan puute sekä opettajien ja museoiden välinen vähäinen yhteistyö. TAITEn toiminnan lähtökohtana oli kehittää museopedagogisen toiminnan sujuvuutta, ottaen toiminnassa huomioon lasten ikä- ja kehitystaso, koulun asettamat reunaehdot, kuten työjärjestys, kouluruokailu ym. sekä museon asettamat reunaehdot, kuten aukioloajat, näyttelyn asettelu ym. Sekä huomioida toiminnan sujuvuuteen vaikuttava systemaattinen tiedottaminen, mm. nettisivujen kehittäminen.

TAITEn toiminnan tausta-ajatukset löytyvät vuoden 2001 tehdystä selvitystyöstä. Tuolloin selvityksestä kävi ilmi, että opettajat painottivat *prosessin*,

elämyksellisyyden ja toiminnallisuuden merkitystä lasten kulttuuripalveluissa. Tuossa selvitystyössä lapset toivoivat puolestaan itse tekemistä ja selkeitä sääntöjä. Vuoden 2001 tehdyn tutkimuksen pohjalta lopulta tavoitteeksi asetettiin lapsilähtöisen museopedagogisen toimintamallin kehittäminen siten, että se vastaisi myös opettajien tarpeisiin. Tässä tutkimuksessa selvitetään, *onko toiveet pystytyt huomioimaan TAITEn 2002 museopedagogisessa toiminnassa?* TAITEn kohdalla pyrittiin irrallisista lasten museo-opastuksista muodostamaan pysyvä museopedagoginen toimintamalli, jossa otettaisiin huomioon sekä lasten, opettajien ja museoiden toiveet. Kehitystyön avuksi kerättiin tietoa seuraavilta osallistujilta mm. seuraavasti:

Lapsilta: Osallistuitko mielelläsi museokierrokseen? Jaksoitko kuunnella oppaan puhetta? Tulisitko uudelleen samaan näyttelyyn?

Opettajilta: Muodostuiko näyttelykäynnistä, oheismateriaalista ja mahdollisista työpajoista ryhmällesi yhteinen kokonaisuus? Oletko huomannut ryhmässäsi muutoksia tämän projektin aikana? Onko TAITE aiheuttanut sinulle kohtuuttomasti järjestelyitä muun opetus- ja kasvatustyön ohessa? Onko se tuonut uusia ideoita ja näkökulmia normaaliin työhön?

Työpajojen ohjaajilta:

Mitä mielestäsi olisi huomioitava työpajatoiminnassa? Löytyikö linkki museovierailun ja työpajatoiminnan välille? Miten koit yhteistyön muiden taiteen ja liikunnan ammattilaisten kanssa?

Museon henkilökunnalta:

Mitä käytännön asioita ryhmien olisi huomioitava vieraillessaan museossa? Mitä asioita haluaisit välittää näyttelystä?

3 TAITEN TOIMINNAN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksessa (1989) otetaan huomioon lapsen elämän kaikki osa-alueet. Sopimuksen neljän yleisen periaatteen kolmannessa kohdassa sanotaan seuraavaa: ”Lapsilla on oikeus pärjätä elämässä ja kehittyä elämän kaikilla osa-alueilla, mukaan lukien fyysinen, henkinen, psykososiaalinen, kognitiivinen, yhteiskunnallinen ja *kulttuurisektori*.” TAITEn toiminta-ajatus voidaan löytää YK:n lastenoikeuksien yleissopimuksesta, painottuen erityisesti kulttuurisektoriin.

TAITEn toiminnan taustalta voidaan löytää seuraavat keskeiset ajattelusuunnat: holistinen ihmiskäsitys, konstruktivistinen oppimiskäsitys ja kokemuksellinen oppiminen. TAITEn museokierrosten metodologisena pohjana ovat elämyksellisyys, kokemuksellisuus ja toiminnallisuus moniaistillisin, kokonaisvaltaisain menetelmin. Kyseiset teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat ovat syntyneet TAITE -työryhmän aiemmista työ-, opiskelu ja elämänselityksen aikana hyväksi koetuista toimintamalleista. Niitä pyrittiin soveltamaan tässä projektissa mahdollisimman monipuolisesti.

3.1 Lapsen subjektiivisuus ja holistinen ihmiskäsitys

TAITEn toimintamalli on lapsilähtöinen ja se perustuu ajatukseen lapsen *subjektiivisuudesta*. Vaikka lapsi on riippuvainen aikuisten ja ohjauksesta, on hänellä oikeutensa, tarpeensa ja toiveensa, jotka on otettava vakavasti. Osa TAITEn toiminnan kuvaa on aktiivisesti selvittää lapsen mielipide museo- ja näyttelytoiminnasta ja huomioida se ikä- ja kehitystason mukaan kaikissa lasta koskevissa museopedagogisissa toimintamuodoissa. Koska tavoitteena on pyrkiä toimintamalliin, joka kokonaisvaltaisesti huomioi lapsen ikä- ja kehitystason, toiminnan taustalta löytyy myös kokonaisvaltainen eli *holistinen ihmiskäsitys*.

Filosofi Lauri Rauhalan (1983) mukaan psykofyysinen tai materialistinen käsitys ei riitä kattamaan kaikkia ihmisen olemuspuolia. Hänen mukaansa ihmisen

ontologinen perusolemus voidaan esittää kolmijakoisena. Ihmisen olemassaolon perusmuodot voidaan nimetä *tajunnalliseen* (ihmisen sisäinen kokemusmaailma, jonka laatu on mielellisyyttä), *keholliseen* (kaikki se, mikä mielletään materiaaliseksi ja käsinkosketeltavaksi) ja *situationaaliseen* (kaikki se, mihin ihmisellä on suhde tai minkä kanssa ihminen on yhteydessä). Kasvattajan on ymmärrettävä omassa työssään, että kaikki nämä tekijät vaikuttavat ihmiseen, kasvatettavaan ja oppijaan. Rauhala kritisoi koulujärjestelmää liiasta tietopainotteisuudesta ja toteaa, että seurauksena saattaa olla köyhtynyt ja inhimillisyyden kannalta näivettynyt kokemistapa. ”Koska hyvä elämäntaito edellyttää monipuolisen rikkaasti jäsentynyttä maailmankuvaa, on kasvatuksen taattava, että eri merkityssuhteen tyytit tulevat harjoitetuksi omiin funktioihinsa maailmankuvassa” (1983, 162).

Jotta kaikki nämä osa-alueet voitaisiin huomioida opetus- ja kasvatustilanteissa ja lapsi voisi kokea monipuolisesti ja rikkaasti maailmaansa, se edellyttää mielestäni juuri kokonaisvaltaisia, moniaistillisia sekä prosessinomaisia työtapoja ja –menetelmiä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, kokemuksien ja elämyksien etsiminen sinänsä olisivat itsetarkoitus. Ne ovat välineenä tavoitteelliseen, monikanavaiseen toimintaan, jonka merkityssuhteet pohjautuvat lapsen aiempaan olemassa olevaan maailmankuvaan. Kasvattajan merkitys *situaatioiden* eli olosuhteiden suunnittelijana ja järjestäjänä sekä vuorovaikutuksellisenä aikuisena korostuu. Brunerin (1966) mukaan opetus on tehokasta silloin, kun aineisto esitetään tavalla, joka vastaa oppijan omaa tapaa tarkastella todellisuutta.

Vaikka lasten ja museo-oppaan kanssa vietetty yhteinen aika on usein lyhyt, se ei silti poista sitä vastuuta, joka oppaalla ja/tai museokasvattajalla on. Asia on päinvastoin, koska museossa vietetty aika lapsen kanssa on suhteellisesti lyhyt, toiminnan on oltava äärimmäisen laadukasta ja lasta motivoivaa. Lapsi tulee nähdä omana kokonaisuutena ja yksilönä ryhmässä. Tämä onkin kasvattajan työn vaikeimpia tekijöitä: osata suunnitella kokonaisuus siten, että lapsi voi olla ja kehittyä omana itsenään ja samalla luotsata ryhmää kokonaisuutena tavoitteellisesti eteenpäin.

3.2 Konstruktivistinen oppimiskäsitys

Peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien perusteissa (1994) korostetaan oppilaan aktiivista roolia oma tietorakenteensa konstruoijana, järjestäjänä. Myös TAITEN toiminnan taustalta voidaan löytää ajatus konstruktivistisesta oppimisesta. Konstruktivistisessä oppimiskäsityksessä korostetaan oppimisen yksilöllisyyttä. Omien aikaisempien kokemustensa valossa oppija konstruoi eli rakentaa tietoa. Hän valikoi ja tulkitsee uudelleen oppimaansa ja jäsentää ja nivouttaa sitä aikaisempaan oppimaansa. Yksilökeskeisestä lähestymistavasta huolimatta konstruktivismi korostaa myös oppimisen sosiaalisen kontekstin merkitystä. Oppiminen on myös tilanne- ja kulttuurisidonnaista, siihen vaikuttavat paikka ja ympäristö, missä oppiminen tapahtuu (Mäkinen 2002).

TAITEN museokierroksilla oppaan tehtävänä ei ole konemaisesti selostaa näyttelyä esine esineeltä, vaan hän vuorovaikutteisesti ottaa huomioon lapsen aiemman tieto- ja taitotason, ja nämä seikat huomioiden muokkaa elämyksellistä museokierrosta. Museovierailulle tullut lapsi saattaa olla ensimmäistä kertaa museossa tai hän on ehkä vierailut siellä ryhmänsä kanssa useampaan otteeseen. Nämä ovat sellaisia seikkoja, jotka on ehdottomasti huomioitava elämyksellisellä museokierroksella. Tärkeäksi seikaksi nousee oppaan ja ryhmän välillä vallitseva vuorovaikutus ja se kieli, jota opas puhuu. Lapselle on puhuttava sillä kielellä, jota hän pystyy ikä- ja kehitystaso huomioon ottaen ymmärtämään. Ei liian vaikeita museotermejä, mutta ei myöskään lasta aliarvioivaa ”lässytystä”. Oppaan on selvitettävä myös se, ovatko lapset jo ennalta perehtyneet saatavilla olleeseen oheismateriaaliin ja rakennettava toiminta sen mukaisesti, että museokierroksen päätyttyä toimintaa voidaan mahdollisesti jatkaa työpajoissa ja koulussa, päiväkodissa tai kotona oheismateriaaliin tukeutuen. Konstruktivistiseen oppimiseen pohjautuvalla museokierroksella korostuu oppiminen opastuksen sijaan, oppija oppaan sijaan ja tiedon henkilökohtainen rakentaminen aikaisempien kokemusten pohjalta sen sijaan, että opiskeltaisiin "valmiiksi pureskeltuja" tiedonpalasia.

Oppaan on tärkeää tuntea ne oppimisen ja ongelmanratkaisun strategiat, joita oppija käyttää uuden tiedon omaksumisen keinoina. Olemassa olevaa tietoa voidaan monella tapaa käyttää uuden tiedon konstruoimiseksi: oppijan käsitykset ja strategiat

ovat monisyisessä vuorovaikutuksessa keskenään. Tärkeä on myös oppijan tavoitteiden rakenne: mielekkäiksi koetaan nimenomaan omaan elämäntapaan liittyvät haasteet. (Rauste von Wright ym. 2003, 163). Päiväkoti-ikäiselle lapselle on turha selostaa lasitaiteesta puhuttaessa esim. kalsinoidusta soodasta tai boorisilikaatista. Lähestymistapa kyseiseen aiheeseen lähtee lapsen omasta maailmasta ja hänen omista kokemuksista, kuten esim. juomalaseista, ikkunalaseista, silmälaseista... Saattaapa joku pian muistaa lasilinnun mummin kirjahyllyssä, josta onkin luonteva siirtyä Oiva Toikan lasitaiteeseen ja sitä kautta vaikka amerikkalaisen lasitaiteen mestariin, Dale Chihulyyn, josta kerrotaan myöhemmin tässä tutkimuksessa. Tärkein motivaatio on halu oppia, johon kiinnitetään hyvin paljon huomiota elämyksellisellä museokierroksella. Elämyskierros voidaan rakentaa siten, että motivaatio ja halu oppia säilyvät alusta loppuun saakka. Tehokas oppiminen nähdään optimaalisten oppimismahdollisuuksien luomisena sekä positiivisen oppimishalun virittämisenä ja säilyttämisenä (Lintunen 1995, 109).

3.3 Kokonaisvaltainen ja kokemuksellinen oppiminen

Yksi tunnetuimmista kokemuksellisen oppimisen tutkijoista on David A. Kolb, joka on koonnut kokemuksellisen oppimisen ja kehityksen keskeiset teesit, joissa hän on yhdistänyt Deweyn, Lewinin ja Piaget'n lähestymistapoja. Kolbin mallissa yhdistyvät John Deweyn "learning by doing"- ajatusmalli eli kokemuksen ja tekemisen merkitys tekemällä oppimisessa, Kurt Lewinin toimintatutkimuksellinen lähestymistapa, jossa korostetaan oppimisen tehostuvan, jos konkreetin tekemisen ja analyyttisen pohdinnan välillä vallitsee jännite (oppimiseen täytyy siten sisältyä myös käsitteellistämisen vaihe) sekä Jean Piaget'n kehitysteorioiden ajattelun kehittymisestä. Eteläpelto (1992, 38) tiivistää Kolbin oletukset kokemuksellisesta oppimisesta seuraavasti:

1. Oppimista tarkastellaan prosessina, ei pelkästään sen lopputuloksesta käsin.
2. Oppiminen nähdään jatkuvana, kokemukseen perustuvana prosessina.

3. Oppiminen merkitsee niiden konfliktien ratkaisemista, jotka syntyvät vastakohtia sisältävästä sopeutumisesta ympäröivään todellisuuteen.
4. Oppiminen on kokonaisvaltainen eli holistinen maailmaan sopeutumisen prosessi.
5. Oppiminen toteutuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa.
6. Oppiminen on ensisijaisesti tiedonluomisprosessi.

Turunen (1987, 61-62) tarkastelee ihmistä filosofisen psykologian näkökulmasta ja hänen mukaansa ”lapsen toiminnallinen ote todellisuuteen säilyy silmiinpistäväänä vielä kouluikään”. Lapsen kehitys näyttäisi alkavan tekemisestä, josta seuraa erilaista liittymistä ympäristöön. Lapsen kasvaessa leikit muuttuvat jäsenyneemmiksi ja vasta myöhemmin aikuisiässä hän alkaa suuntautua maailmaan ensisijaisesti ajattelunsa kautta.

Sava (1993) on pohtinut taiteellista oppimista. Yhteistä monille oppimisen määritelmille on se, että oppimisessa ajatellaan jonkin lisääntyvän tai muuttuvan. Muutoksella voidaan viitata ainakin kolmentyyppisiin ilmiöihin: 1) määrälliseen muuttumiseen (esim. taidon lisääntymiseen), 2) laadulliseen muuttumiseen (esim. herkempään värien käyttöön) ja 3) rakenteellisiin muutoksiin (esim. oppijan ulkomaailmaa ja omaa sisäistä toimintaa koskeva mielikuvajärjestelmä). Taiteellisen oppimisen kannalta kiinnostava lähitermi on muuntuminen eli *transformaatio*. Sava pitää taiteellisen oppimisen yhtenä keskeisenä ominaisuutena taiteen transformatiivista merkitystä. Transformaatio tarkoittaa tässä taidetta kokevan tai taidetta tekevän, oppivan ihmisen sisäistä prosessia, tulkinta-, merkityksenanto- ja muuntamistapahtumaa. Tällöin taiteellisesti merkittävä kokemus voi näkyä ulospäin taiteellisena suorituksena. Taiteellisessa tapahtumassa tulkinta- ja merkityksenantotoiminnan kautta oppiva ihminen luo taiteellisen oppimisen kohteena oleviin asioihin uusia merkityssuhteita, saa uutta näkökulmaa todellisuuteen, itseensä, toisiin ihmisiin, luontoon, elämään yleensä. Ulkoisesti tapahtuma on näkymätön, mutta mielen sisäisesti ehkä varsin dramaattinen kokemus. ”Oppiva ihminen luo transformaatiotapahtuman kautta uutta sisäistä todellisuutta. Transformaation voisi näin suomentaa myös mielen sisäiseksi luomistyöksi” (Sava 1993, 16-17).

TAITEn toiminnassa on mielestäni hyvin pitkälti kysymys tuosta Savan määrittelemästä transformaatiosta. Toiminnan varsinaisena tarkoituksena ei ole oppia jotain ulkoista määrättyä esim. kognitiivista tai motorista taitoa tai tietoa, vaan sisäinen oppimisprosessi itsessään on tärkein. Toiminnallinen ja elämyksellinen kokemus museossa on jo sinänsä prosessinomainen tutustuminen näyttelyn teemaan, mutta se voi olla myös lähtölaukaus johonkin suurempaan prosessiin, jonka luokka voi yhdessä kokea. Toiminnassa pyritään ottamaan huomioon elämyksellisyys, kokemuksellisuus ja oman ajattelun herättäminen. Lapset toimivat aktiivisesti, eivätkä vain passiivisena tiedon vastaanottajina. He tutustuvat taiteeseen ja syventävät omaa taidekokemustaan draaman, musiikin, liikkeen, rytmikan, kielen ja oman tekemisen avulla.

Lapsen oppiminen perustuu kokemuksellisuuteen ja välittömiin havaintoihin. Juuri lapsuus on tila ja paikka, jossa voi herättää olemassaolon peruskokemuksen, pyrkiä suoraan ja välittömään suhteeseen itsen ja maailman kanssa. Siksi lapsi itse, pikemminkin kuin tieto, on nostettava kasvatustapahtuman keskipisteeksi. (Bardy 1996, 143). Eräs lapsi kerran sanoi museokierroksen päätyttyä: ”Tiedätkö, miksi minusta on niin kiva tulla tänne Sara Hildénin museoon? Siksi, kun täällä on aina niin outoja juttuja!” Tuossa lapsen lauseessa piilee syvä ajatus. Lapselle tulisi pystyä tarjoamaan laatua, siis kulttuuria *aidossa* ympäristössään, lasta aliarvioimatta. Tuokiot pyrittiinkin rakentamaan siten, että lapsen mielenkiinto pysyy kaiken aikaa yllä ja hän pystyy omilla valinnoillaan vaikuttamaan kierroksen kulkuun. Lapset ovat kierroksen aikana myös itse taiteen tekijöinä sekä asiantuntijoina. Taideteoksiin syvennyttään eri taiteen keinojen, kuten tanssin ja pantomiimin avulla. Jokaisella meistä on omat vahvuusalueemme hahmottaa maailmaa. Toisille se on näkö, toisille kuulo, toisille liike tai joku muu osa-alue. Mitä useampia, moniaistillisiä menetelmiä käytämme, sitä varmemmin jokin näistä menetelmistä kohtaa tarkoituksensa. Brunerin (1966) mukaan opetus on tehokasta silloin, kun aines esitetään tavalla, joka vastaa lapsen omaa tapaa tarkastella todellisuutta.

3.4 Moniaistimuksellinen ja monitaiteellinen toiminta ja pedagoginen draama

Kullakin on oma mieluisin oppimis- ja työskentelytapansa; visuaalinen, audittiivinen, haptinen tai kinesteettinen. Toiset tarvitsevat kuvia ja tekstejä, toiset kaipaavat interaktiota muiden kanssa. (Dryden & Vos 1996, 95). Näitä erilaisia oppimistapoja on pyritty huomioimaan TAITEn toiminnassa. Jotta jokainen lapsi saisi kokea oppimista juuri hänelle mieluisalla tavalla, museokierroksilla ovat eri taiteen menetelmät käytössä. Oppaan kanssa yhdessä voidaan tanssia revontulitanssia, rytmillä pieniä lammikon ääniä, kieriskellä museon lattialla pelinappulana, olla korva kiinni lattiassa ja löytää uusia perspektiivejä ja lähes mitä tahansa muuta, kunhan se on perusteltua oppimisen kannalta. Erilaisten menetelmien valinta on tavoitteellista opettamisen elävöittämistä erilaisin menetelmin, näyttelyn sisältöä aliarvioimatta.

Havainnoidessaan ympäristöään lapsi käyttää useita eri aisteja yhtä aikaa. Tähän perustuen TAITEn toiminnassa taidetta ja näyttelyitä tarkastellaan eri aistein ja eri taiteen menetelmien avulla. Hassin (1994) mukaan taidekasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen aistihavainnollista tajuntaa, koska sitä kautta tietäminen tulee mahdolliseksi. TAITEssa ei kuitenkaan ole kyse minkään erityisen tieto- ja taitotason saavuttamisesta toiminnassa, vaan pääasiallisesti kokemuksen ja elämyksen aikaansaaminen. Se, kuinka TAITEn toiminnan voisi tieteellisesti määritellä, on mielestäni hyvin haasteellista. Seuraavassa muutamia pohdintoja eri termien käytöstä.

Eri aistien ja taidelajien monipuoliseen käyttöön ei suomenkielestä löydy sopivaa tieteellistä termiä. Lähinnä toiminnan luonnetta kuvaava termi on Hassin käyttämä **moniaistimuksellisuus**. “Havaitseminen on luonteeltaan moniaistimuksellista. Moniaistimuksellisuus tekee lapsesta kyvykkään vastaanottamaan informaatiota havaintojen kautta. (Hassi 1994, 30). Kaikilla ihmisillä ja etenkin pienillä lapsilla sama havaintokokonaisuus muodostuu eri aistien antaman informaation yhdistämisestä”. Hassin mukaan “pienten lasten taiteellisen toiminnan tulisi liikkua laajalla alueella, eri tieteenalat ja ilmaisun alueet rinnakkain, sisäkkäin, edestakaisin, ympäri ja taas takaisin, eri välineillä ja materiaaleilla kokeillen, yksin, ryhmänä”. Tämä kuvaa hyvin TAITEa, mutta määrittelystä puuttuu mielestäni tarkempi kuvaus niistä eri menetelmistä, taiteenlajeista, jotka ovat oleellinen osa toiminnan luonnetta.

TAITEn elämyksellisten museokierrosten sisällöstä voidaan käyttää myös sanaa: **monitaiteellisuus**. Kierrosten rakenteeseen sisältyy hyvin monia taiteen eri osa-alueita, kuten musiikkia, tanssia, sanataidetta ja kuvataidetta. Monitaiteellisuus ja moniastimuksellisuus eivät kuitenkaan välttämättä sisällä tavoitteellisen, suunnitellun toiminnan aspektia. Monitaiteellisuus-termiä ei myöskään tunnusteta tieteelliseksi termiksi.

Tieteellisesti tunnustetuista termeistä lähinnä TAITEa kuvaava on mielestäni: *pedagoginen draama* tai *draamakasvatus*. Heikkinen (2002) on väitöskirjassaan pohtinut draaman eri käsitteitä ja hän on pohdinnassaan päätenyt draamakasvatuksen laajaan määritelmään: ”Draamakasvatus ei ole vain leikkiä eikä se ole teatteria tai teatterin opiskelua. Minulle draamakasvatus on kulttuurin luomisen ja kulttuurin tarkastelun ”tila” enemmän kuin yhteiskunnan ajattelun mukaan on oikeaa ja tärkeää. *Draamakasvatus on näin ymmärrettynä maailman ja kulttuurin hahmottamista esteettisten prosessien kautta*: draamakasvatus ei ole opettamista perinteisessä mielessä, vaan kyse on erilaisten näkökulmien ja vaihtoehtoisten mahdollisuuksien luomisesta - siis tulevaisuuden hahmottamisesta ”.

Liukko (1998, 51) puhuu puolestaan *draamapedagogiikasta*, joka on hänen mielestään kokoava käsite. ”Draamapedagogiikka on kokemuksellinen tie tietoon. Draamapedagogiikka on tavoitteellista ja kasvatuksellista ryhmätoimintaa, joka perustuu teatteritaiteeseen ja roolileikkiin.” Hän määrittelee pedagogista draamaa seuraavasti: ”Pedagoginen draama on metodi, työtapana, jolla saadaan ja löydetään kokemuksia. Pienten lasten kanssa työskenneltäessä monet abstraktit käsitteet koetaan konkreettisesti toiminnassa. Draamatyöskentelyn perustarkoitus on katsella asioita erilaisista näkökulmista” (Liukko 1998, 51).

Draamalla on opetusmenetelmänä ehkä kaikkein suurimmat mahdollisuudet toimia syvällisenä eheyttäjänä, koska se on käyttökelpoinen minkä tahansa asian opettamisessa ja koska se pyrkii nimenomaan kokonaisvaltaisuuteen. Se ei vaadi ulkopuolista instrumenttia tai kallista tekniikkaa –toisaalta mikä tahansa instrumentti tai tekniikka voi olla draamassa apuvälineenä, myös tietotekniikka. Draama perustuu yksilön mukana kulkevaan instrumenttiin eli yksilön omaan kehoon ja ääneen ja niiden kokonaisvaltaiseen ilmaisuvoimaan sekä aitoon vuorovaikutukseen, mielikuviin ja todellisuuden synteysiin, kokonaisuun mielikuviin ja vahvoihin elämyksiin. (Kanerva ja

Viranko 1997, 111-112). Draama soveltuu siis erinomaisesti TAITEn toimintaan museossa, sillä hankalasti mukana kuljetettavia välineitä ei tarvita, vaan tarvittava välineistö - oma keho ja mielikuvitus - kulkevat aina mukana.

Lapsen oma kokemusmaailma on draamaprosessin lähtökohta. Teemaa käsitellään kehyskertomuksen kautta, jonka tapahtumat voivat olla yksilöllisiä tai universaaleja. Näin draama auttaa yksilöä ymmärtämään sekä itseään, että maailmaa, jossa hän elää. Tavoitteeksi asetetut asiat käsitteellistetään draaman kuluessa uudelleen. Siten omat kokemukset ja elämykset liittyvät reflektoinnin avulla laajempiin yhteyksiin. Näin draama ei jää pinnalliselle tasolle.

TAITEn toiminnassa pedagoginen draama voidaan määritellä metodiksi oppia tai opettaa jotain. Elämyksellinen museokierros sisältää pedagogisen draaman työtapoja, joita Neelands (1992, 9-58) luokittelee seuraavasti: 1) puitteita ja miljöötä rakentavat työtavat, 2) kertovat työtavat, 3) tulkitsemiseen pohjautuvat työtavat ja 4) ajattelutoimintaa herättävät työtavat. Elämyksellinen museokierros voi sisältää lukuisia pedagogisen draaman työtapoja, kuten äänikuvaa, pelejä ja leikkejä, keskenjätettyä materiaalia, kirjeitä, viestejä, still-kuvaa, ulkopuolisia ääniä, miimiä, seremonioita, jne. Näin ajateltuna pedagoginen draama ei sulje pois mitään muuta taiteenlajia, mutta se jättää mahdollisuuden toimia turvallisesti vapaasti, suunnitellun toimintakehyksen sisällä.

4 LASTENKULTTUURI JA MUSEOT

Suomessa erilaiset kulttuuri- ja taidelaitokset muodostavat omilla aloillaan ainutlaatuisen valtakunnallisen verkoston. Teattereiden, orkestereiden, kirjastojen ja museoiden verkot kattavat hyvin koko Suomen. Kansalaisjärjestöjen, eri yhteisöjen ja yksittäisten kuntalaisten oma kulttuuritoiminta ja aktiivisuus kulttuurin tuottajina, tekijöinä ja harrastajina ovat kunnan kulttuuritoiminnan perusta.

Koulun pieni kulttuurikirja (2002) määrittelee taide- ja kulttuurikasvatuksen tavoitteiksi seuraavaa:

- antaa eväät hyvään elämään. Se on väline lapsen ja nuoren itsetuntemuksen kasvuun, oman ainutlaatuisuuden kokemiseen ja kykyyn kohdata muita.
- kehittää eettis-esteettistä lukutaitoa.
- vahvistaa oman kulttuurin tuntemusta ja auttaa ymmärtämään kulttuurien moninaisuutta.
- kehittää kykyä käyttää kulttuuripalveluita sekä iloita ja nauttia taiteesta.

Mouritsen (1996, 10-11) jakaa lapsia koskevan kulttuurikäsitteen lastenkulttuuriin, jota tuottavat aikuiset, lasten itsensä tuottamaan kulttuuriin ja siihen, mitä aikuiset ja lapset tekevät yhdessä. Toistaiseksi museoissa tapahtuva lastenkulttuuri on ollut lähinnä aikuisten tuottamaa, joko näyttelyitä tai lapsille suunnattuja opastuksia. Lasten tuottama tai aikuisten ja lasten yhdessä tuottama museokulttuurinen toiminta voisi olla paljon monimuotoisempaa ja runsaampaa, kuin mitä sen tätä nykyä on.

Suomen museoliiton tilaston (2000) mukaan Suomessa on yli tuhat museota, joista kulttuurihistoriallisia museoita on 49 %, erikoismuseoita 25 %, taidemuseoita 20 % ja luonnontieteellisiä museoita 6 %. Päätoimisesti hoidetuissa museoissa on vuosittain noin 5 miljoonaa kävijää. Kävijöistä 38 % vieraili kulttuurihistoriallisissa museoissa, 34 % taidemuseoissa, 24 % erikoismuseoissa ja 4 % luonnontieteellisissä museoissa. Ilmaiskävijöiden osuus oli 33 %. Koululaisryhmien käyntejä oli museokävijöiden kokonaismäärästä 8,6 %. Valtakunnallisen museoiden kävijätutkimuksen mukaan koululaisia kävi museoissa 7 % ja opiskelijoita 14 %. Ikäryhmästä 11 -14-vuotiaat kävi museoissa 6 % ja ikäryhmästä 15 -24-vuotiaat vieraili 13 % (Taivassalo 2003).

4.1 Museon, päiväkodin ja koulun yhteistyö

Länsi-Euroopassa on museoiden ja koulujen yhteistyöllä vakiintuneet perinteet. Jo 1880-luvulla oli Englannissa eräillä museoilla systemaattiset opetussuunnitelmat, jotka oli sidottu koululaitokseen. 1970-luvulle saakka on museopedagogiikan painopiste ollut formaalisessa, kouluihin ja muihin opetuslaitoksiin sidotussa opetustyössä. Viimeisinä vuosikymmeninä on kuitenkin huomioitu yhä enemmän suurta yleisöä ja samanaikaisesti on integroitu museoiden opetustavoitteet entistä selkeämmin koulujen opetussuunnitelmiin. Vuonna 1985 peruskouluun ja lukioon tuli lainsäädäntö, joka antoi museoille uusia tehtäviä. Opetussuunnitelmiin tuli mahdolliseksi ottaa esille alueelliset ja paikalliset erityispiirteet ja tarpeet. Tällä pyrittiin oppilaiden paikallisen identiteetin vahvistamiseen ja kotiseuduntuntemuksen lisäämiseen. (Heinonen & Lahti 1996, 203-204).

Museon ja koulun sekä päiväkodin yhteistyössä päästään sitä parempiin tuloksiin, mitä enemmän museon henkilökunta voi osallistua opetustilanteisiin sekä opettajien että oppilaiden kanssa. Tässä museon aktiivinen rooli korostuu. Opettajille on tarjottava koulutustilaisuuksia museon näyttelyistä. Koulutustilaisuuksilla en tarkoita pelkästään ilmaista opastuskierrosta opettajille, vaan lisäksi myös muuta tietoa sekä erilaisia menetelmiä siitä, kuinka museota ja näyttelyitä voidaan integroida eri oppiaineisiin. Museoiden ja opettajien yhteistyö on onneksi huomioitu jo opettajankoulutuksen yhteydessä, jolloin museoesineistö, kokoelmat, näyttelyt ja museon muut resurssit tulevat tutuksi. Lisäksi valmistuneilla opettajilla on mahdollisuus täydennyskoulutukseen.

Hyvänä esimerkkinä onnistuneesta museon ja päiväkodin ja koulun yhteisestä toiminnasta voidaan mainita Porin taidemuseon pedagoginen toiminta, joka innostaa päiväkotilapsia ja koululaisia omaan taiteelliseen työskentelyyn (<http://www.pori.fi/art/satakunta/pori/fin/museolehtor.html>). Porin taidemuseossa on ollut museolehtorin vakanssi jo 1990-luvun alusta ja se on mahdollistanut museon pedagogisen toiminnan jatkuvan laajentamisen ja kehittämisen. Toimintaa on jatkumona päivähoidosta lukioon. Alle kouluikäisille tarjotaan viikoittain pajatoimintaa, jonka teemoina ovat mm. arkkitehtuuri ja nykytaide. Kouluikäisille on suunniteltu Veistosvaellus ja eri näyttelyiden yhteyteen ohjelmaa. Koululaiset tutustuvat museon

näyttelyihin, museon tehtävään taiteen kerääjänä, säilyttäjänä ja tallentajana, museorakennukseen, sen historiaan, toimitilaan ja laitteistoon sekä taiteen tekemiseen. (Koulun pieni kulttuurikirja 2002, 32-33).

4.2 TAITEn yhteistyö päiväkotien ja koulujen kanssa

Aiemmin Tampereella lapsille järjestetty museotoiminta on ollut jokseenkin satunnaista. Museoamanuenssien omien intressien ja ajankäytön jakaminen näyttelyihin ja niihin liittyviin kirjallisiin tuotoksiin on vienyt ajan suunnitelmalliselta museopedagogiselta toiminnalta. Tämä systemaattisen toiminnan puute näkyi selvästi päiväkotien ja koulujen museokäytänteissä. Eri museoilla oli myös hyvin erilainen tapa tiedottaa toiminnastaan, yhtenäistä linjaa ei ollut. Museoiden tiedottamisongelmaa oli osittain ratkaisemassa myös vuonna 2001 lanseerattu Musti-museokoira (<http://www.tampere.fi/museot/lapset/musti/index.html>). TAITE tiesi näistä epäkohdista aloittaessaan toimintaansa. Tavoitteena oli tarjota kouluille ja päiväkodeille juuri sellaista palvelua, joita he tarvitsisivat, joita he pystyisivät käyttämään ja josta olisi heille hyötyä arjen työssään.

Museossa työskentelevälle koulujen tai päiväkotien käytännöt ja rutiinit voivat olla vieraita. TAITEn työryhmän aiempi opettajankokemus päiväkotien ja koulumaailmasta ovat olleet suurena etuna pyrittäessä rakentamaan museoiden toiminta juuri kohderyhmälle sopivaksi. Esimerkiksi päiväkotien ja koulujen aikataulut aiheuttavat museon henkilökunnalle usein päänvaivaa. Museoiden suunnittelema toiminta saattaa jäädä toteutumatta aikataulujen yhteensopimattomuuden vuoksi. Suurisuuntaisia projekteja ei kannata käynnistää elokuussa, oli niiden sisältö kuinka kiehtova tahansa! Kun otetaan huomioon koulujen toiminnan käynnistyminen elokuussa, loma-ajat sekä joulua edeltävät toiminnot, jää syyskaudella ”aktiiviseksi museoajaksi” yleensä syys-, loka- ja marraskuu. Keväällä täytyy huomioida hiihto- ja pääsiäislomat sekä toukokuun luokkaretket (jolloin museot ovat yleensä melko täynnä). Näiden aikataulujen lisäksi vaikuttavat ryhmien liikkumiseen vielä jonkin verran säät, erityisesti päiväkodeissa (pukemisen määrä ja mahdollisuus ulkoiluun, hiihto- ja luistelukoulut ym.) Lisäksi ensimmäisen luokan opettajat haluavat varmistua siitä, että

oppilaat osaavat liikkua ryhmässä ja käyttäytyä bussimatkoilla, joten heidän vierailunsa saattaa siirtyä jopa loka-marraskuulle. Näiden aikataulujen puitteissa on huomioitava myös koulujen ruokailut, koulupäivän pituus sekä matkustamiseen käytettävä aika. Päiväkotien kohdalla voidaan olla joustavampia aikataulujen suhteen, sillä käytössä ovat myös kesäkuukaudet sekä useampia aikuisia lapsiryhmän kanssa. Täytyy kuitenkin huomioida, että mitä pienemmistä lapsista on kyse, sitä tärkeämpiä ovat lapsen perustarpeet. Museoon kannattaa lähteä siis suoraan aamupalalta, kun päivänille ei ole vielä kiire. Yleensä paras aika saapua museoon on heti aamu kymmeneltä. Kun vielä otetaan huomioon museon aikataululliset tekijät - eli maanantaisin museo on yleensä suljettu - sekä se, että jotkut museot aukeavat vasta kello yksitoista, on yhteisissä aikatauluissa usein sovittamista.

TAITEn yhdeksi ongelmaksi koitui museotoiminnasta tiedottaminen. Aluksi todettiin järkeväksi hyödyntää kaupungin omaa sisäistä postitusta. Siinäkin oli oltava tarkkana, että posti lähti ajallaan, ei liian aikaisin eikä liian myöhään. Tiedotteen olisi oltava houkutteleva, mutta kuitenkin kiinnostavalla tavalla hauska ja asiallinen ja siitä olisi käytävä ilmi museokierroksen sisältö sekä ilmoittautumista koskevat faktat. Kun lopulta tyyllillisesti hyvä tapa ilmoittaa museokierroksista löytyi, kiinnittyi huomio siihen, milloin museokierrokselle ilmoittautumisia otetaan vastaan. Jotkut opettajat olisivat halunneet varata ajan kaikkiin mahdollisiin opastuksiin eri näyttelyihin koko vuodeksi jo tammikuussa. Toiset opettajat halusivat varata opastukset koko päiväkodille kerralla. Näihin ongelmiin törmättiin sitä enemmän, mitä enemmän TAITEn toiminnasta tiedettiin. Ilmoittautumisten tasa-arvoiseen vastaanottamiseen päädyttiin lopulta siten, että kuhunkin näyttelyyn pystyi ilmoittautua vasta tiettyinä päivämäärinä ja kellonaikana. Kukin opettaja voi ilmoittaa oman ryhmän lisäksi vain yhden toisen ryhmän. Tämä siitä syystä, että mikäli opastuskierroksia olisi jaossa ainoastaan kolmekymmentä, saattoi ensimmäisen puhelun aikana mennä niistä jo seitsemän. Tällä tavalla monet koulut ja opettajat olivat etuoikeutetussa asemassa, sillä he tiesivät, millaisiin opastuksiin he olivat tulossa ja he tiesivät myös, kuinka nopeasti kierrokset saattaisivat loppua, ellei kiirehtisi varaamaan opastusta. Myöhemmin, loppuvuodesta sisäinen postitus alkoi vähitellen muuttua netin kautta tiedottamiseksi.

4.3 Museopedagogiikka

Museoliitto määrittelee museopedagogista toimintaa seuraavasti: *“Museo-opetuksen tavoitteena on herättää kiinnostusta ja harrastusta historiaa, perinnettä, museoita sekä kotiseututyötä kohtaan. Museo tarjoaa opetuspalveluita kaikille ikäryhmille. Museoiden opetustoimintaan sisältyy esitelmää, luentoja, näyttelyitä ja niiden esittelyjä, museon tuottamaa opetusmateriaalia, työpajoja, julkaisuja ja erilaisia tapahtumia.”*

Heinonen ja Lahti (1996, 192) kirjoittavat museopedagogiikasta seuraavaa: ”Museopedagogiikasta, museon varsinaisesta kasvatus- ja opetustoiminnasta voimme kuitenkin puhua vasta sitten, kun museolla on esimerkiksi näyttelyä tai muuta toimintaa järjestäessään tietoinen opetuksellinen tai kasvatuksellinen päämäärä, jonka pohjalta tehdään ainakin osa ratkaisuista. Museopedagogiikka on museon valitsemien opetus- ja kasvatustavoitteiden toteuttamiseen tähtäävää toimintaa.” Museopedagogiikka voidaan kuitenkin toteuttaa myös järjestetyissä näyttelyissä, joihin ei ole etukäteen suunniteltu varsinaista museopedagogista toimintaa. Toisin sanoen päiväkotij- ja koululaisryhmiä voi viedä lähes mihin tahansa museoiden näyttelyihin, myös sellaisiin, jotka eivät ole varsinaisesti lapsille suunniteltuja (poikkeuksena mm. eroottiset valokuvanäyttelyt).

Toisaalta olisi ihanne, jos pedagogiset lähtökohdat voitaisiin ottaa huomioon jo näyttelyä suunniteltaessa, mutta näin ei useinkaan ole. Näyttelyt valmistuvat usein ”viime tipassa”, juuri ennen avajaisia, ja niiden toteutukseen vaikuttavat hyvin monet tekijät. Vaikka näyttelyn aihe saattaa olla tiedossa jo vuosia ennen varsinaisen näyttelyn alkamista, niin hyvin monet seikat saattavat vielä vaikuttaa näyttelyn rakentamiseen, tarkkaan ajankohtaan, esineistöön, ym. aivan viime hetkillä.

Tällöin näyttelyyn suunniteltava pedagoginen toiminta on suuremman haasteen edessä. Museopedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteutuksen onnistuminen edellyttää mielestäni kasvatustieteen tuntemusta ja tietämystä. ”Museoiden opetusta ja kasvatusta koskevassa keskustelussa on usein käsitteellisiä ongelmia. Syynä on ollut toisaalta museokäsitteen laaja-alaisuus eli se, että museon tehtäviä ei ole mahdollista määrittellä ja rajata yksiselitteisesti ja toisaalta se, että jokainen aika ja pienemmässä mitassa myös jokainen museoammattilainen painottaa museon toiminnan eri puolia eri tavalla” (Heinonen & Lahti 1996, 190). Tämä on tyypillinen ongelma. Siinä missä joku

amanuenssi haluaa nostaa esiin näyttelyssä erityisesti teollisuushistorian kehittymistä ja julkaisutoimintaa, on toiselle tärkeämpää keskiaikaisen puvustuksen yksityiskohtaisuus ja konservointi. Välttämättä kumpikaan asiantuntija ei koe museopedagogista toimintaa omakseen. Erityisalojen asiantuntijuutta voidaan kuitenkin hyödyntää lasten opastuksissa. Kysymys on vain siitä, että mitä ja miten. On tiedettävä ja tunnettava lasten ikä- ja kehitystasot, jotta voidaan kanavoida lapsille suunnattu opetus mielekkäästi ja innostavasti. Mielestäni museoammattilaisten joukkoon tulisi eri museoissa itsestäänselvästi kuulua myös museopedagogiikasta vastaava henkilö, jolla olisi myös jonkinasteinen kasvatuksellinen koulutus pohja.

Heinonen ja Lahti (1996, 202) mainitsevat lasten erityispiirteiksi aktiivisuuden, mielikuvituksen, uteliaisuuden ja itsekeskeisyyden, jotka tulisi ottaa huomioon lasten museopedagogisessa toiminnassa. Itsekeskeisyydellä tarkoitetaan tässä sitä, että kaikki nähdään henkilökohtaisista tarpeista käsin. Määritelmä on mielestäni kyseenalainen. Lapsi on omien tietorakenteidensa luoja ja sosiaalinen toimija. Tätä ei mielestäni tulisi nähdä esteenä museon pedagogista toimintaa suunniteltaessa, vaan pikemminkin edellytyksenä niille menetelmille, joilla voidaan toteuttaa kiinnostavaa museopedagogista toimintaa.

4.3.1 Museo opettajana ja kasvattajana

Heinosen ja Lahden (1996) mukaan jokainen museo on tavalla tai toisella sidoksissa opetukseen ja kasvatukseen. “Itseasiassa jokainen laajempi museon määritelmä sisältää suoraan tai epäsuorasti myös opetuksen ja kasvatuksen yhtenä keskeisenä tehtävänä. Museoilla, joiden perustana on esineellisen kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyttäminen, on erinomaiset lähtökohdat historiallisten, tieteellisten ja taiteellisten ilmiöiden kuvaamiseen. Museot todistavat kokoelmillaan ihmisen ja luonnon muutoksista ja vuorovaikutuksesta sekä osoittavat lainalaisuuksia ja tietä tulevaisuuteen.” (Heinonen & Lahti 1996, 190).

Viime vuosisadan alkupuolella Ylioppilaiden Kaunotieteellinen Yhdistys kokosi muutamia kymmeniä aktiivisia “museopedagogia” ja alkoi järjestää suurelle yleisölle opastettuja kiertokäyntejä Ateneumin taidemuseossa. Yhdistyksen tavoitteena

oli saada työtä tekevät taiteen sivistävän vaikutuksen pariin. Tänä päivänä museopedagogin toimenkuva nähdään paljon monipuolisempana. Hän on ”työssään suhdetoimintahenkilö, joka välittää työssään museosta yleisöön edustaa samalla museon ammattitaitoa, vastaanottokykyä, ja yhteiskunnallista näkemystä”. Hän pyrkii saamaan museokäynnistä asiakkaille miellyttävän ja muistettavan kokemuksen. (Heinonen & Lahti 1996, 198-199.)

“Monissa museoissa opettajan toivotaan hoitavan luokkansa opetuksen paitsi henkilökuntaresurssien vuoksi myös siksi, että hän tuntee oppilaidensa valmiudet ja tiedollisen tason ja osaa parhaiten sitoa museossa nähdyn muuhun opetukseen ja oppikurssiin” (Suomen museoliiton julkaisuja 32. 1986, 11-12). Tämä kuulostaa toisaalta järkevältä, mutta käytännössä opettajien kiireet ja stressaava työ usein vaikuttavat siihen, etteivät opettajat jaksa lähteä ryhmiensä kanssa museoon. Eivät ainakaan silloin, jos näyttelyä ei ole erikseen suunnattu lapsille tai siihen ei ole erikseen tarjolla jotain muuta ”houkutin”, kuten oheismateriaalia tai erityisiä opastuksia. Työn ohessa tutustuminen omalla vapaa-ajalla museoon ja näyttelyyn, ennen oman ryhmän sinne tuomista, tuntuu olevan monelle opettajalle aivan raskas ponnistus. Usein museovierailut jäävät tekemättä juuri tämän takia.

Läheskään kaikissa museoissa ei ole museopedagogia tai -lehtoria, joka vastaisi museopedagogisesta toiminnasta, vaan työ on sisällytetty yhden amanuenssin toimenkuvaan. Tässä tapauksessa hänen toimenkuvaansa saattaa myös kuulua laajasti yleisöpalvelutehtäviä, näyttelytoimintaa ja opetusta. Museot pyrkivät kaikin tavoin antamaan opettajalle näyttelyihin tarvittavaa tietoa ja materiaalia. Näihin kuuluvat mm. opettajien tiedotustilaisuudet, joiden tarkoituksena on perehdyttää opettajaa näyttelyyn siten, että hän pystyy opastamaan omaa ryhmäänsä itse. Jotkut museot pystyvät lainaamaan päiväkodeille ja kouluille opetusmateriaalia tai pienoisnäyttelyitä. Lisäksi myös muusta museoiden järjestämästä toiminnasta on ollut kouluille hyötyä, kuten esitelmäsarjoista, opintopiireistä, julkaisuista jne. (Suomen museoliiton julkaisuja 32 1986, 11-12.)

TAITEn aloittaessa toimintansa Tampereella ei työskennellyt yhtään museopedagogia. Yksi museolehtorin nimikkeellä työskentelevä henkilö vastasi lähes yksin erään museon toiminnasta, mutta muista museoista lapsille suunnattu systemaattinen toiminta puuttui. Museopedagoginen toiminta oli sisällytettynä joidenkin

amanuenssien toimenkuvaan, mutta muiden näyttelykiireiden ja julkaisujen johdosta, museopedagoginen toiminta oli melko satunnaista.

Aiemmin museo-opetus ja –kasvatus nähtiin etupäässä tiedonvälityksenä museoammattilaisilta passiivisesti vastaanottavalle yleisölle. Kyse on tällöin staattisesta tiedonkäsityksestä, joka johtaa passiiviseen suhtautumiseen tietoon ja jossa oppija on ainoastaan vastaanottavassa asemassa. Nykyään museo-opastuksissa ajatellaan –tai ainakin pitäisi ajatella toisin. Lähtökohtana ovat kohderyhmän valmiudet ja odotukset. Tieto nähdään dynaamisena, jolloin pätee vain tietyissä olosuhteissa. Aikaisempia teorioita tarkennetaan, kunnes huomataan, että uusi teoria on vain tietty näkökulma uuteen asiaan. Dynaaminen tieto muokkaantuu käyttäjänsä mukaan ja se on sidoksissa tilanteeseen. Dynaaminen tieto omaksutaan ajattelua prosessoimalla, jolloin ihminen itse jäsentää todellisuutta. Kokemuksen ja ajattelutoiminnan vuorotellessa kulttuuri siirtyy ja muokkaantuu vastaamaan seuraavan sukupolven tarpeita. Aktiivisen etsinnän avulla löytyvä tieto korostuu, näin luova oppiminen ja ajattelun taidot nousevat kasvatuksen ja opettamisen päämääräksi (Karlsson & Riihelä 1991, 40-41.) On olennaista, että museopedagogisen toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon lasten ikä- ja kehitystaso. Tällöin toimintaa on mahdollista toteuttaa parhaiten soveltuvilla keinoilla ja työkaluilla. Lapsi voidaan tällöin nähdä aktiivisena toimijana sekä aktivoida häntä omaehtoiseen etsimiseen, kokemiseen ja oppimiseen. Museokierroksen ohjaaja tai opas on kuin välittäjä, sillanrakentaja lapsesta museoon, näyttelyyn ja esineeseen. ”Opettamisen on korvannut tulkinta, joka pyrkii paljastamaan kokemuksen kautta alkuperäisiin esineisiin, näytteisiin ja teoksiin liittyviä merkityksiä ja suhteita” (Heinonen & Lahti 1996, 199).

4.3.2 Museo-oppaan rooli

Hannula (2003, 21) on pohtinut museo-oppaan toimenkuvaa ja löytänyt siitä seuraavia keskeisiä periaatteita: asiantuntijuus, turvallisuuskysymykset ja asiakasmyönteisyys. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, millaisia metodeja opas käyttää. Näyttelyarkkitehtuuri saattaa olla poikkeava tottuneellekin museovierailijalle, joten oppaan merkitys on ratkaiseva. Oppaan koulutus voi olla hyvinkin vaihteleva opiskelijoista

taidehistorioitsijoihin, ammattitaiteilijoista free lancereihin. Olennaista on kuitenkin oppaan persoonallinen ote ja opastuksen selkeys.

Erityisesti lapsi- ja koululaisryhmiä opastettaessa keskeistä on ryhmädynamiikan hallinta. Usein näkee museoissa oppaita, jotka ovat asiantuntijoita näyttelyn sisällöstä mutta tieto ja taito lapsiryhmien hallinnasta puuttuu. Muistan kerran sattuneeni paikalle, jolloin oppaan oli opastettava ylä-asteikäisiä koululaisia. Ryhmä saapui taidemuseon ala-aulaan sovittuna aikana, mutta opettaja oli myöhässä. Opas aloitti sovittuun aikaan opastuksensa. Faktapitoinen hiljainen luenointi ei jaksanut kiinnostaa oppilaita, ja huomio näyttelyssä kiinnittyi kaikkeen muuhun paitsi opastukseen. Oppaan ääni ei kantautunut oppilaiden äänen ja ”pelleilyn” ylitse, joten opas lopetti opastuksensa kymmenessä minuutissa seuraavin sanoin: ”Tämä on teille varmasti yhtä suurta kärsimystä kuin minullekin. Voitte poistua.” Tuokion kuluttua saapui opettaja hengästyneenä museon aulaan ja ihmetteli, missä oppilaat olivat. Opas kertoi lyhyesti tapahtuneesta ja opettaja lähti pikaisesti etsimään oppilaitansa.

Tärkeää oppaan ja ryhmän välillä on vuorovaikutus. Erityisesti silloin, kun on kyseessä lapsiryhmä tai jokin muu erityisryhmä, on tärkeää pohtia sitä, mikä on tarkoituksenmukaisin metodi opastuksessa. Kyse ei siis ole siitä, kuinka monta faktaa, vuosilukua tai termiä museovierailija oppii kierroksen aikana, vaan siitä, millaista tietoa ja millaisia kokemuksia ja elämyksiä voidaan kierroksen aikana välittää.

Oppaan tulisi muistaa, että kullakin museo-opastuksella saattaa olla aina ensikertalainen museovierailija. Oppaan olemus on käyntikortti museosta, joka saattaa vaikuttaa hyvin pitkään museovierailijan suhtautumisessa museoihin ja näyttelyihin. Mikäli opas hallitsee tarvittavan tietoaineksen, on vuorovaikutteinen ja pystyy luomaan hyvän ilmapiirin opastukseensa, vaikuttaa se varmasti positiivisesti museokokemukseen ja halukkuuteen tulla uudestaan museoon. Hyvällä vuorovaikutuksella myös ryhmädynamiikan hallinta on helpompaa. Oppaan on paitsi muistettava puhua selkeästi, myös käytettävä niitä termejä, joita kohderyhmä pystyy ymmärtämään. Yleensä on turha viljellä liian vaikeita sivistyssanoja ja puhua esim. rekonstruktioista päiväkotikäisille. Toisinaan taas uuden sanan opetteleminen voi olla hauska haaste lapsille, kunhan selittää, että mitä tuo sana tarkoittaa. ”Keskustelun onnistuminen edellyttää, että keskustelijat hyväksyvät toisensa ja että he viihtyvät toistensa seurassa. Aikuisen persoonallisuus vaikuttaa siihen, miten lapsi haluaa ja uskaltaa osallistua. Vaativa,

ankara, väsynyt tai torjuva suhtautuminen ei jää lapselta huomaamatta; hänelle on myös vaikeata teeskennellä ystävyyttä ainakaan liian pitkään. Mitä aidommin ja vilpittömämmin aikuinen pyrkii lasten kanssa keskustelemaan, sitä luottavammin myös lapsi tulee keskusteluun mukaan.”(Lampi 1990, 62).

Museo-oppaiden koulutustausta on hyvin kirjava. Usein oppailta vaaditaan ainoastaan se, että he omaavat tarvittavan tietoaineksen näyttelystä. Pelkkä tiedonjakajan rooli ei kuitenkaan välttämättä riitä, erityisesti silloin kun on kyse vilkkaasta lapsiryhmästä. Tällöin oppaalta vaaditaan ryhädynamiikan taitoja, sekä vaihtelevia opastusmenetelmiä näyttelyyn, jotta pelkkä oppaan yksinpuhelu ei turruttaisi tai saisi ryhmää levottomaksi. Heinosen ja Lahden (1996) mukaan ”museopedagogiikan olisikin painotettava lasten kanssa aktiivista omaan tekemiseen perustuvaa toimintaa. Tieto ja tiedostaminen hankitaan tällä ikäkaudella pääasiassa aistikokemusten kautta näkemällä, kuulemalla, koskettamalla, maistamalla ja haistamalla. Monien erilaisten ja eriaisteisten ärsykkeiden kautta syntyvät kokemukset johdattavat vähitellen abstraktiin ajatteluun. Museopedagogiikan onkin keskityttävä opettamiseen keksimisen ja löytämisen kautta.” (Heinonen & Lahti 1996, 202).

4.4 Museo oppimisympäristönä

“Oppimisen pitää olla monipuolista, oppilaiden on hyvä kokea erilaisia tilanteita ja tapoja ja kehittyä monitaitoisiksi oppijoiksi” (Sahlberg & Leppilampi 1994, 60). Tämä viittaa paitsi erilaisten opetus- ja oppimistapojen, myös erilaisten oppimisympäristöjen merkityksen korostamiseen. Opetustilanteet päiväkodin ja koulun ulkopuolella lisääntyvät jatkuvasti.

Tampereen kaupungin esiopetussuunnitelmassa (2001) esiopetuksen oppimisympäristöstä mainitaan seuraavaa: *”Se, millaista toimintaa halutaan, asettaa vaatimuksia toimintaympäristölle –ympäristössä olevat mahdollisuudet taas luovat edellytykset tietynlaiselle toiminnalle. Esiopetuksessa pedagogisen ympäristön tehtävänä on innostaa lasta erilaisiin toimintoihin, tutkimiseen ja havainnoimiseen. Esiopetuksen toimintaympäristö tulee rakentaa siten, että se tukee esiopetukselle*

asetettujen tavoitteiden saavuttamista.” (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2001, Tampereen kaupunki).

Museo on mielenkiintoinen ja haastava oppimisympäristö. Museoiden näyttelyiden kokoamisessa on kymmenien, jopa satojen ihmisten eriytynyt ammattitaito ja tuhansien tuntien työpanos esillä. Konservattorit, museomestarit, amanuenssit, graafikot, suunnittelijat ym. ammattiryhmät ovat tunnollisella, välillä jopa intohimoisella otteella rakentaneet näyttelyn, jonka tarkoituksena on välittää museovieraille mahdollisimman kattava kokemus kustakin teemasta.

Usein kuitenkin käy niin, että päiväaikaan museoiden näyttelysalit ammottavat tyhjyyttään. Vain eläkeläiset, erinäiset ryhmät tai satunnaiset kulkijat saattavat kuljeskella museoissa arkipäivisin. Tämä käy yhteiskunnalle kalliiksi, sillä museot ovat arvokkaita ylläpidettäviä instituutioita suurine rakennuksineen ja henkilökuntineen. Tätä käyttäjäaukkoa voivat paikata lukuisat päiväkotij- ja koululaisryhmät huomattavasti suuremmassa määrin, kuin mihin ollaan aiemmin totuttu.

Aiemmin (kohdassa 3.1) käsitelin Rauhalan holistista ihmiskäsitystä ja siinä situationaalisuutta. *Situationaalisuuden* Rauhala määrittelee seuraavasti (1983, 33): ”ihmisen kietoutuneisuutta todellisuuteen oman elämäntilanteensa kautta ja mukaisesti”. Osa ihmisen tilanteen komponenteista määräytyy kohtalonomaisesti, mutta moniin tilanteiden komponentteihin hän voi kuitenkin itse vaikuttaa. Kasvattajan merkitys situationaalisuuden rakentajana ja tarjoajana kasvatettavalle korostuu. Kasvattaja pystyy hyvin pitkälle vaikuttamaan siihen, millaisen ympäristön hän haluaa rakentaa tai millaisille retkille hän haluaa ryhmänsä kanssa matkustaa. Kasvattajan on kaiken aikaa tehtävä valintoja ja hänen valintansa tulevat siten vaikuttamaan kasvatettavan omiin henkilökohtaisiin valintoihin. Erilaisista valinnoista muodostuu kasvatettavalle ainutkertainen tilanne. Rauhala (1983, 140) jatkaa: Hieman enemmän (kuin psykoterapeutti tai sielunhoitaja) käyttää tilanteen mahdollisuuksia opettaja tai kasvattaja. Opetuksellisen ammattitaitonsa ohjaamana hän suunnittelee ja organisoii opetustilanteen eli oppilaan tilanteen sellaiseksi, että se antaisi mahdollisimman hyvin oppimisvirikkeitä sekä tukisi oppimisprosessia.

Myös museotyössä tämä mielestäni korostuu. Museo on jo ympäristönä, tilanteena, erittäin mielenkiintoinen ja vierailijat sinne saapuessaan automaattisesti ”virittyvät museotunnelmaan”. TAITEssa on etukäteen suunniteltu ja organisoitu

situaatio valitsemalla muutama teos, johon kierroksen aikana tutustutaan tarkemmin. Rauhala toteaa taiteen mahdollisuuksien ihmisen kokemuksen kehittämässä olevan parempien kuin yleensä oivalletaan, taidekasvatuksen edistämisen kannalta olisi hyödyllistä koettaa selvittää taiteen olemusta ja miten se vaikuttaa. ”Taidenautinnon ilo, tyydytys, mielihyvä, hurmio jne. vaikuttaisi olevan luonteeltaan tunteenomaista perusvirittyneisyyttä” (1983, 165-168). Rauhalan kirjan ilmestymisen jälkeen taidekasvatus- ja taideterapiatutkimukset ovat kehittyneet huomattavasti. Taiteella voidaan kiistattomasti todeta olevan parantavia vaikutuksia. Niin taidekasvatuksessa kuin muussakin kasvatuksessa voidaan todeta, että ulkoiset pakkokeinot ovat vaikeita. Taide kasvatuksen välineenä koskettaa syvemmältä, sen voi tuntea ja kokea. Se on ainutkertainen ja sillä on merkitystä ihmiselle itselleen, juuri sellaisena sitä ei voi kukaan muu kokea.

Tampereen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmassa (2001) on lasten kulttuurista ja taiteesta kirjoitettu seuraavasti: *”Esiopetuksessa taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät asiat ovat osa lasten luontaista elämää ja ympäristöä.”* Tämä mielestäni rohkaisee – tai ainakin pitäisi rohkaista – päiväkotienkin henkilökuntaa käyttämään lasten kanssa erilaisia kulttuuripalveluita, kuten museota. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole. Usein lapsiryhmien opettajat ja ohjaajat kokevat museovierailujen olevan hankalia ja näyttelyiden hankalasti lähestyttäviä. Näyttelyiden suhteen ollaan varauksellisia, niiden koetaan olevan ”liian vaikeita” lasten ymmärrettäväksi, pelätään lasten huutavan ja juoksevan museossa ja hajottavan jotain kallista esineistöä.

Ammattitaitoisten museotyöntekijöiden rakentama näyttelykokonaisuus on saattanut olla työn alla joskus jopa useiden vuosien ajan. Näyttely on rakennettu usein hyvin esteettisesti; valaistuja lasivitriineitä, korkeilla jalustoilla seisovia patsaita, telineille asteltuja esineitä moni katsoo suurella mielenkiinnolla. Pienen lapsen silmin kaikki voi kuitenkin näyttää toiselta. Kun silmät katsovat noin metrin korkeudelta suuren ihmisjoukon keskeltä, kaikki muuttuu. Se, minkä osuu aikuisen silmän korkeudelle sopivasti, onkin lapsen ulottumattomissa tai se, minkä aikuinen automaattisesti väistää kulkiessaan, näyttääkin lapsesta mielenkiintoiselta kololta, jonne juuri mahtuu. Myös museon henkilökunnalla voi olla ennakkoluuloja museon lapsiasiakkaisiin. Tiettyjä näyttelyitä ja joitain taideteoksia kohdellaan niin suurella

kunnioituksella, ettei uskota, että lapset olisivat niistä kiinnostuneita, ”pitäisivät niistä” tai varsinkaan ”ymmärtäisivät niistä mitään”.

Erityisesti veistosten ja lasiteosten sijoittelu näyttelyissä aiheuttaa päänvaivaa näyttelyn suunnittelijoille. TAIITE on pyrkinyt ottamaan huomioon nämä seikat toiminnassaan. Museokierrokset on etukäteen suunniteltu siten, että näyttelyllisesti ”hankalimmat” paikat kohdataan tai ohitetaan jollain erityisellä tavalla. Tällä en tarkoita sitä, että nämä teokset jätettäisiin automaattisesti väliin, vaan sitä, että nuo teokset saatetaan katsoa lattialla istuen, tai kulkemalla hiipien jonossa, osasta lapsista voidaan ”rakentaa” vaikka aita, tai jotain muuta, mikä suojaa teoksia. Haasteellisten paikkojen kohtaaminen vaatii usein toiminnan suunnittelijalta nokkeluutta, sillä poikkeuksellisen (esim. kehollisen) toiminnan tarkoituksena on tukea näyttelyn opastusta, eikä häiritä elämyksellistä kierrosta. Hyvällä etukäteissuunnittelulla päästään usein sellaisiin ratkaisuihin, joka tyydyttävät sekä oppaita, museon henkilökuntaa, opettajia ja lapsia. Muistan erityisen hyvin kerran tilanteen, jolloin suunnittelimme Sara Hildénin taidemuseoon Kain Tapperin näyttelyyn opastuskierrosta. Pohdimme juuri, kuinka varovasti liikkuisimme veistosten keskellä siten, ettei kukaan vain vahingossakaan koskisi yhteenkään veistokseen. Samanaikaisesti viereisessä huoneessa taiteilija Tapper itse viimeisteli eräitä teoksiaan näyttelykuntoon ja kiinnostuneena kuunteli ajatuksiamme. Hän puolestaan katseli teoksiaan hellästi sillä silmällä, että millä teoksilla lapset voisivat ratsastaa tai edes laskea liukumäkeä! Näkökantoja teoksiin ja näyttelyihin voi siis olla hyvin monia, TAITEn tehtävänä on toimia erilaisten näkökantojen välissä ja huolehtia mm. siitä että museo oppimisympäristönä on turvallinen pienille museovierailijoille ja siitä, että teokset säilyvät yhtä mielenkiintoisina myös seuraaville katsojille.

4.5 Museo terveyden edistäjänä

Vanha sananlasku ”Terve sielu, terveessä ruumiissa”, sai tieteellistä vahvistusta, kun Ruotsissa Boinkum Benson Konlaan (2001) julkaisi tutkimuksen, jossa todettiin kulttuuriharrastusten kohentavan terveyttä. Väitöskirjatyö perustuu 25000 ruotsalaisen terveystietoihin, joiden lisäksi selviteltiin tutkittavien vapaa-ajan harrastuksia.

Tutkimuksessa korreloitiin mm. elokuva-, teatteri-, konsertti-, museo- ja taidenäyttelykäyntejä, kirkossa käyntiä ja penkkiurheiluharrastusta tutkittavien koettuun terveydentilaan. Kun muut selittävät tekijät, mm. ikä, sukupuoli, varallisuus, koulutus, pitkäaikaiset sairaudet ja tupakointi oli suljettu pois, saatiin mielenkiintoisia tuloksia. Museoissa käynnit vaikuttivat positiivisimmin koettuun terveydentilaan. Väitöskirjatyötä varten suoritettut laboratorio- ja kliiniset tutkimukset tukivat näitä tuloksia. Tutkimuksesta ei käy kuitenkaan ilmi, millaisista museoista tai näyttelykäynneistä oli kyse. Vertailtaessa kulttuuria harrastavien terveyttä kulttuuria harrastamattomien terveydentilaan kävi ilmi, että kulttuuria harrastamattomilla ihmisillä oli suurempi riski sairauden kokemiseen.

5 TAITEA EDELTÄVÄT VAIHEET 2000-2001

Ennen kuin TAITEn toiminta käynnistyi vuonna 2002, sitä edelsi monta vaihetta niin rahoituksellisesti kuin organisatorisesti. Näiden vaiheiden kautta vähitellen alkoi muodostua tarve jatkuvasta, laajasta ja systemaattisesta pedagogisesti vahvasta toimintamallista, joka mahdollistaisi saman teeman ympärillä työskentelemisen.

5.1 Syksy 2000

Sykäys toiminnallisten museokierrosten kehittämiseen tapahtui syksyllä 2000, kun tuttavani Marjaana Kalliokoski ehdotti, että työskentelimme jollain tapaa yhdessä lasten taidekasvatuksen parissa. Luokanopettajan koulutuksen lisäksi hän oli opiskellut paljon tanssi- ja musiikkikasvatusta, eikä tuota kaikkea tieto-taitoa pystynyt toteuttamaan tavallisessa luokkaympäristössä normaalin tuntikehyksen puitteissa. Itse olen koulutukseltani sosiaalikasvattaja ja olen työni ohella opiskellut myös varhais- ja draamakasvatusta sekä erilaisia kuvataiteellisia kursseja. Meillä oli hyvin samankaltaiset ajatukset lasten kanssa työskentelystä. Monitaiteelliset työmenetelmät, teemakeskeisyys ja prosessinomaisuus lasten kanssa työskentelemisessä olivat meille molemmille yhteisiä ajatuksia, jotka olimme työmme kautta kokeneet kannattaviksi ja palkitseviksi. Minun työkenttäni olivat lähinnä alle kouluikäiset lapset, tuttavani työkenttä lähinnä ala-asteikäiset lapset. Lisäksi monitaiteellisuus toteutui yhteistyössämme mainiosti; hänen vahvuutenaan siis liike-, tanssi- ja musiikkikasvatus, minulla draama- sekä kuvallinen kasvatus. Päätimme yhdistää ammatillisuutemme.

Mutta missä ja miten voisimme toteuttaa monialaista lasten taidekasvatusta? Entä kuinka palkka-, tila-, ilmoitus-, vakuutus- ym. kulut oikein ratkaisisimme? Tuttavani oli Salzburgissa opiskellessaan nähnyt, kuinka museoissa järjestettiin hyvin monitaiteellisia tapahtumia. Niinpä päätimme kartoittaa, voitaisiinko Tampereen museoissa toteuttaa myös monitaiteellisia lasten museokierroksia.

Alustavien puhelintiedustelujen jälkeen Sara Hildénin museolta otettiinkin yhteyttä. He olivat kiinnostuneet monitaiteellisesta lastenkierrosideastamme, joita lopulta teimme Wolfgang Laibin näyttelyyn kaikkiaan 70 kierrosta. Monitaiteelliset

kierrokset markkinoitiin nimellä: ”Taiteilijan vuodenajat”, se koostui yhtenäisestä tarinasta, joka nivoi taiteilijan taideteokset yhteen. Taiteen tarkastelun apuna käytimme mm. liikettä, rytmikkaa, sanataidetta ja draamaa. Kierroksen lopussa lapset saivat käyttää ”laibmaisesti” riisiä, joita oli lapsia varten hankittu yhteensä 200 kg. Lapsille annettu ohjeistus oli ”Rakentaa taiteilijan viimeinen työ valmiiksi”. Kierroksen toiminnan pohjana oli John Deweyn ajattelu ”learning by doing”, jonka keskeisenä periaatteena on tekemällä oppiminen. Elämyksellisen ja kokemuksellisen kierroksen aikana lapset pohtivat ja ratkoivat tarinassa taiteeseen liittyviä ongelmia tekemällä ja toimimalla eri tavoin.

Toiminnallisen museokierroksen onnistunut vastaanotto sai pian julkisuutta ja muutkin museot alkoivat kiinnostua toiminnallisista museokierroksistamme. Tästä rohkaistuneena haimme Suomen Kulttuurirahastolta apurahaa toiminnallisten museokierrosten suunnitteluun ja toteutukseen Tampereella. Samalla aloimme jo suunnitella seuraavaa vuotta ja halusimme kehittää työtämme edelleen. Erityisesti halusimme varmistaa jatkuvuuden laadukkaille kulttuuripalveluille, kuten näille museokierroksille, jotteivät ne jäisi täysin irrallisiksi lasten toimintatuokioiksi, vaan mahdollistaisivat pitemmän prosessoinnin. Tästä kävimme keskustelemassa myös Tampereen kaupungin kulttuuritoimenjohtaja Lassi Saressalon kanssa.

5.2 Kevät 2001

Saressalo palkkasi meidät vuoden 2001 alusta lähtien kulttuuritoimen palkkalistoille. Toimimme projektikoordinaattoreina ”Lasten mielenterveyttä edistävän taide- ja liikuntakasvatuksen erityisprojektissa”. Projektin tehtävänä oli selvittää tuon hetkisten lastenkulttuuripalveluiden tasoa, siis mikä oli päiväaikaan tapahtuvien, ilmaisten lastenkulttuuripalveluiden todellinen määrä sekä näiden palveluiden taso. Jotta taide- ja liikuntakasvatus olisi mahdollisimman monen tamperelaisen lapsen arkipäivää, eikä ainoastaan niin sanotusti ”hyväosaisten” lasten etuoikeus, yhdeksi lähtökohdaksi projektissa asetettiin *sosiaalisen tasa-arvon toteutuminen*. Tutkittavaksi kohteeksi valittiin ilmaiset, päiväaikaan tapahtuvat lastenkulttuuripalvelut, jolloin lapset olisivat laadukkaiden kulttuuripalveluiden piirissä, ilman, että se vaatisi vanhempien

aktiivisuutta esim. kuljetusten järjestämiseen. Näin tutkimusryhmiksi valikoitui nk. ”normaaleja” päiväkotij- ja koululaisryhmiä.

Havaitsimme selvitystyön tuloksena, ettei tällaisia palveluja juurikaan ollut, joten kevääksi saatiin osaksi erityisjärjestelyin sovittua kaikkiaan 10 eri vierailukohdetta. Näihin kohteisiin osallistui 10 opettajaa oppilasryhmineen ja he testasivat ja vertasivat eri kulttuuripalvelujen toimivuutta käytännön työssään ja sanoivat oman näkemyksensä siitä, mikä oli heidän mielestään oleellista lapsille suunnatuissa kulttuuripalveluissa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että koulujen ja päiväkotien opettajat kaipasivat lastenkulttuuripalveluita, joissa lapset saisivat elämyksiä, olisivat toiminnallisissa roolissa sekä ammattitaitoisessa ohjauksessa. Opettajat toivoivat mieluummin pitkäkestoisia projekteja, kuin irrallisia toimintoja. Ryhmäkoot, vierailuaikojen sopivat ajankohdat sekä oikein rytmitetty toiminta ja tieto ovat asioita, joihin opettajat kiinnittivät huomionsa. Olisi ihanteellista, jos lapset voisivat tulla museoiden näyttelyihin pieninä, korkeintaan 15 lapsen ryhminä, mutta usein käytännössä sellaista tilannetta on opettajien mahdoton järjestää. Ryhmäkoot ovat suuria ja kouluissa on vain yksi aikuinen, joka vastaa koko 25-30 oppilaan ryhmästä. Toiminta on suunniteltava niin, että ryhmä voi osallistua toimintaan kokonaisuudessaan. Mikäli ryhmä pitäisi puolittaa, opettajan voisi olla hankalaa järjestää kouluun valvottua opetusta toiselle puolelle ryhmää. Mikäli vain osa lapsista pääsisi mukaan, lähestyttäisiin jo elitististä toimintaa. Koko ryhmän on siis kerralla päästävä museoon.

Opettajien viestinä tuli myös lisäkoulutuksen tarve ja kuinka vanhemmat olivat yllättävästi tämän projektin ansiosta olleet entistä kiinnostuneempia lapsistaan ja sitä myöten kulttuuripalveluista. Moni vanhempi oli uskaltanut museoon - jopa ensimmäistä kertaa elämässään - tämän projektin aikana. Lisäksi toiminnan edellytettiin olevan ilmaista. Vaikka kyseessä olisi näennäisen pieni summa (esim. 1 euro/ lapsi/ museokierros tai työpaja), saattaa tuo summa olla liian suuri maksettavaksi jollekin perheelle. Tämä toive tuli erityisesti opettajilta, jotka opettavat ryhmässään maahanmuuttajalapsia. Usein maahanmuuttajaperheet ovat suuria lapsiperheitä, jotka joutuvat antamaan usealle lapselle viikoittain ylimääräisiä euroja erilaisiin retkiin ja muuhun järjestettyyn toimintaan. Usean lapsen kohdalla pienikin summa moninkertaistuu. Koulun ja siihen sisältyvän toiminnan tulisi olla maksutonta ja näin

ollen kaikille lapsille kuuluvaa. Selvityksen mukaan lapset arvostivat selkeitä sääntöjä ja itse tekemisen mahdollisuutta.

Kevään aikana haastateltiin myös taiteen, liikunnan ja mielenterveystyön ammattilaisia. Monialainen toiminta pyrittiin järjestämään mahdollisimman pienellä budjetilla, joten kaupungin sisällä eri hallintokuntien välillä selvitettiin lasten- ja nuorten kanssa työskentelevien taiteen- ja liikunnanohjaajien mahdollisuudet osallistua TAITEn työpajojen ohjaamiseen. Kartoituksen tuloksena löytyi joukko asiasta innostuneita ihmisiä, jotka ymmärsivät uudenlaisen toimintamallin mahdollisuudet. Toisaalta kartoituksen aikana kohdattiin myös vähätteleviä asenteita, jotka kokivat uuden projektin ”tyttöjen puuhasteluna” tai ”askarteluna museossa”. Ehkä myös pelko omien rahojen menetyksestä hallintokuntien välillä aiheutti kateutta ja närää. Yleisesti ottaen kaikki haluavat tehdä hyvää lapsille ja kokevat lasten asian ja taide- ja liikuntakasvatuksen tärkeäksi, mutta kun on siirryttävä sanoista tekoihin, yhteistyöhön esteitä löytyy milloin ajasta, rahasta, tiloista ym. TAITEn saama julkisuus sanomalehdissä, radiossa ja Tampere TV:ssä vähitellen muuttivat asenteita myönteisempään suuntaan, ja toimintaan alettiin suhtautua asiallisemmin. Selvityksessä korostui yhteistyön merkitys eri alojen välillä ja saman teeman ympärille rakennetun moniaistillisen toiminnan puute.

Samanaikaisesti lasten monin tavoin ilmituleva pahoinvointi huolestutti sekä päättäjiä, vanhempia, että lasten parissa työskenteleviä ihmisiä usealla eri taholla. Lasten levottomuus, aggressiivisuus, ahdistuneisuus tai vetäytyneisyys ovat monella tapaa merkkejä siitä, että lapsi ei voi hyvin. Perinteisesti mielenterveystyössä on keskitytty ongelmiin ja niiden hoitoon. Lasten mielenterveyttä voidaan kuitenkin edistää ja tukea heidän jokapäiväisessä elämässään ennen kuin tarvitaan varsinaisesti hoidollista apua.

Kevään 2001 tehdyn selvityksen perusteella päädyttiin yhdessä Taysin lastenpsykiatrian klinikan vastaava ylilääkäri Päivi Kaukosen sekä Tampereen kaupungin perheneuvolan vt. johtaja Riitta Kangaspunnan kanssa kolmiosaiseen toimintamuotoon, joka jakautuu ryhmittäin seuraavasti; I-ryhmä: mielenterveyden edistäminen, II-ryhmä: mielenterveysongelmien ennalta ehkäisy ja III-ryhmä: mielenterveyden hoito/ terapia. Toiminnan käytännön toteutus oli mahdollista aloittaa

tammikuussa 2002, jolloin toiminta keskittyy I-ryhmään. Toimintaan valittiin mukaan heti alkuvaiheessa myös II- ja III-vaiheen ryhmiä.

5.3 Syksy 2001

Projektin päätyttyä aloimme nauttia Suomen kulttuurirahaston apurahaa. Työskentelimme loppuvuoden suunnittelemalla ja toteuttamalla lastenkierroksia mm. Vapriikin Pirkanmaa-näyttelyyn, Tampereen taidemuseon Reino Viirilän näyttelyyn sekä Sara Hildénin Kain Tapperin näyttelyyn. Tuon syksyn aikana toiminnallisilla museokierroksillamme kävi yli 2500 lasta. Koska moni lapsiryhmä silti jäi tarjottujen toiminnallisten museokierrosten ulkopuolelle, syntyi ajatus kehittää oheismateriaalia, jota sekä opettajat että oppilaat voisivat hyödyntää myös omatoimisesti näyttelyissä liikkuen. Tästä esimerkkinä on mm. Vapriikin sivuilta yhä löytyvä oheismateriaali, joka on Pirkanmaa-näyttelyyn suunniteltu (<http://www.tampere.fi/vapriikki/musti/lomakkeet/pirkanmaa.htm>).

Tuon syksyn aikana TAITEa pyydettiin myös luennoimaan museopedagogiikasta kiinnostuneille opiskelijoille sekä luokanopettajille. Tuon koulutuksen tarkoituksena oli osoittaa, kuinka museo voi toimia mielenkiintoisena oppimisympäristönä sekä näyttää konkreettisesti opetuksen elävöittämistä erilaisten draama- ja tanssiosioden avulla. Tuosta luentotilaisuudesta saatu palaute oli hyvin rakentavaa. Opettajat kokivat koulutustilaisuudet jatkossa myös hyvin tarpeellisiksi, joten näitä tilaisuuksia päätettiin jatkossa kehittää lisää.

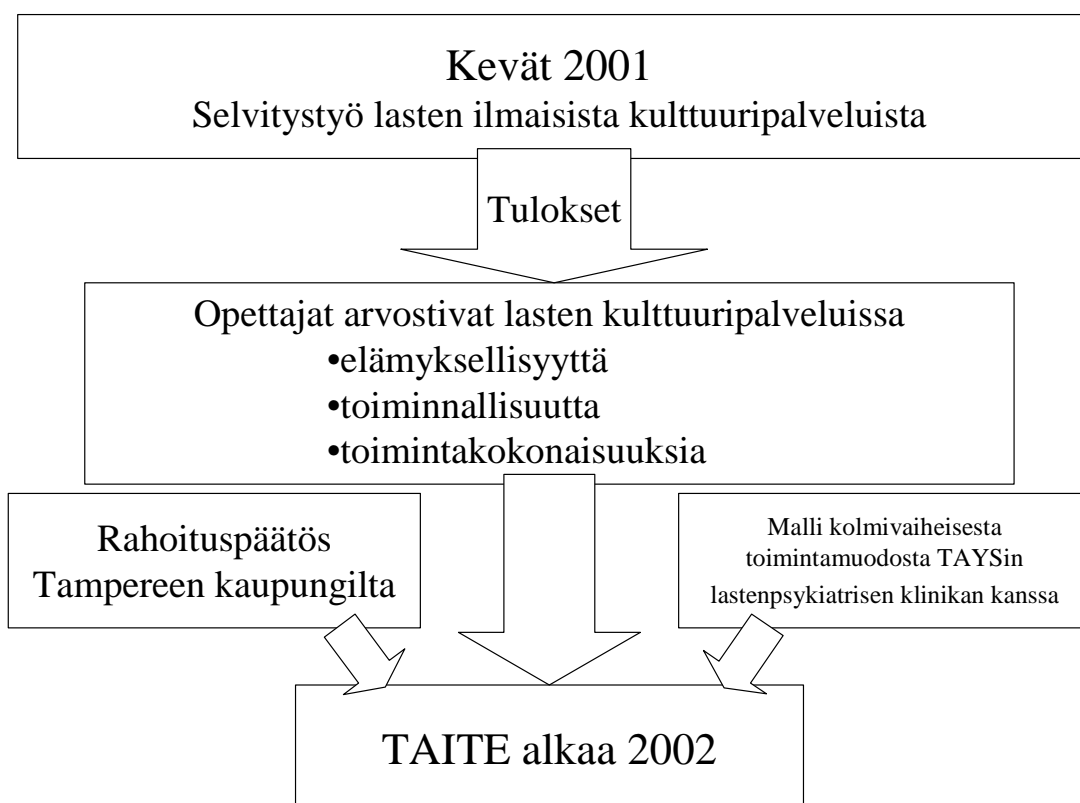
Lasten ja opettajien palaute toiminnasta oli ollut tähän mennessä rohkaisevaa ja monissa kodeissa oli puhuttu museovierailusta. Lapset halusivat näyttää myös isille ja äideille, minkälaisessa paikassa oli vierailtu. Niinpä joulukuussa TAITE oli yhdessä Vapriikin museokeskuksen ja varhaiskasvatuksen opiskelijoiden kanssa suunnittelemassa ja järjestämässä perheille ”Vapriikin Joulu” –askartelupainotteisia lauantapäiviä.

Kaiken aikaa valmisteltiin seuraavaa vuotta pohtien, mikä olisi tarkoituksenmukaista toimintaa eri museoissa ja kuinka toiminta tulisi organisoida, jotta mahdollisimman moni tamperelaislapsi voisi osallistua toiminnallisiin

museokierroksiin. Kaikki suunnitelmat olivat vaarassa jäädä toteutumatta juuri rahan puutteen takia, kunnes Tampereen kaupunginvaltuusto päätti vuoden 2002 budjettikokouksessaan antaa projektillemme erillisrahoituksen, 50 000 €

6 TAITE 2002

TAITEn 2002 syntymiseen vaikuttivat kevään 2001 tehty selvitystyö lasten ilmaisista kulttuuripalveluista, TAYSin lastenpsykiatrisen klinikan kanssa sovittu kolmiosainen toimintamalli sekä Tampereen kaupungin erillisrahoitus (Kuvio 1: TAITEn lähtökohdat).

Kuvio 1: TAITEn lähtökohdat

Virallisesti TAITE aloitti toimintansa tammikuussa 2002, jolloin uusi nimi otettiin käyttöön. TAITE kuvasi hyvin toimintaa, se oli; taiteesta tekemällä, taidetta tekemällä, taiten tehden - taitekohta elämässä. Nämä sanat sisälsivät ajatuksen taidekasvatuksesta, joka oli toiminnallista ja hyvin suunniteltua ja joka edistäisi myös mielenterveyttä.

6.1 TAITTE ja näyttelyt

TAITE toimii Tampereen museoissa ja vuonna 2002 näyttelyt, joissa TAITE toimi, pyrittiin valitsemaan lähinnä tasapuolisesti eri museoiden, niin kulttuurihistoriallisten kuin taidemuseoidenkin kesken. Lisäksi huomioitiin näyttelyjen laajuus ja merkityksellisyys. Toimintaan mukaan valitut näyttelyt olivat: keväällä Vapriikin ”Arktiset Sivilisaatiot”, Tampereen taidemuseon ”Vieraan katse” sekä Sara Hildénin ”Valokuva ja video”. Syksyn näyttelyiksi Vapriikissa ”Dale Chihuly”, Sara Hildénissä Teemu Saukkonen, Tampereen taidemuseossa Osmo Rauhala ja Muumilaakson ”Ystävyys ja yksinäisyys”. Kuhunkin näyttelyyn suunniteltiin toteutettavaksi keskimäärin 30 lastenkierrosta, johon laadittiin oheismateriaali sekä ideoitiin näyttelyä syventäviä työpajoja mahdollisuuksien mukaan. Tämän lisäksi kehiteltiin perheille suunnattua toimintaa, kuten perhekierroksia ja työpajoja Kansainvälisen satufestivaalin sekä Teatterikesän yhteyteen.

6.2 TAITTE ja kohderyhmät

Pääasiallinen TAITEn toiminnan painopiste kohdistui normaaleihin 5–9-vuotiaiden lasten päiväkotij- ja koululaisryhmiin, eli I-ryhmään. Tämän lisäksi toimintaan valittiin mukaan heti alkuvaiheessa myös viisi erityisryhmää. Erityisryhmiksi valittiin neljä II-ryhmän riskiryhmää ja yksi III-ryhmän jo sairastuneisiin lapsiin kuuluva ryhmä. Jokainen erityisryhmän kanssa toteutettu museokierros sekä työpaja toteutettiin yhdessä ryhmän ohjaajien ja opettajien kanssa. Ryhmän ohjaajan kanssa oli etukäteen keskusteltu ryhmän tarpeista ja nämä seikat pyrittiin huomioimaan sekä kierroksen että työpajan suunnittelussa ja varsinaisessa toiminnassa.

TAITEn kohderyhmät jakautuvat seuraavasti:

I-ryhmä

Mielenterveyden edistäminen

Normaalit päiväkotij- ja koululaisryhmät

II-ryhmä **Ennalta ehkäisy**

Riskiryhmät

III-ryhmä **Hoidollisuus/ terapia**

Sairastuneet lapset

6.2.1 I-ryhmä: Normaalit lapsiryhmät

I-ryhmän toiminnan tarkoituksena on mielenterveyden edistäminen. Toiminta kohdistuu normaaleihin päiväkotij- ja kouluryhmiin. Vuonna 2002 TAITEn toiminnassa oli mukana 5–9-vuotiaita, sekä päiväkotij- että koululaisryhmiä n. 3500 lasta (tämän lisäksi muussa toiminnassa, kuten perhekerroksilla n. 500 osallistujaa). Lapsiryhmät osallistuivat toimintaan normaalin päiväkotij- ja koulupäivän sisällä. Ryhmät valikoituivat toimintaan erikseen ilmoittautumalla sovittuna ajankohtana.

6.2.2 II-ryhmä: Riskiryhmät

Riskiryhmien toiminnan tavoitteeksi määriteltiin mielenterveysongelmien ennalta ehkäisy. Riskiryhmiksi valittiin neljä eri ryhmää, joista kaksi Mannerheimin lastensuojeluliiton ryhmää, Johanneksen koulun maahanmuuttajaluokka sekä Hervannan perheryhmä. Valintaperusteisiin vaikuttivat erilaiset seikat, kuten alueellisuus, ikäjakama sekä ryhmien erilaiset tarpeet.

Mannerheimin lastensuojeluliiton ryhmät

Mannerheimin lastensuojeluliitosta valittiin mukaan kaksi riskiryhmää, joista toinen oli avoin päiväkerho, ”Nukkepaja”, jossa oli 2–5-vuotiaita lapsia. Tämän ryhmän mukanaolo puolsi paikkaansa sillä, että nämä lapset olivat kotihoidossa olevia ja

yleensä jäävät ohjattujen kulttuuripalveluiden ulkopuolelle. Toinen ryhmä, ”Perhekahvila” koostui hyvin kansainvälisistä äideistä ja heidän lapsistaan. Tuossa ryhmässä toimi lähinnä maahanmuuttajaäitejä lapsineen. Maahanmuuttajat voivat olla jos sinänsä riskiryhmä, sillä sopeutuminen uuteen kulttuuriin ja vertaisryhmän löytyminen saattaa olla vaikeaa. Mannerheimin lastensuojeluliiton ryhmät ovat lähes ainoita ryhmiä, jotka ovat puolueellisesti ja uskonnollisesti riippumattomia, joissa äidit voivat tavata toisiaan. Nyt TAITEn myötä ryhmä tutustuisi eri kulttuuriympäristöihin ja samalla perheenäitien niin kaavamaiseen arkeen tulisi vaihtelua ja virkistystä.

Johanneksen koulun maahanmuuttajaluokka

Maahanmuuttajalasten huomioiminen koettiin jo projektin alkuvaiheessa tärkeäksi. Tampereella asuu 4500 maahanmuuttajaa ja 600 lasta on perusopetuksen piirissä. Kotouttamisesta säädetty laki tuli voimaan 1.5.1999. Sillä halutaan edistää maahanmuuttajien tasavertaisia mahdollisuuksia elää suomalaisessa yhteiskunnassa. Ohjatut kulttuuripalvelut voidaan nähdä osana maahanmuuttajalasten kotouttamista, he oppivat samalla kyseiset kulttuuripalvelukäytänteet sekä pystyvät välittämään nämä tiedot myös vanhemmillensa. TAITEn toiminnan katsottiin osaltaan edistävän maahanmuuttajalasten kotoutumista.

Maahanmuuttajaopetuksen ohjaajan kanssa käydyn puhelinkeskustelun mukaan katsottiin tarkoituksenmukaisimmaksi tarjota TAITEen osallistumisen mahdollisuutta valmistavan opetuksen piirissä olevalle maahanmuuttajaluokalle. Kolmanneksi erityisryhmäksi mukaan valittiin Johanneksen koulun valmistavan opetuksen maahanmuuttajaluokka (1.lk). Maahanmuuttajalasten valmistava luokka on luokka-aste ennen heidän siirtymistään normaaliopetuksen pariin. Yleensä lapset ovat vuoden kerrallaan valmistavan opetuksen piirissä, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.

Valmistavassa maahanmuuttajaluokassa oli tuolla hetkellä 12 oppilasta. Maahanmuuttajaluokan opettajan mukaan TAITEn toiminta palvelisi hänen luokkaansa monella tapaa. Lapsiryhmän oli hyvä totuttautua kulkemaan eri kulttuuripalveluiden parissa, sillä he siirtyvät valmistavan opetuksen jälkeen normaaliopetukseen. Luokassa

oleva lapsiryhmä oli hyvin heterogeeninen, heidän ikänsä vaihteli 7–9 ikävuoden välillä, osa lapsista puhuu hyvin suomea, osa ei lainkaan. Opettajan mukaan lasten kanssa oli yleensä hankala liikkua koulun ulkopuolella, he olivat levottomia ja opettajan energia saattoi keskittyä jonkin oppilaan pitelemiseen. Luokassa oli käytettävissä luokka-avustaja noin 2 tuntia päivässä.

Hervannan perheryhmä

Tampereella toimii kolme perheryhmää, joiden tarkoituksena on tukea vanhemmuutta, lasten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta, lapsen vanhemman omaa kasvua aikuisuuteen. Perheryhmässä on kerralla mukana noin seitsemän perhettä. Perheneuvolassa kokoontuu kahden työntekijän kanssa vanhempien ryhmä joka toinen viikko. Toiminta on myös ennalta ehkäisevää mielenterveys- ja lastensuojelutyötä.

Hervannan perheryhmä valikoitui TAITE-projektiin osaksi sattumanvaraisesti, mutta myös alueelliset seikat (Hervannasta ei ollut tässä vaiheessa ryhmiä) sekä ryhmän ohjaajien innostuneisuus projektista ja halukkuus tehdä yhteistyötä vaikuttivat valintaan. Ryhmän mukana oloa puolsi paikkaansa myös se, että näin saavutettiin tavallaan kaksi sukupolvea, sekä vanhemmat että lapset. TAITE pyrki madaltamaan perheiden kynnystä tulla heille ennestään vieraampien kulttuuripalveluiden pariin, avartaen uusia mahdollisuuksia perheiden yhteiseen ajanviettoon.

6.2.3 III-ryhmä: Sairastuneet lapset

III-ryhmän toiminta suuntautuu jo sairastuneille lapsille, jolloin toiminta on osana lasten hoitoa ja terapiaa. Vuonna 2002 toiminnan käynnistyessä mukaan valittiin ainoastaan yksi ryhmä, Koivikkopuiston sairaalakoulu.

Koivikkopuiston koulu

Koivikkopuiston koulun luokka, toimii Taysin lastenpsykiatrisen hoidon yksikkönä. III-ryhmän toiminta rakennetaan yhdessä erityisopettajien ja hoitoalan ammattilaisten kanssa, kyseessä on lähinnä eri taideterapeuttien käyttö psyykkisesti sairaiden lasten hoidossa ja kuntoutuksessa.

7 TAITEN TOIMINTAMALLI

Museoiden näyttelykeskeisten ja laajoja asiakasryhmiä tavoittelevien intressien ja lapsiryhmien omien toiminnallisten tavoitteiden välille sijoittuu TAITE. TAITEn toiminnan kehittämiseen ovat suurelta osalta vaikuttaneet TAITE -työryhmän aiempi opiskelu- ja työkokemus taiteen ja kasvatuksen saralta. Hyväksi havaitut menetelmät päiväkot-, koulu- ja harrastustoiminnasta sekä jatkuva rinnakkainen opiskelu työn ohella ovat osaltaan olleet muodostamassa TAITEn toiminnan teoreettisia lähtökohtia. Näistä keskeisimpiä ovat olleet konstruktivistinen oppimiskäsitys sekä kokemuksellisen oppimisen malli.

TAITEn toiminnassa ei ole kyse taiteen perusopetuksesta. Koulun pieni kulttuurikirja (2002, 70) määrittelee taiteen perusopetuksen seuraavasti:

”Taiteen perusopetus on yleissivistävä taidekasvatusjärjestelmä koulun ulkopuolella. Opetusta annetaan yleisen tai laajan oppimäärän mukaan. Valtion rahoitus kanavoituu joko kuntien asukasluvun tai opetustuntikohtaisen valtion osuuden mukaan.”

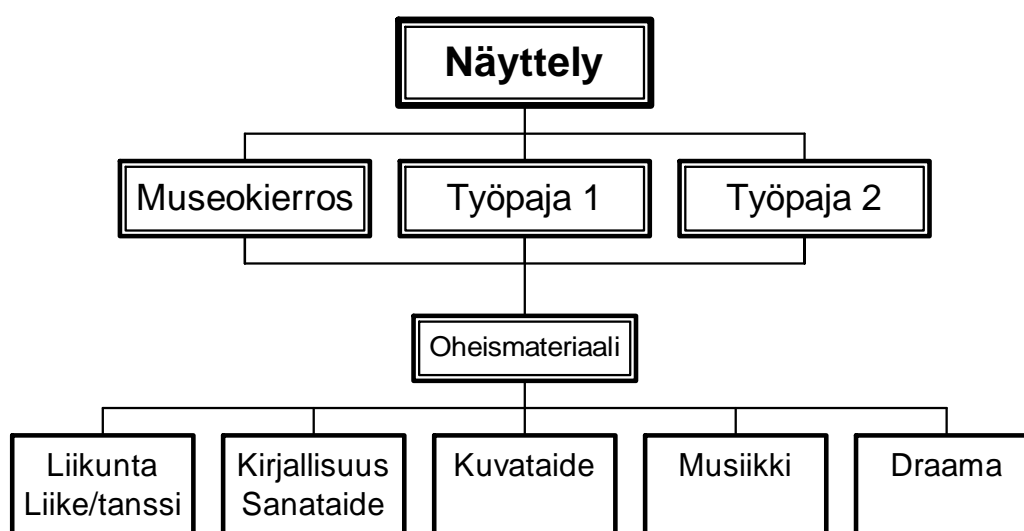
TAITEn toiminta eroaa taiteen perusopetuksesta mm. siinä, että toiminta ei ole järjestetty koulun ulkopuoliseksi, vaan se on sisällytetty normaalin päiväkot- ja koulupäivän sisälle. Lisäksi toiminta on lapsille maksutonta. Taidekasvatustoiminta ei ole harvojen ja valittujen elitistinen erityisoikeus, se on kaikkien lasten oikeus. Jotta tämä tasa-arvoisuus toteutuisi, toiminta ei voi olla viikonloppuisin tai iltaisin järjestettyä, jolloin kuljetus- ym. järjestelyt saattaisivat koitua toimintaan osallistumisen esteeksi.

TAITEsta muodostui lopulta toimintamalli, jonka tarkoituksena oli mahdollistaa lapsilähtöinen, museoiden näyttelyihin pohjautuva teematyöskentelymuoto (Kuvio 2: TAITEn toimintamalli). Toiminta on suunniteltu näyttelyn ehdoilla, mutta myös opettajien ja lapsiryhmien ehdoilla. Koska näyttelyyn voi olla tutustumassa yhtä aikaa jopa 30 lasta, vaikuttaa ryhmän koko suuresti toiminnan luonteen suunnittelemiseen. Laadusta ja lapsilähtöisestä toiminnasta ei kuitenkaan tarvitse tinkiä, vaan tiettyyn pisteeseen asti ohjattu toiminta antaa selkeät raamit toiminnalle ja auttaa

myös ryhmän hallinnassa. Lapsen spontaania hämmästyä taidetta kohtaan tai eläytymistä tilanteeseen se ei kuitenkaan poista.

Kaiken toiminnan lähtökohtana on itse näyttely, sen esineet ja teokset. ”Museopedagogiikan lähtökohtana ovat museoesineet (tai näytteet), niiden suhteet toisiinsa sekä se laaja viitekehys, johon ne kuuluvat. Usein on sanottu, että irrallisella esineellä ei voi olla opetuksellista tai kasvatuksellista merkitystä. Tällainen yleistys ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Museoesineellä on opetuksessa välinearvo. Esine on irrotettu alkuperäisestä käyttötarkoituksestaan ja se kykenee havainnollistamaan funktiotaan vain rajallisesti. Yksittäisen museoesineen kertomus voi kuitenkin olla yhtä vaikuttava ja opettava kuin laajan näyttelyn” (Heinonen & Lahti 1996, 193).

Näyttelyn esineistä ja aineistosta etsittiin *yhteinen teema*, joka on koko toiminnan perusta. Teeman pohjalta rakennetaan monitaiteellinen ja monia eri toiminnan elementtejä sisältävä *oheismateriaali*, joka on opettajan käytössä jo ennen museovierailua. Teeman ympärille syntyy draamallinen tarina, joka eletään yhdessä lasten kanssa elämyksellisellä museokierroksella. Museovierailun jälkeen lapset vierailivat yhdessä tai useammassa työpajassa, jossa työstettiin jo ennalta tuttua teemaa esim. tanssin, liikkeen, musiikin, draaman tai kuvallisen ilmaisun kautta. Työpajan jälkeen teemaa voitiin yhä työstää päiväkodissa tai koulussa, niin kauan kuin lapsilla riitti siihen mielenkiintoa tai aika- tai muut resurssit antoivat myöten.

Kuvio 2: TAITEn toimintamalli

7.1 Elämyksellinen museokierros

TAITEn elämykselliset museokierrokset pohjautuvat pitkälti pedagogisen draaman ja monitaiteellisten menetelmien käyttöön. Boltonin (1984, 51) mukaan niin leikin kuin draamankin tasolla lapsi voi saada tietoja ja taitoja, mutta syvälinen muutos ja ymmärrys voi tapahtua vain, jos lapsi kokee asiat tunnetasolla. Tätä edesauttaa museokierroksen vahva draamallinen tarina, johon lapsi voi jollain tapaa samastua tai joka muuten koskettaa lasta. Elämyksellisessä draamaopastuksessa museokierroksen tarinasta löytyy ristiriitoja, jotka herättävät halun etsiä uutta tietoa ja uusia ratkaisumalleja. Elämyskierrokselle on rakennettu tilanteita, jossa lapsi pystyy erilaisissa tilanteissa kuuntelemaan, kysymään, reagoimaan toisten puheeseen, ilmaisemaan ja perustelemaan mielipiteitään sekä ymmärtämään myös ei-kielellisten viestien merkityksen. Draamallisen opastuksen aikana tarina voi johdattaa myös tiedon

hankkimiseen ja loogiseen ajatteluun. Heleniuksen mukaan (2000, 17) draamapohjaisessa suunnittelussa on tärkeää, että ohjaajalla on tietoisuus tavoitteista, joita halutaan saavuttaa. Ohjaaja valitsee sellaiset draaman ainekset, jotka koskettavat juuri hänen ryhmänsä lapsia. Ohjaajan tehtävänä on avata lasten sydämet opittavalle asialle kohteelle ja samalla raottaa kulttuuria nousevalle polvelle.

TAITEn elämykselliset museokierrokset on suunniteltu siten, että lapsiryhmien kanssa on turvallista ja mielekästä saapua opastetuille, toiminnallisille kierroksille, ilman, että tarvitsee pelätä ”että lapset kuitenkin vain juoksevat” tai että ”ei ne kuitenkaan jaksa olla hiljaa”. Lapsille kerrotaan aina ennen kutakin kierrosta museon säännöt, jotta he tietävät, kuinka museossa on käyttäytyttävä. Museon säännöt on kiteytetty yksinkertaisiksi, jotta ne on helppo muistaa koko kierroksen ajan:

1. Museossa liikutaan kävellen
2. Museossa puhutaan vuorotellen
3. Museoesineet ovat katsomista, ei koskemista varten

TAITEn elämyskierroksilla pyritään siihen, että museossa tapahtuva toiminta on itsessään niin kiinnostavaa ja lasta motivoivaa, että järjestyshäiriöt tai muut ryhmädynaamiset ongelmat voidaan minimoida. Museokierroksella on sekä omaehtoista tekemistä että ohjaajan järjestämiä tilanteita. Ohjatun ja valmiiksi suunnitellun toiminnan merkitys kuitenkin korostuu. Kierroksella vaihtelevat pedagogisen draaman työtavat kulloinkin valitun tarkoituksen mukaisesti.

Haasteellisessa museoympäristössä, jossa on näyttelyesineiden ja teosten lisäksi huomioitava turvallisuus, akustiikka, valaistus sekä mahdolliset häiriötekijät (esim. muut museovieraat), ohjaavan aikuisen rooli korostuu. Elämyskierroksen tarinan kulku ja toiminnot tarinan sisällä pyrittiin tekemään niin mielenkiintoisiksi, että ne motivoisivat lasta toimimaan aktiivisesti museokierroksella. Elämyskierroksen opetusmenetelmänä voidaan nähdä pedagoginen draama.

Liukon (1998, 53) mukaan draaman oppimistoiminnassa tulisi ottaa huomioon viisi kokemuksellista tasoa: 1) liike, 2) aistimukset, 3) tunteet, 4) mielikuvat ja 5) verbaalis-kognitiiviset prosessit. Näin menetelmässä painottuvat kokemuksellisuus, toiminnallisuus ja prosessinomaisuus. Näin draamalla voidaan edistää kysymistä,

kriittistä ajattelua, ongelmanratkaisua, tutkimista, tulkitsemista, oppimisvalmiuksia ja arviointia. On kuitenkin syytä muistaa, että pedagoginen draama ja monitaiteelliset työtavat eivät ole itsetarkoitus haasteellisessa ympäristössä, ne ovat väline teeman käsittelyssä, vaan ne voivat olla keino tai lähtökohta johonkin.

Elämyksellisellä museokierroksella on olennaisen tärkeää, että oppaan ja ryhmän kesken vallitsee salliva ja hyväksyvä ilmapiiri. Vaikka lapset kulkevat museokierroksella tiukassa ohjauksessa, on silti annettava liikkumavaraa lapsen omalle mielikuvitukselle ja valinnoille. Oppaan tehtävänä rohkaista lapsia itse esittämään kysymyksiä ja antamaan vastauksia. Vuorovaikutukseen kannattaa satsata ja kysymyksiä tulee etukäteen pohtia tarkkaan. Kun on kysymys taiteesta, voidaan mielikuvituksen antaa laukata ja pohtia – onko väriä kysymyksiä ja vastuksia olemassakaan?

7.1.1 Museokierroksen suunnittelu

Ennen museokierroksen valmistumista pyrittiin selvittämään mahdollisimman laajasti näyttelyä koskeva tietoaines. Tällöin suuri apu löytyi museon amanuensseista ja heiltä saadusta kirjallisesta, kuvallisesta ja muusta aineistosta. Amanuenssit osaavat yleensä kertoa näyttelyn sisällöstä ja he voivat opastaa monissa asioissa jo hyvissä ajoin ennen näyttelyn valmistumista. Moni hauska tarina ja yksityiskohta liittyen taiteilijaan, taideteokseen tai johonkin muuhun näyttelyyn liittyvästä kannattaa ehdottomasti tallettaa myöhempää käyttöä varten. Ihanteellisin tilanne on silloin, jos voi haastatella taiteilijaa itseään. Taiteilijat kertovat mielellään teoksistaan ja ovat yleensä todella ilahuneita saadessaan lapsiryhmiä näyttelyynsä. Myös konservaattoreita ja museomestareita kannattaa jututtaa. He tuovat myös oman hauskan lisänsä suunniteltavaan museokierrokseen. Lapsia kiinnostaa usein esim. kuinka jokin todella suuri teos on pystytetty tai kuinka se on saatu kuljetettua museoon. Kun koko aineisto saatiin kahlattua läpi, kerrattiin vielä seuraavat kysymykset:

- Mitä? (Mitä näyttelystä todella halutaan kertoa?)
- Kenelle? (Kenelle museokierros on tarkoitettu?)

- Miten? (Miten toteutetaan?)

Suuresta aineistosta täytyi poistaa valtavasti mielenkiintoista materiaalia. Toisaalta tässä kohtaa voi olla jopa etua siitä, että oma tausta ei ole taidehistoriallinen, arkeologinen tai museologinen, vaan kasvatustieteellinen. Osa vaikeasta terminologiasta ja monimutkaisista historiallisista seikoista jäävät ”luontevasti” pois, sillä museokierroksen lähtökohtana asetettiin näyttelyn lapsinäkökulma eivätkä sen esimerkiksi taidehistorialliset, eksaktit yksityiskohdat.

Eräs TAITEn kierroksilla mukana ollut opettaja kommentoi toimintaa jälkikäteen osuvasti: ”Kaikki taiteenlajit käyvät lapsille, kunhan sieltä osaa poimia lapsille oleellisen ja läheisen asian”. TAITE voidaan siis nähdä museon ja lapsen välillä toimivana linkkinä. TAITEn pyrkii välittämään museolle lapsinäkökulman ja lapselle museon näkökulman. Tästä molemmat hyötyvät.

7.1.2 Museokierroksen tarina

Museokierroksen suunnitteluvaiheen jälkeen läpikäydystä materiaalista rakennettiin tarina. Tarinan rakentamista tukevat myös Jerome Brunerin ajatukset narratiivisesta ajattelusta. Hänen mukaansa tarinat ja metaforat ovat ihmisen varhaisimpia ja yleisimpiä tapoja siirtää kokemuksia symbolijärjestelmien kannateltaviksi ja näin tehdä niitä helpommin ymmärrettäviksi (Tolska 2003, 34(1), 30-42). Toisin sanoen haasteellinen näyttely, joka sisältää runsaasti tietoaineksia, voidaan saada helpommin ymmärrettäväksi tarinan muodossa. Tarinasta löytyy ristiriitoja, jotka herättävät halun etsiä uutta tietoa ja uusia ratkaisumalleja. Ympäristö ja olosuhteet pyrittiin muokkaamaan käyttäen monia erilaisia työtapoja, tavoitteena kokonaisvaltainen oppiminen.

TAITEn elämykselliset museokierrokset pohjautuvat pitkälti pedagogisen draaman ja monitaiteellisten menetelmien käyttöön. Boltonin (1984, 51) mukaan niin leikin kuin draamankin tasolla lapsi voi saada tietoja ja taitoja, mutta syvälinen muutos ja ymmärrys voi tapahtua vain, jos lapsi kokee asiat tunnetasolla. Tätä edesauttaa museokierroksen vahva draamallinen tarina, johon lapsi voi jollain tapaa samaistua tai

joka muuten koskettaa lasta. Tarinaa synnyttäessä pyrittiin huomioimaan seuraavat seikat:

1. Näyttelyn rakenne ja keskeiset teemat
2. Kasvatukselliset tavoitteet (esim. museossa käyttäytyminen)
3. Opetettavat tavoitteet (esim. keskeisten teosten tunnistaminen)
4. Aloitusvaihe, toimintavaihe ja selkeä lopetus (ajankäyttö)
5. Konteksti, reflektointi ja monitaiteelliset työtavat.

Suunniteltu tarina toimii koko elämyksellisen museokierroksen pohjana ja se noudattaa hyvin pitkälle draaman kaarta. Tarinan keskushenkilöksi pyritään valitsemaan usein joku henkilö, johon lapsi voi helposti samastua. Päähenkilöksi voi soveltua kuviteltu samanikäinen lapsi tai muuten mielenkiintoinen hahmo, kuten esim. pulassa oleva taikuri tai taiteilija, joka tarvitsee kierroksella olevien lasten apua. Tarinassa työestetään esimerkiksi leikin ja liikkeen avulla lapselle tärkeitä asioita, kuten ryhmädynamiikkaa, asenteita, etiikkaa ja moraalialia näyttelystä ja tarinasta nousevien teemojen avulla. Draaman avulla sisäiset kokemukset voivat muuttua havaittavaksi toiminnaksi. Esimerkiksi inuiittien Keretkun-juhla on paljon mielekkäämpi oppia itse tanssimalla, kuin siten, että opas monotonisesti luennoi asiasta!

Näyttelystä syntyvä mukaansatempaava tarina vaatii dramaturgista ajattelua. Elämyksellisen museokierroksen pituus on 45-60 min., joten varsinaiseen prosessidraamaan ei kannata pyrkiä. Ohjaajan tulisi muistaa, että hänellä on vastuu siitä, millaiseen tunnelmaan hän haluaa lapset johdattaa kierroksen aikana sekä millaiseen tunnelmaan hän lapset jättää kierroksen päätyttyä. TAITEn järjestämällä kierroksilla on yleensä aina onnellinen loppu, jolloin lapset ovat saaneet museokierroksen aikana tuntea ”sankarikokemuksen”. He ovat itse saaneet olla tarinan sankareita ja pelastajia tai he ovat voineet pelastaa päähenkilön pulasta. Joskus kierros on voinut päättyä myös rauhallisen pohdiskellevaan, filosofiseen tunnelmaan, kuten Osmo Rauhalan näyttelyn jälkeen, kun lapset saivat miettiä kuvallisen tehtävän avulla, millaisen viestin eläimet haluaisivat ihmisille jättää (luonnonsuojelullinen aspekti).

Tarinan kiinnostavuus perustuu draamalliseen jännitteeseen. Lapset ovat hyvin motivoituneita ja tarkkaavaisia kierroksella, jos heidän on ratkottava jokin keskeinen

ongelma, jokin yllättävä käänne tapahtuu kesken museokierroksen, kierroksella on jokin selittämätön mysteeri, josta ei voida tietää, mitä tapahtuu tai mitä jokin merkitsee tai ihmissuhteissa on jotain problematiikkaa. Jännitteitä synnytetään museokierroksen aikana erilaisin keinoin: toisinaan on etsittävä kadonnut esine, joskus ilmestyy yht' äkkiä kirje, onpa lumimyrsky tai ukkonenkin yllättänyt kesken näyttelyn!

Tarinassa ilmenee usein myös jännitteitä lisääviä konflikteja. Draaman juonityypeissä (Kanerva ja Viranko 1997, 48) on nähty toistuvan kolmentyyppisiä peruskonflikteja: 1) kahden yksilön keskinäinen konflikti, 2) yksilön konflikti itsensä kanssa sekä 3) yksilön konflikti ulkopuolisen voiman kanssa, esim. yhteiskunnallisten tai jumalallisten voimien kanssa. Konflikti museokierroksella voi olla joskus moraalinen pohdinta: Onko oikein valjastaa koski, jotta saisimme sähköä, vaikka koskessa asuu pieni uhanalainen eliö? Tai mitä ottaisit mukaan pitkälle arktiselle matkalle, jos saisit valita vain yhden ainoan esineen – puukon, lumikengät vaiko silmäsuojat?

Tarinan kulkuun vaikuttaa ratkaisevasti myös näyttelyn rakenne. Tarina on käytävä tarkkaan läpi itse näyttelytilassa, jossa voidaan nähdä, mikä on teosten fyysinen sijainti. Sujuva liikkuminen näyttelyn lomassa on yksi keskeisempiä tekijöitä teoksia valittaessa. Tämän vuoksi etukäteen valitaan teokset, jotka lapsi pystyy näkemään museokierroksen aikana. Monen näyttelyn kohdalla tosiasia on se, että kaikkia näyttelyesineitä ei millään ehditä katsoa. Tällöin aikuisen on etukäteen valittava, mitkä esineet katsotaan kierroksen aikana. Töiden valintaperusteisiin vaikuttavat mm. näyttelyn asettelu ja ripustus, töiden koko ja niiden sijainti sekä töiden merkittävyys näyttelyn ja taiteilijan kannalta. Lisäksi täytyy ennakoida, että mihin mahtuu liikkumaan 25-30 lapsen ryhmä, jotta lapsi näkee ja kuulee hyvin, että hän jaksaa olla toiminnassa hyvin mukana. Siirtymätilanteet teokselta toiselle ovat olennaisia, ryhmän on mahdollista liikkumaan näyttelyssä niin sujuvasti, ettei se häiritse näyttelyyn keskittymistä. Draaman avulla voi eheyttää suurta ja laajalle esillepantua ja kompleksista näyttelyä.

7.2 Oheismateriaali

Oheismateriaalin kehittämiseen huomattiin olevan kova tarve. Ensimmäinen sykäys oheismateriaalin tarpeeseen havaittiin jo vuonna 2000, jolloin huomattiin näyttelyn innoittavan lapsia ja opettajia niin paljon, että he jo eteisessä lähtiessään alkoivat kertoa, miten he aikoisivat jatkossa työstää näyttelykäyntiä päiväkodeissa ja kouluilla. Samanaikaisesti museon vastaanottoon soittivat lukuisat kiukkuiset opettajat, jotka yrittivät mahduttaa omat ryhmänsä loppuun varatuille museokierroksille. Osaltaan riittämättömyyden tunne ja oma väsyminen saman kierroksen ohjaamiseen (joskus jopa 70 toiminnallista kierrosta samassa näyttelyssä) vaikuttivat siihen, että haluttiin valmistaa sellaista oheismateriaalia opettajille, että he voisivat tulla museoon itsenäisesti oman ryhmänsä kanssa.

Oheismateriaalin suunnitteluun kannusti myös opettajilta saatu kenttäpalaute heidän vähäisistä ajallisista resursseistaan kehittää oheistoimintaa näyttelyn ympärille. Oheismateriaali pyrittiin suunnittelemaan sellaiseksi, että se mahdollistaisi yhdessä koetun museohetken syventämisen ja reflektoinnin monin eri menetelmin. Siihen sisällytettiin näyttelyä tukevat, juuri tuolle ikäryhmälle soveltuvat leikit, pelit, kädentyöt, liikuntatehtävät, oheiskirjallisuus, suositeltava musiikki, draamatehtävät, lasten filosofiset keskustelunaiheet ym. Oheismateriaali pyrittiin suunnittelemaan mahdollisimman helppokäyttöiseksi. Sieltä löytyvät työskentelyvinkit ovat yleensä oman aikaisemman työn kautta testattuja ja hyviksi havaittuja, nyt ne ovat muokattuja juuri tämän näyttelyn tarkoitukseen. Oheiskirjallisuuden valinnassa on Tampereen kaupunginkirjaston lasten ja nuorten osaston henkilökunnan työpanoksella ollut ratkaisevan suuri merkitys. Kirjallisuuslistan ohella he ovat suositelleet myös mahdollisia videoita ja musiikillista materiaalia, jota voi lainata kirjastosta.

Toisaalta oheismateriaalista pyrittiin muokkaamaan sellainen, että se tukisi museokierrokselle osallistuneita, mutta toisaalta sellaista, joista hyötyisi myös opettajat, jotka kulkevat näyttelyssä itsenäisesti. Lisäksi oheismateriaalista löytyy lukuisia näyttelyn teemoja tukevia nettilinkkejä, joissa tietokonetta itsenäisesti käyttävät lapset tai perheet voisivat itse vierailla. Oheismateriaalin tarkoituksena ei ole velvoittaa opettajaa käyttämään oheismateriaalia normaalin tuntityöskentelyn ohessa, vaan se antaa *mahdollisuuden* käyttää sitä. Toisin sanoen, jokainen museovierailu toimii

sinänsä itsenäisenä toimintona, mutta oheismateriaaliin yhdistettynä museokierroksesta sekä oheismateriaalista voi rakentua mielenkiintoinen prosessi, joka tempaisee mukaansa. Hyvänä esimerkkinä oheismateriaaliin etukäteen tutustumisesta oli, kun esikouluryhmä saapui Vapriikin ”Arktiset sivilisaatiot” –näyttelyyn ennalta askarrellut amuletit kaulassa! Koska oheismateriaali on saatavana netistä, kunkin museon omilta sivuilta, se on siis kaikkien käytettävissä. Usein lapsilta kuuleekin museokierroksen aikana, että he ovat käyneet netissä katsomassa tuon näyttelyn sivuja.

Oheismateriaalista saatu myönteinen palaute kannusti valmistamaan sitä yhä laaja-alaisemmin ja käytännönläheisemmin. Opettajien positiiviset kommentit oheismateriaalista ovat koskettaneet hyvin monia eri osa-alueita. Toiset ovat kokeneet tärkeiksi kirjallisuuden, toiset musiikki- ja liikuntaosiot tai jonkin muun osa-alueen. Mitään osa-aluetta ei näin ollen ole voinut jättää pois seuraavasta oheismateriaalista, sillä kaikki on koettu tarpeelliseksi. Yleisesti ottaen, opettajat ovat yleensä käyttäneet juuri sitä oheismateriaalin osa-aluetta, jotka he ovat kokeneet itselleen läheisimmäksi.

Hankaluutena oheismateriaalin tuottamisessa on ollut kiireellisyys. Näyttelyt saattavat valmistua niin viime hetkellä, että osa näyttelyn sisällöstä muuttuu vielä avajaisia edeltävänä yönä. Näin ollen jokin teos, jota alun perin on kaavailtu hyvin keskeiseksi, jääkin viime hetkellä pois, jolloin tuota teosta koskeva oheismateriaali jää myös kokonaan pois. Yleisesti ottaen ainoa oheismateriaalia koskeva kritiikki on ollut sen myöhäinen saatavuus. Joidenkin opettajien toiveena on ollut, että oheismateriaali olisi noin kaksi viikkoa ennen näyttelyn avaamista saatavilla. Tähän ei kuitenkaan pystytty vielä alkuvuodesta 2002. Tavoitteena oli kuitenkin saada se viikkoa ennen näyttelyn avaamista nettiin. Tähän tavoitteeseen päästiin jo syksyllä 2002.

Toisena kritiikkinä oheismateriaalia kohtaan oli sen saavutettavuus. Tämä koski lähinnä osaa päiväkodeista. Kun elämyskierroksista tiedotettiin kouluihin ja päiväkoteihin, samassa kirjeessä ilmoitettiin myös nettiosoite, josta pystyi saamaan oheismateriaalin. Tämä tuotti kuitenkin hankaluuksia joissakin päiväkodeissa, jotka eivät olleet vielä siirtyneet internet-aikaan. Samaisessa tiedotteessa mainittiin kuitenkin myös, että mikäli on vaikeuksia saada oheismateriaali netistä, lähettäisimme sisäisessä postissa paperiversion oheismateriaalista. Jotkut päiväkodit tilasivatkin paperiversion, mutta tästä huolimatta oli vielä päiväkoteja, jotka palautteessaan myöhemmin ilmoittivat, ettei heille ollut tullut oheismateriaalia, vaan ”vain jokin kirje”. Tämä

”kirje” tarkoittanee mainoskirjettä elämyskierroksesta. Ehkä tuohon sisältyy myös oletus oheismateriaalin automaattisesta paperiversion postituksesta. Toiminnan alkuvaiheessa näin tapahtuikin. Myöhemmin käytännöstä kuitenkin vähitellen luovuttiin suurten monistuskustannusten vuoksi.

Oheismateriaali sijoitettiin kunkin museon omille, näyttelystä kertoville sivuille. Lisäksi Tampereen kaupungin museoille oli lanseerattu vuonna 2001 Musti Museokoiran omat lapsille suunnatut nettisivut, joista oli linkki TAITEn suunnittelemaalle oheismateriaalille. Tämä käytäntö tuntui kuitenkin melko hankalalta, sillä jokaisen näyttelyn kohdalla oheismateriaali löytyi uuden sivun takaa. Syntyi ajatus TAITEn omista nettisivuista, jossa olisi koottuna kaikki mahdollinen oheismateriaali aikaisemmista näyttelyistä sekä ajankohtaiset näyttelyt ja informaatiota tulevista näyttelyistä ja tapahtumista. Näiden sivujen alustava suunnittelu alkoi syksyllä 2002. Sivut avattiin varsinaisesti maaliskuussa 2003 (<http://www.tampere.fi/taite/>).

7.3 Työpajat

Työpajatoiminnan tarkoituksena on syventää aiemmin koettua elämyksellistä museokierrosta. Ihanteellisinta olisi, että lapsi voisi reflektoida museokierroksella yhdessä koettua sekä opettajan että muiden lasten kanssa yhdessä oheismateriaalin avulla esim. keskustelemalla, piirtämällä, kirjoittamalla tai mahdollisesti vielä osallistumalla työpajaan.

Tampereen kaupungin museoihin ei ole suunniteltu varsinaista fyysistä lasten työpajatilaa. Joissakin erityisnäyttelyissä, joissa on väljä ripustus, on ollut mahdollista toteuttaa lasten työpajatoimintaa näyttelyiden yhteydessä. Ihanne olisi, jos lapset voisivat näyttelykierroksen jälkeen jäädä museoon työskentelemään, maalaamaan, piirtämään, muovailemaan, tanssimaan, musisoimaan tai muulla tavoin työstämään kokemaansa. Näin ei kuitenkaan ole, joten näyttelyä syventävä työpaja on järjestettävä jotenkin muuten. Seuraavassa erilaisia tapoja järjestää työpaja museon ulkopuolelle:

1) *Työpaja päiväkodissa tai koulussa.* Tällöin työpajan ohjaaja rakentaa toiminnan lapselle jo ennalta tuttuun ympäristöön, eikä matkaan tarvitse varata aikaa tai

rahaa. Myös ruokailu tai päiväkodissa oleva lepo hetki on helpompi huomioida työpajaa suunniteltaessa. Tällainen työpaja järjestettiin mm. Dale Chihuly'n lasitaidetta tukevaan näyttelyyn, jolloin työpajanohjaaja matkusti eri päiväkoteihin ja kouluihin. Toiminnan tarkoituksena oli tarkastella Dale Chihuly'n suuria lasi-installaatioita ja rakentaa yhdessä vastaavanlainen suuri installaatio muovipulloista ja ripustaa se yhdessä valittuun paikkaan.

2) *Työpaja ulkona.* Tällöin erityisesti liikuntapainotteiset työpajat pääsevät oikeuksiinsa. Lisäksi ulkotyöskentely antaa erinomaiset puitteet mm. maataiteen tekemiselle. Hyviä kokemuksia TAITEN toiminnassa oli toukokuussa 2002 Kaupin metsässä järjestetyt ulkotyöpajat, jotka urheiluseura KooVee¹ ja Lasten ja nuorten kuvataidekoulu olivat kehittäneet. Metsässä työskenneltiin Sara Hildénin Valokuva ja video- näyttelyissä esillä olleiden Ilkka Halson ja Jan Kailan kuvien innoittamina. KooVeekin ohjaajan opastuksella lapset mm. seikkailivat metsässä sokkoina ja yrittivät yhdessä selvitä puihin kiinnittyneen ”jättiläishämähäkinverkon” läpi. Kuvataidekoulun opettajan ohjauksessa ryhmät rakensivat suoja itselleen, eläimille ja metsän hengille.

3) *Työpaja uudessa ympäristössä.* Työpaja on mahdollista järjestää myös lapselle aivan uudessa ympäristössä, mikäli se on perusteltua näyttelyä tukevan jatkotyöskentelyn kannalta. Työpajatoimintaa on Tampereella järjestetty mm. uimahallissa, jäähallissa, Lasten ja nuorten kuvataidekoululla, konservatoriolla ja Pirkanmaan ammattikorkeakoululla. Tästä hyötyvät sekä kulttuurilaitosten ylläpitäjät että lapset. Kulttuurilaitokset voivat esitellä ja kertoa toimipaikastaan sekä harrastusmahdollisuuksista ja lapsella on mahdollisuus tutustua kotikaupunkinsa uusiin harrastusmahdollisuuksiin, -paikkoihin ja muuhun ympäristöön sekä erilaisiin ammatteihin. Näistä vierailuista ovat olleet kiitollisia sekä lapset, että ryhmien opettajat

¹ KOO-VEE on tamperelainen vuonna 1929 perustettu urheiluseura. Seurassa harrastetaan kilpa- ja kuntolajeissa yhteensä 12 eri urheilulajia. Lisäksi toimintaan kuuluu erilaisia liikunta- ja yhdessäolomuotoja nuorille ja vanhoille. KOO-VEE myös järjestää, tai on mukana järjestämässä, erilaisia liikuntatapahtumia Pirkanmaalla. Yrityksille KOO-VEE tarjoaa räätälöityjä työntekijöiden urheilu-, ulkoilu- ja liikuntatapahtumia. (<http://www.koovee.fi/>)

ja ohjaajat. Myös vanhemmilta on tullut kiitosta näistä vierailukohteista, sillä ”niihin ei tulisi muuten lähdettyä”. Mm. Lasten ja nuorten kuvataidekoulu on ollut hyvin suosittu, moni lapsi on tullut tietoiseksi uudesta harrastusmahdollisuudesta ja kuvataidekouluun on hakeutunut uusia opiskelijoita näiden tutustumiskäyntien pohjalta.

Työpajoja ovat TAITEssa järjestäneet mm. Lasten ja nuorten kuvataidekoulu, urheilujärjestö KooVee, Pirkanmaan ammattikorkeakoulun sosiaalipedagogiikan opiskelijat ja konservatorio. Esimerkkinä tästä on Vapriikissa järjestetty ”Arktiset sivilisaatiot” - näyttely, johon TAITE järjesti ”Tarinoita tundralta” –lasten elämyskierroksen. Tuon kierroksen aikana lapset seikkailivat ”Pikku-Mitin” kanssa arktisessa pohjoisessa, tutustuivat mm. eskimolasten tapaan painia lumessa sekä näkivät metsästäjän pähineitä ja onnea tuottavia amuletteja. KooVeen järjestämässä työpajassa lapset saivatkin sitten kokeilla painia eskimolasten tapaan ja Lasten ja nuorten kuvataidekoulun työpajassa lapset valmistivat metsästäjän pähineitä alkuperäisen mallin mukaisesti sekä huovuttivat itselleen voimaeläimiä, amuletteja.

Vuonna 2002 noin kolmanneksella kierrokseen osallistuvista lapsista oli mahdollisuus osallistua työpajoihin. Kaikki järjestetyt työpajat täyttyivät hetkessä ja opettajilta tuli usein narkästynyttä palautetta siitä, kuinka heidän ryhmänsä ”eivät taaskaan saaneet työpajaa”. Työpajojen vähäiseen saatavuuteen vaikuttivat erityisesti rahalliset sekä aikataululliset seikat.

Työpajojen tarkoituksena on ensisijaisesti olla näyttelyä tukeva, toiminnallinen jatkumo jo ennalta koettuun näyttelykokemukseen. Työpajan on oltava ehdottomasti korkealuokkainen, tasokkaasti ohjattu ja oleellisesti näyttelykokemusta syventävä, siitä on löydyttävä selkeästi linkki itse näyttelykokemukseen. Tämä edellyttää sitä, että työpajan ohjaaja on itse käynyt näyttelyssä ja mielellään itse osallistunut toiminnallisen museokierroksen seuraamiseen. Mikäli ohjaaja ei ole itse päässyt osallistumaan museokierrokselle, hänen on kuitenkin tiedettävä, minkälaisen kierroksen lapset ovat museossa kokeneet.

Lisäksi Lasten Tampere ry:n myöntämä Vuoden Veturi 2002 – lastenkulttuuripalkinto edisti myös yhteistyön sujuvuutta. Hallintokuntien välistä yhteistyötä on myös helpottanut TAITEn työntekijöiden henkilökohtainen tutustuminen päättäjiin, joka sinällään on edesauttanut toiminnasta kertomista ja toiminnan merkittävyyden osoittamista.

7.4 Muu toiminta

Vuonna 2001 tehdystä selvitystyöstä kävi ilmi, että opettajat kaipaivat koulutustilaisuuksia sekä monet taiteen ja liikunnan ammattilaiset kaipaivat yhteistyötä eri toimialojen välillä saman teeman ympärille. Lisäksi TAITE haki näyttävyyttä toiminnalleen osallistumalla erilaisiin tapahtumiin järjestämällä oheistoimintaa.

7.4.1 Opettajien koulutustilaisuudet

Ajatus opettajien (tarkoitan tässä myös muita lapsiryhmien kanssa työskenteleviä ammattiryhmiä) koulutustilaisuuksista lähti opettajilta itseltään. Moni opettajista oli innokas tulemaan museoihin ryhmiensä kanssa, mutta perehtyminen näyttelyyn omalla ajalla, ennen lapsiryhmän kanssa vierailua, tuntui olevan joillekin opettajille kynnyskysymys. Lisäksi oheismateriaaleista löytyneet uudenlaiset työskentelyvinkit tuntuivat joistakin opettajista vieraalta.

Hyvä esimerkki opettajille järjestetystä koulutustilaisuudesta oli Teemu Saukkosen retrospektiivisen näyttelyn yhteydessä järjestetty tilaisuus Sara Hildénissä syksyllä 2002. Tuolloin jo ennen näyttelyn avajaisia opettajat saivat opastuksen Teemu Saukkosen näyttelyyn, jonka jälkeen he työstivät ”saukkosmaisesti” teoksia sekä tanssien että maalaten. Erityisesti Saukkosen näyttelyn yhteydessä tämä oli hyvin perusteltua, sillä Saukkonen on töissään hyvin fyysinen. Tällä tavoin liikkeen ja tanssin yhdistäminen kuvalliseen tekemiseen tulivat tutuksi, mikä rohkaisi opettajia käyttämään samoja menetelmiä myös päiväkodissa ja koulussa omien ryhmiensä kanssa. Lisäksi opettajat kertoivat vieneensä uusia toimintatapoja ja –menetelmiä myös omaan toimintayksikköönsä, mikä näin ollen lisäsi myös opettajien välistä yhteistyötä. Opettajien mukaan tämä on tuonut heille vaihtelua rutiininomaisiin työskentelytapoihin ja rohkaisua kokeilemaan jotain uutta. Lisäksi tämä on madaltanut kynnystä modernia taidetta ja taidenäyttelyitä kohtaan.

Opettajien kiinnostus koulutustilaisuuksia kohtaan on kasvanut TAITEn toiminnan aikana jatkuvasti. Perinteisten informaatiotilaisuuksien lisäksi opettajat ovat

innokkaasti ottaneet vastaan uudenlaiset koulutustilaisuudet, jossa he voivat kokeilla monitaiteellisia menetelmiä, joita voivat hyödyntää opetuksessaan.

7.4.2 Perhekierrokset ja muu toiminta

Usein museon elämyskierrokset päättyvät siihen, että lapset toivotetaan uudelleen tervetulleeksi museoon ja samalla kehotamme heitä ottamaan myös omat vanhempansa mukaan. Näin usein tapahtuukin. Museovierailusta ja työpajoista puhutaan myös kotona ja isälle ja äidille halutaan näyttää, mitä on museokierroksen aikana nähty ja koettu. Museon työntekijöiltä kuulee usein, kuinka viikonloppuisin pienet lapset “raahaavat” vanhempiansa perässään taideteoksen luota toiselle ja opastavat vanhempiaan samoilla sanoilla, kysymyksillä ja äänenpainoilla, mitä ovat itse museossa aiemmin kokeneet. Museoiden toiveesta TAITE alkoi järjestää myös perheille suunnattuja elämyskierroksia viikonloppuisin.

Perheille suunnatut kierrokset ovat hyvin samankaltaisia, kuin lapsille suunnatut elämyskierrokset. Perhekierroksilla pyritään kuitenkin huomioimaan lasten ja heidän vanhempiensa välinen keskinäinen vuorovaikutus ja tekeminen suunnitellaan ja toteutetaan sen mukaisesti. Tavallisten perhekierrosten lisäksi vuonna 2002 perhekierroksia järjestettiin mm. Kansainvälisen satufestivaalin oheistoimintana sekä Teatterikesän yhteyteen. Teatterikesän toiminnallinen naamiotyöpaja järjestettiin yhdessä kuvataidekoulun ja Teatteri Telakan kanssa. Joulun alla TAITE järjesti askartelutyöpajan yhdessä lastentarhanopettajaopiskelijoiden kanssa Hopean virtaa -näyttelyn yhteyteen Vapriikissa.

8 ESIMERKKI TOIMINTAKOKONAISUUDESTA – ”LASITAIKURIN TULIVÄRIT”

Vuoden 2002 aikana TAITE järjesti neljässä eri museossa kaikkiaan seitsemän toiminnallista kokonaisuutta museokierroksineen, työpajoineen ja oheismateriaaleineen. Seuraavassa esimerkki yhdestä toimintakokonaisuudesta.

Dale Chihulyn lasitaidenäyttely oli Vapriikin museokeskuksessa esillä 15.6.-13.10.2002. Chihuly on käsite uudessa amerikkalaisessa lasitaiteessa. Hän kuuluu kiistatta alansa suuriin mestareihin ja kehittäjiin. Dale Chihuly (s.1941) tunnetaan ennen kaikkea suurikokoisista lasi-installaatioistaan. Hän jatkaa venetsialaisen lasitaiteen vuosisataista, loistokasta perinnettä. Teokset ovat täynnä draamaa ja jännitteitä, värien ja muotojen mielikuvituksellista, joskus suorastaan hillitöntä runsautta. Chihuly'n taide on mestarillisen lasinpuhallustaidon ja loistavan lasimateriaalin juhlaa, jossa hienostuneet yksityiskohdat ja visuaalinen ja rakenteellinen kekseliäisyys pääsevät oikeuksiinsa. (Vapriikin näyttelyesite).

8.1 Museokierroksen suunnittelu ja tavoitteen asettelu

Merkittävän amerikkalaisen lasitaiteilijan Dale Chihuly'n näyttelyyn oli sangen houkuttelevaa, mutta toisaalta myös hyvin haasteellista suunnitella toiminnallista museokierrosta. Teokset sinänsä olivat näyttäviä, mutta toki herkästi särkyviä ja niitä oli sijoitettu kolmeen eri paikkaan museossa. Hankaluutena olivat mm. pitkät etäisyydet museokeskuksen sisällä, kolmessa eri kerroksessa sekä paikoittain kapeat liikkumatilat lasiteosten välissä.

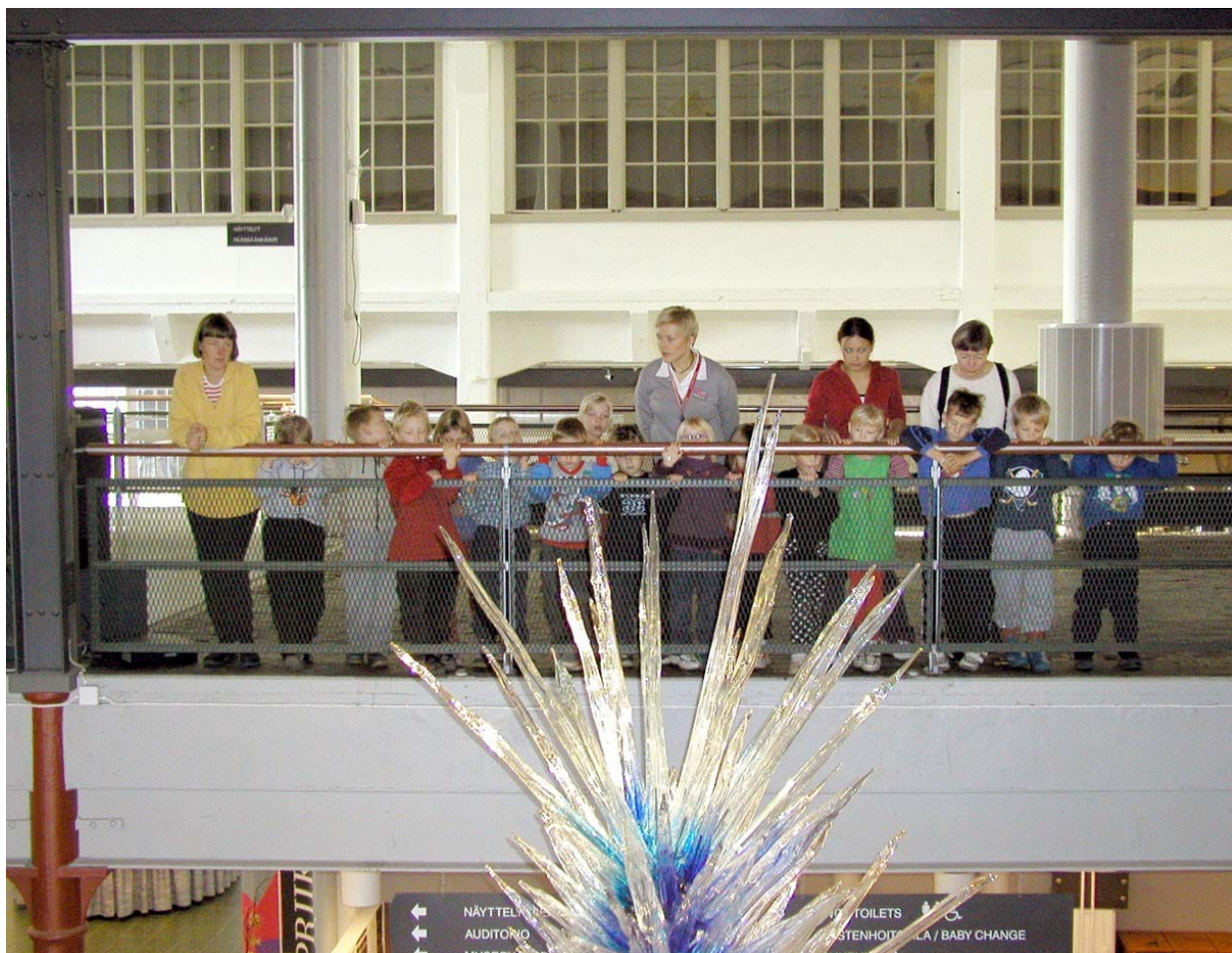
Kierroksen tavoitteena oli välittää lapsille faktatietoa itse taiteilijasta ja lasista, sen synnystä, puhaltamisesta, sekä ymmärtää (ja osata sanoa!) *installaatioit*, joita Chihuly rakentaa ryhmätyönä. Taiteilijasta itsestään oli hyvin mielenkiintoisia tarinoita, erilaisten lasikokeilujen myötä syntyneitä innovaatioita, mutta lisäksi myös hyvin dramaattisia onnettomuuksia. Myös taiteilijan matkat ympäri maailmaa ja mainiot näyttelyt mm. Nuutajärvellä olivat kiehtovia. Näyttelyn liittyvä monialainen

oheismateriaali valmistui nettiin Museokeskus Vapriikin sivuille noin viikkoa ennen varsinaisten museokierrosten alkamista.

”Lasitaikurin tulivärit” kierrokset Vapriikissa olivat 10.9.-8.10.2002. Aikataulujen puitteissa (koulujen alkamisen jälkeen ja ennen kuin näyttely purettiin) toimintakokonaisuuteen suunniteltiin ja toteutettiin 25 lastenkierrosta ja kahdeksan työpajaa. Mukaan osallistui 12 päiväkotiryhmää, 10 kouluryhmää sekä erityisryhminä Koivikkopuiston sairaalakoulu, avoin päiväkerhoryhmä (MLL:n Nukkepaja) ja perhekahvilaryhmä (MLL). Kierroksilla yhteensä 446 lasta.

8.2 ”Lasitaikurin tulivärit” -museokierros

Chihulyn lasinäyttelyyn suunniteltu *Lasitaikurin tulivärit* –lastenkierros johdattaa lapset lasin värikkääseen ja taianomaiseen maailmaan. Näyttelyn keskushahmona oli itseoikeutetusti Chihuly, jonka voimakkaan mahtipontista persoonaa ja luomisvoimaa kuvasi nimitys *Lasitaikuri*.

Kuva 1: Lapset aulassa tutustumassa Jääpuikkoon

Ala-aulassa lapset virittyvät helposti lasin lumoavaan maailmaan katselleessaan yli kuusimetristä jääpuikkotornia. Kun jääpuikkotornia innokkaasti tarkastellaan myös ylhäältä käsin, on helppo havaita, kuinka valtavan suuria Chihulyn installaatiot todella ovat ja kuinka merkittävässä osassa valo teoksissa on. Viimeistään tässä vaiheessa lapset huomaavat, kuinka merkittävästä lasitaiturista, etten sanoisi jopa *lasitaikurista* on kyse.

Chihuly menettää mahtavan lasinpuhalluskykynsä joutuessaan kahteen vakavaan onnettomuuteen. Näiden onnettomuuksien seurauksena lääkärit toteavat, etteivät he voi auttaa maailman mahtavinta lasitaikuria. Chihuly päättää kuitenkin etsiä apua jostain muualta.

Navajo-intiaanien heimoparantaja näkee Chihuly'n hädän, mutta toteaa, ettei hänkään voi auttaa Chihulya. Hän kuitenkin neuvoo seuraavasti:

”Sinun on itse etsittävä itsellesi apu. Kulje maan ääriin saakka, olkoon apunasi kaikki maailman värit sekä maa, vesi, ilma ja tuli.”

Chihuly ihmettelee kummallista ohjetta ja palaa kotiinsa. Hän huomaa lasiverstaansa hyllyillä olevat väripullot, jotka innostavat häntä uusiin kokeiluihin. Hänen ystävänsä auttavat häntä puhaltamaan värikkäitä teoksia, jotka saavat nimeksensä *Macchia-metsä*.

Chihuly miettii yhä, miten maa, vesi, ilma ja tuli liittyvät lasinpuhallukseen. Lapset keksivät ratkaisun: lasimassa valmistetaan maasta, kalkkikivestä ja kvartsihiekkasta, tullella kuumennetaan kivi ja hiekka sulaksi lasimassaksi ja ilmalla puhalletaan lasia! Vaikka Chihuly ymmärtää nyt tämän, hän on yhä surullinen siitä, ettei hän yksin pysty puhaltamaan mitään kaunista. Lapset näyttävät Chihulylle, että yhdessä ryhmätyönä (tanssien) voidaan puhaltaa upea Osmankäämi-teos.

Kuva 2: Osmankäämi-teos ja liike-osio

Yhä vielä Chihulya ihmetyttää, mitä kummaa intiaani tarkoitti ohjeessaan vedellä. Niinpä hän päätti matkustaa vaikka maan ääriin saakka, jospa hän jostain löytäisi parantavan veden!

Lapset matkaavat Chihulyn mukana mm. Nuutajärvelle punaisen lasin luo, Jerusalemiin jääinstallaatiota rakentamaan, Japaniin tutustumaan ikebana-taiteilijoihin. Monenlaisia ihmeellisiä asioita Chihuly kohtaa matkansa varrella ja yhdessä lasitaiteilijoiden sekä ystäviensä kanssa hän puhalttaa upeita installaatioita, mutta parantavaa vettä hän ei löydä.

Kunnes hän saapuu meren rannalle...

Kuva 3: Lapset tarkastelevat Meren muotoja

Chihuly pysähtyy ”Meren muotojen” äärelle ja pohtii, että ”Lasi on kuin meri...”, kunnes hänen viereensä ilmestyy yhtä äkkiä kalastaja, joka neuvoo Chihulya menemään keskiyön aikaan läheiselle joelle ja odottamaan hyvin merkillisen veneen saapumista.

Kuva 4: Lapset tarkkailevat Venettä

Kalastajaverkon takaa (sormista muodostetaan harva verkkomainen muoto) lapset tarkkailevat venettä, joka on täynnä hyvin mielenkiintoisia muotoja. Salaperäinen venekään ei tuo parannusta Chihulylle, mutta lopulta hän kuitenkin ymmärtää, että yhdessä ryhmätyön avulla hän pystyy luomaan paljon kauneutta, vaikkei hän itse enää pystykään puhaltamaan lasia!

8.3 ”Lasitaikurin tulivärit” -työpaja

Keramiikkaopiskelija (Wetterhoff) Maarit Timonen harjoitteli TAITE-projektissa kolme viikkoa. Ensimmäisenä viikkona Maarit kävi seuraamassa *Lasitaikurin tulivärit* -satukierroksen, joka toimi työpajojen suunnittelun ja materiaalin hankinnan pohjana. Lopullinen idea työpajojen sisällöstä kiteytyi ”pulloterttuun”, joka muistutti hyvin paljon Chihulyn Chandeliers–installaatioita. Työpajat toteutettiin 11.-29.9.2002 klo 9-

11 välisenä aikana, työpajoja oli kaikkiaan kahdeksan, lasten määrä vaihteli työpajoissa 3-30.

Työpajoissa käytetty muovimateriaali saatiin muoviteollisuusfirma Vinkistä ilmaiseksi, koska se oli pois heitettävää jättemateriaalia. Muovipulloja saatiin Tampereen eri kahviloista, jotka keräsivät sivuun muoviset pullot ja tarjoilumukit. Ryhmille myös ilmoitettiin, että jokainen lapsi toisi oman muovisen pullon kotoa, jotta pulloja oli mahdollisimman paljon. Tämä idea kierrätettävästä materiaalista, jättemateriaalista ja kestävästä kehityksestä tuli monin tavoin esiin myös oheismateriaalissa.

Chihuly'n käyttämä ryhmätyötekniikka konkretisoitui lasten työpajoissa. Tuolloin koristelluista muovipulloista rakennettiin ryhmätyönä yksi iso "pulloterttu". Pullot kiinnitettiin muoviseen lonkeromaiseen pohjaan. Pullot koristeltiin erivärisillä papereilla siten, että papereista leikattiin erilaisia koukeroita ja spiraaleja, jotka työnnettiin pulloon. Lapsille oli tehty valmiiksi muutamia leikkausmalleja, joita opeteltiin leikkaamaan yhdessä ja samalla he innostuivat keksimään yhä uusia leikkausmalleja ja opettivat myös toisiaan opittuaan itse jonkun uuden kuvion. Värikoukeroista ja mytyistä syntyi hienoja kerroksia ja värimaailmoja pulloihin. Jokainen lapsi teki yhdestä viiteen pulloa. Myös ylimääräiset pullot lapset koristelivat yhdessä yhteistyössä. Valmiit pullot kiinnitettiin rautalangalla tai langalla "mustekalaan" kerroksittain. Lapset innostuivat yhdessä tehdystä "suuresta installaatiosta" todella paljon, ja teoksesta tuli yhteinen ylpeyden aihe. Teoksen valmistuttua lasten kanssa yhdessä päätettiin teoksen sijoittamisesta sille sopivalle paikalle. Näin teoksesta muodostui todellinen installaatio juuri niin kuin Chihuly'nkin installaatiot sijoitetaan sopivaan ympäristöön.

Kuva 5: Chihulymaista installaatiota valmistamassa.

Kuva 6: Valmis chihulymainen installaatio.

8.4 Lasten palautetta ”Lasitaikurin tulivärit” - museokierroksesta

Lasten palautekaavakkeessa kysyttiin: ”Mikä oli kaikkein mielenkiintoisinta museokierroksella?” Vastaukset vaihtelivat kovasti itse esineistä tekemiseen ja toimintaan. Vastauksen kirjo kertoo mielestäni siitä, että kierros oli tasaisen onnistunut, jokainen tuntui löytäneen itselleen jotakin, josta piti. Lasten mielipiteet siitä, mikä oli kaikkein mielenkiintoisinta, voidaan vastausten perusteella jakaa viiteen eri kategoriaan. Suluissa puolipisteellä erotettuna eri lasten vastauksia.

1. Taideteokset itsessään kaikkein mielenkiintoisinta

Vene; Laiva jossa on lasinpaloja; Jäävuori ja tuli; Jääpuikko;
Jääpuikkotorni; Se iso lasitorni; Lasipuu

2. Toiminta museokierroksella kaikkein mielenkiintoisinta

Leikit ja laulut; Kertomus; Se puhallusjuttu (tarkoittanee musiikin mukaan tehtyä liike-tanssi-osuutta)

3. Moni asia kaikkein mielenkiintoista

Kaikki; Minä tykkäsin kaikista; Mennä rappuset alas, kierrellä ympäriinsä;
Katsella taideteoksia; Laiva ja sitten taulujen kuvat; Katseleminen,
kuunteleminen, lasienpuhaltelu ja kaikki teokset; Se aarrelaiva,
taideteokset ja kertominen

4. Oppiminen kaikkein mielenkiintoisinta

Opin uusia asioita museossa; Että lasi tehdään hiekasta!

5. Museo itsessään kaikkein mielenkiintoisinta

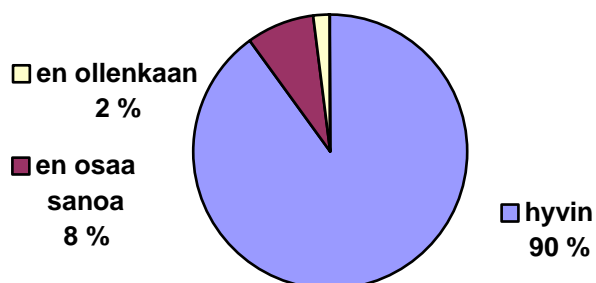
Maan alainen paikka (pohjakerroksen näyttelytila)

6. Lasten vastauksesta ei voida päätellä, mitä hän todella haluaa sanoa

Käsiala epäselvää tai jokin uusi sana, esim. *tuliokaat*, josta ei tiedä, mitä lapsi todella tarkoittaa.

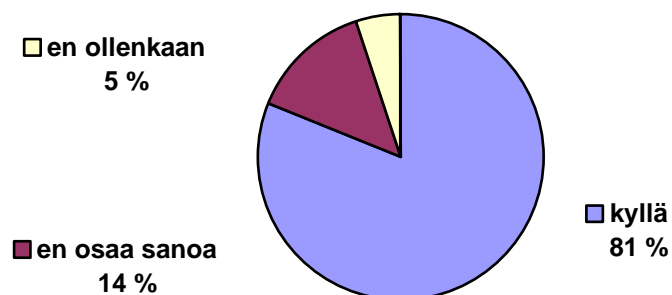
Lasten kommentit ”Lasitaikurin tulivärit” –lastenkierroksesta (vastauksia yhteensä 245 eli 54,9% kierroksella kävijöistä)

1. Jaksoin kuunnella oppaan puhetta

Kuvio 3. Lasten vastaukset: Jaksoin kuunnella oppaan puhetta

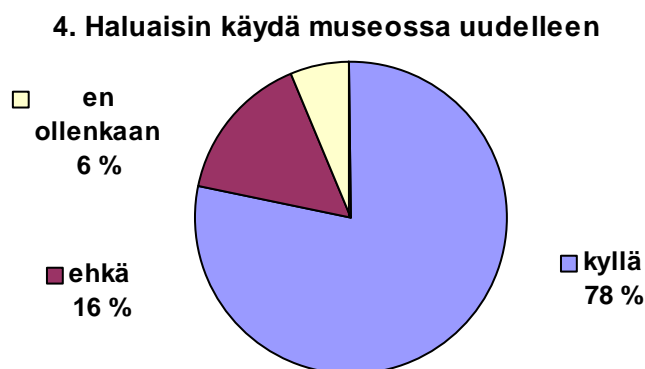
2. Osallistuin mielelläni kierroksella lauluihin ja leikkeihin

Kuvio 4. Lasten vastaukset: Osallistuin mielelläni kierroksella lauluihin ja leikkeihin

Kuvio 5. Lasten vastaukset: Opin uusia asioita museossa

Kuvio 6. Lasten vastaukset: Haluaisin käydä museossa uudelleen

8.5 Opettajien palautetta

8.5.1 Opettajien palautetta ”Lasitaikurin tulivärit” -museokierroksesta

Opettajien palautetta kysyttiin palautekaavakkeilla (liite 3). 25 ryhmän opettajasta 15 palauttivat kaavakkeen. Opettajilta kysyttiin mm. ”Vastasiko näyttelykäynti odotuksiasi?” Kaikki opettajat eivät vastanneet vastauskaavakkeen jokaiseen kohtaan, mutta vastauksissa toistuivat seuraavat seikat.

1. *Tyytyväisyys itse näyttelyyn*

Lasitaide oli hienoa ja kierros hyvin toteutettu.

(Luokanopettaja 2d, Leinolan koulu).

2. *Tyytyväisyys opastukseen*

Odotin mielenkiinnolla kuinka lasitöistä saisi lapsille kiinnostavan kokonaisuuden ja opastus oli todella mielenkiintoinen ja antoisa.

(Lastentarhanopettaja, Akonpuiston päiväkot).

Ylitti odotukset! Näyttely oli kerrassaan upea ja näyttelyoppaamme kierrätti ryhmämme lapset näyttelyssä siten, että näyttelystä muodostui lapsille valtava elämys ja seikkailu. Opas oli suunnitellut mahtavasti kierroksen ottaen huomioon lasten iän.

(Lastentarhanopettaja, Pappilan päiväkot).

3. *Huomiot ryhmässä toimivista lapsista.*

Lapset jaksoivat hyvin. Kerronta tempaisi mukaansa ja kertoja huomioi koko ajan lapset ja heidän reaktionsa. Luokassa on n. 5 lasta, jotka eivät juurikaan osallistu leikkeihin. Nyt hekin uskalsivat olla lasinpuhaltajan ”puhallettavina” (liittyi liike-tanssi-osioon, jossa ohjaaja kävi koskettamassa eli puhaltamassa lapsen lasitaideteokseksi).

(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

8.5.2 Opettajien palaute ”Lasitaideturin tulivärit” -työpajoista

Opettajat antoivat palautteen työpajoista samalla lomakkeella, kuin museokierroksesta. Palautteessa kysyttiin mm. ”Olitko tyytyväinen järjestettyihin työpajoihin?” sekä ”Mitä havaintoja teit lapsiryhmistä työpajojen aikana?” Vastauksista voidaan löytää seuraavia kategorioita:

1. Työpajan ohjaajaan oltiin tyytyväisiä.

Aiheestaan innostunut ohjaaja sai lapsetkin innostumaan. (Lastentarhanopettaja, Kaukajärven päiväkoti).

2. Työpajan toteuttamiseen oltiin tyytyväisiä.

Toteutus koululla oli hyvä, koska I-luokkalaisten kanssa liikkuminen bussilla ei aina ole yksinkertaista. Rauhallinen toteutus ja hyvin lapsille sopivat, haastavat ja monipuoliset tehtävät. Hyvin valmisteltu ja toteutettu. Olimme oppilaiden kanssa keränneet muovisia pulloja viikon. Näyttelyn jälkeen oppilaat odottivat innolla, mitä pulloista tekisimme. Työpajassa syntyi näyttävä installaatio Chihulyyn innostamana. Eli erittäin hyvä työpaja!

(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu)

Työpajassa oli yksinkertainen ja kekseliäs tehtävä, joka lasten oli helppo oppia. Harjoitti myös ryhmätyötaitoja ja käytti hyväksi kierrätysmateriaalia.

(Luokanopettaja 2d, Leinolan koulu).

Tehtävä sopivan yksinkertainen, innostava ja kaikki saivat onnistumisen kokemuksia. Lapset pitivät työpajaa kivana ja hienona. Oma taideteos oli iso juttu!

(Lastentarhanopettaja, Akonpuiston päiväkoti).

3. Lasten toiminnan tarkkailu ryhmässä.

Sain kerrankin havainnoida lapsia syrjästä. Luovat ja ”peesajat” erottuivat. Samoin avun antajat.

(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

Lapset ryhtyivät innolla luomaan omaa osuuttaan yhteiseen ”mustekalaan”. He keksivät ja kokeilivat erilaisia muotoja innokkaasti. Kun omat pullot olivat valmiita, he auttoivat toisia. Lasten mielestä yhteisen mustekalan tekeminen oli innostavaa. Lopputulosta ihastellaan lähes joka tunnilla.

(Luokanopettaja 2b, Haiharan koulu).

Lapset toimivat innokkaasti ja työn tekemisen aikana syntyi uudenlaisia ryhmiä.

(Luokanopettaja 2d, Leinolan koulu).

Työ vei lapset mukanaan, löytyi selvä yhteistyö –autettiin kaveria. Tytöt innostuivat vielä enemmän kuin pojat.

(Lastentarhanopettaja, Akonpuiston päiväkoti).

8.5.3 Opettajien palaute ”Lasitaikurin tulivärit” -oheismateriaalista

Palautetta oheismateriaalista kysyttiin erillisellä vastauskaavakkeella (liite 4), joka annettiin muiden vastauskaavakkeiden yhteydessä. Jotkut opettajat palauttivat vastauskaavakkeen tyhjänä, jotkut olivat täyttäneet sen osittain ja jotkut olivat täyttäneet huolellisesti joka kohdan. Osa opettajista ilmoitti, että eivät olleet lainkaan käyttäneet oheismateriaalia. Opettajien vastauksista on kuitenkin mahdotonta sanoa, mikä on oheismateriaalin todellinen käyttöaste, sillä osa opettajista antoi sen myös kollegoilleen ja osa aikoi käyttää sitä ”vuosiksi eteenpäin”. Seuraavassa koonti yleisesti esiintyneistä vastauksista.

1. Opettajat kokivat, että oheismateriaalista oli hyötyä heidän työssään.

Koko paketti oli tosi hyödyllinen kokonaisuus. Käytimme materiaalia orientoitumiseen ennen museovierailua sekä jälkityöstöihin.

Etukäteismateriaali on tarpeen, että voi tutustua tulevaan. Käytimme eniten kirjallisuutta ja askarteluvinkkejä.

(Lastentarhanopettaja, Lepolan päiväkoti).

2. *Oheismateriaalista arvostettiin useita eri osa-alueita.*

Parasta oheismateriaalissa olivat taustatiedot ja leikit.

(Luokanopettaja 2b; Haiharan koulu).

Parasta olivat askartelu ja kädentaidot.

(Lastentarhanopettaja, Akonpuiston päiväkoti).

Koko paketti monipuolinen. Oheismateriaalia oli helppo käyttää ja toteuttaa.

(Lastentarhanopettaja, Lepolan päiväkoti).

Oheismateriaali jälleen kerran tuhti paketti, jota pystyy hyödyntämään monella tavalla!

(Luokanopettaja 2b, Haiharan koulu).

3. *Oheismateriaalista hyötyä myös muuhun työskentelyyn, kuin näyttelyn syventämiseen.*

Saimme oheismateriaalista ideoita muuhunkin työskentelyyn, esim. väriteema ja tuleva joulujuhla. Näyttely sopi erinomaisesti syksyn muuhunkin teemaan –väreihin.

(Lastentarhanopettaja, Lepolan päiväkoti).

Oheismateriaali tuhti paketti, jota pystyy hyödyntämään monella tavalla! Sain erityisesti liikunnasta ja musiikista vinkkejä muuhunkin työskentelyyn. Oheismateriaalia voi hyödyntää koko ryhmälle myös erillisenä taidejuttuna/ kokeiluna.

(Lastentarhanopettaja, Akonpuiston päiväkoti).

Projektin myötä asioita on ruvettu käsittelemään myös kuvataiteesta käsin eikä aina perinteisesti lukemisesta lähtöisin.

(Luokanopettaja 2b, Haiharan koulu).

4. Oheismateriaalista hyötyvät myös kollegat.

Kollegat innostuivat myös oheismateriaalista. Aion monistaa sen kollegoilleni, uskon että se otetaan hyvin vastaan sen toiminnallisuuden ja konkreettisuuden vuoksi.

(Lastentarhanopettaja, Pohjolan päiväkoti).

5. Opettajat antoivat oheismateriaalille kehittämissuhteita.

Kaipaamaan jäimme esim. diakuvia, joiden avulla voisimme palauttaa näyttelyn mieleen.

(Lastentarhanopettaja, Lepolan päiväkoti).

Väritettävä viivapiirroskuva taiteilijan nimellä ja kuvalla varustettuna. Se olisi ollut kiva muisto.

(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

6. Opettajat kommentoivat muuten oheismateriaalia.

www-sivut ovat hyvä väylä oheismateriaalin tarjoamiseen.

(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

8.5.4 Opettajien palaute ”Lasitaikurin tulivärit” –toimintakokonaisuudesta

Opettajilta kysyttiin palautekaavakkeessa: ”*Koitko, että näyttelykäynnistä, oheismateriaalista ja mahdollisista työpajoista muodostui ryhmällesi yhtenäinen kokonaisuus? Perustele.*” Opettajien vastauksista löytyi seuraavia yhtenäisiä tekijöitä:

1. *Toiminnan ajoitus mahdollisti prosessin.*

Ajoitus viikon ajalle oli hyvä. Juttelimme asioista ja piirsimme näyttelykäynnin ja työpajan välillä.

(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

Kaikki nivoutui hyvin yhteen. Oli hyvä, kun työpaja sijoittui näyttelykäynnin läheisyyteen.

(Lastentarhanopettaja, Akonpuiston päiväkoti).

Kyllä (muodostui yhteinen prosessi), koska käytimme oheismateriaalia jo etukäteen ja myös jälkikäteen.

(Lastentarhanopettaja, Lepolan päiväkoti).

2. *Yhteinen kokemus.*

Olen saanut elää oppilaideni kanssa erilaisen kokemuksen, jolla uskon olevan merkitystä toistemme tuntemisessa ja sosiaalisessa ilmapiirissä. Tämäkin näyttelykäynti oli yhtä mielenkiintoinen ja antoisa, kuin edelliset, joilla olemme saaneet olla mukana.

(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

Kokonaisuus oli tiivistunnelmainen ja hyvin järjestetty. Lapset jaksoivat seurata juonessa mukana herpaantumatta. Taianomaista tunnelmanluontia!

(Lastentarhanopettaja, Irjalan päiväkoti).

9 ERI RYHMIEN KOKEMUKSIA JA TUTKIMUSTULOKSIA TAITESTA 2002

TAITEn toiminnan kehittämisessä pyrittiin ottamaan huomioon kaikkien projektissa mukana olleiden mielipiteet ja näkökulmat. Tämän katsottiin olevan välttämätöntä, jotta toimintaa voitaisiin todella kehittää eteenpäin. Tutkimuskyselyt tehtiin näin ollen lapsille, opettajille, työpajojen vetäjille sekä erityisryhmille, jokaisen järjestetyn toimintakokonaisuuden jälkeen. Tutkimusote pyrittiin saamaan mahdollisimman kattavaksi, jotta voitaisiin edelleen kehittää TAITEn toimintaa. Museon henkilökunnalle ei tehty kirjallista kyselyä, koska heidän mielipiteitään ja ehdotuksiaan toiminnasta sekä käytännön että ideologian tasolla kysyttiin ja kuultiin lähes päivittäin. Ehdotukset liittyivät yleensä käytännön järjestelyihin, liikkumiseen museossa, aikataulujen yhteensovittamiseen ym. Nämä seikat pyrittiin huomioimaan jatkuvasti toiminnan edetessä. Seuraavissa kappaleissa yhteenveto vuonna 2002 kerätystä palautteesta ryhmittäin.

Mielestäni projektikoordinaattoreiden haluun kehittää museopedagogista toimintaa suhtauduttiin arvostavasti, sillä kehittämistoimintaa pidettiin tärkeänä. Kuitenkin tutkijan rooliin suhtauduttiin rennosti ja kynnys palautteen antamiseen oli matala. Palautetta tuli kaiken aikaa ilman, että sitä erikseen tutkimuskaavakkeella kyseltiin. Puhelinsoittoja, sähköpostia ja avointa haastattelua ja keskustelua syntyi ennalta odottamattomissakin tilanteissa. Esiin tuli paljon sellaisia asioita, joita tutkimuskaavakkeella ei olisi osattu edes kysyä. Tällaisia asioita ovat esim. aikataulujen yhteensovittaminen tai lapsiryhmään liittyvät sosiaaliset seikat.

9.1 Lapsiryhmät

TAITEn toiminnan tärkeimpiä lähtökohtia on lapsilähtöisyys. Näin ollen lapsilta saadun palautteen merkitystä ei voida liiaksi korostaa toiminnan kehittämisessä. Lasten aidoin palaute on mielestäni välitön palaute museokierroksen aikana ja välittömästi sen jälkeen. Lasten ilmeet ja eleet, toimintaan osallistuminen, keskittynyt kuunteleminen ja

muut reaktiot ovat vilpittömintä palautteenantoa. Lasten havainnoinnin lisäksi pohdin, että olisin haastatellut lapsia tätä tutkimusta varten. Välttämättä haastattelu ei olisi tuonut tutkimukseen uutta näkökulmaa, sillä lapset usein hämmentyvät aikuisten tekemistä kysymyksistä. Riihelä (1996, 183) kirjoittaa tutkimuksessaan, että aikuisten kysymykset ovat lapsille usein kiusallisia ja toteaa, että harvoin on mahdollista kysymällä selvittää lasten asioita, koska ei ole varmuutta siitä, mihin kysymykseen lapsi vastuksensa antaa. Riihelä ei tarkoita, etteivätkö lapset ymmärtäisi aikuisten kysymyksiä, vaan sitä, että kun lapsille ei anneta riittävän seikkaperäistä selostusta siitä, miksi aikuinen kysyy juuri tiettyä kysymystä ja mitä hän aikoo saamallaan vastauksella tehdä, joutuu lapsi itse arvailemaan tutkijan intentiota ja vastaamaan omien arvailujensa mukaan.

9.1.1 Lasten kyselykaavakkeet

Tampereen kaupungin taholta tuli pyyntö lasten havainnointia konkreettisemmasta palautteesta, joten myös lapsia varten kehitettiin palautekaavakkeet (liite 1). Näin kerätyt kvantitatiiviset tulokset kertoisivat enemmän myös toiminnan laajuudesta kuin kvalitatiivisesti tehty tutkimus. Lapsilta pyrittiin selvittämään heidän mielipiteensä TAITEn järjestämästä toiminnasta. Jotta päästiin mahdollisimman laajaan otantaan, päädyttiin kirjallisiin tutkimuskaavakkeisiin haastattelujen asemesta. Palautteista pyrittiin tekemään niin yksinkertaiset ja helpot, että 5-vuotiaatkin pystyivät sen täyttämään. Samaa kaavaketta muutettiin hieman koululaisille. Ensimmäisen luokan oppilaiden kaavakkeeseen tuli jo yksi väittämä, mihin vaadittiin kirjoitettu vastaus (tähän pystyi halutessaan vastaamaan yhdellä sanalla) ja kolmasluokkalaisten palautekaavakkeessa oli jo neljä kysymystä, joihin edellytettiin kirjoitettua vastausta. Yhteistä näissä kaavakkeissa oli kuitenkin neljä kohtaa, joihin piti värittää kolmesta ilmeestä se ilme, joka vastasi eniten omaa mielipidettä.

Väittämät olivat:

1. Jaksoin kuunnella oppaiden puhetta
2. Osallistuin mielelläni kierroksella lauluihin ja leikkeihin

3. Opin uusia asioita museossa
4. Haluaisin käydä museossa uudelleen

Kyllä

En osaa sanoa

En

Välittömästi kunkin museokierroksen jälkeen opettajille annettiin Tampereen kaupungin sisäisen postin kirjekuori, jossa oli ainoastaan yksi palautekaavake, jonka kukin opettaja kopioi omassa yksikössään jokaiselle oppilaalle. Lasten palautekaavakkeen lisäksi kuoresta löytyi opettajille ohjeistus siitä, kuinka palautekaavakkeet tuli täyttää (liite 2). Opettajan tehtävänä oli huolehtia, että kukin oppilas ymmärtää, mitä palautekaavakkeen kysymykset ovat ja pystyy niihin vastaamaan. Palautekaavakkeet pyydettiin palauttamaan noin viikon kuluttua. Vastausprosentti vaihteli näyttelystä riippuen n. 50–60 % välillä. Pientä vastausprosenttien määrää voidaan selittää päiväkotien ja koulujen kiireellä, sekä sillä, että jotkut opettajat olivat kyllästyneitä vastaamaan kyselyihin, kun ”niitä tulee koululle aivan tolkkottomasti”.

9.1.2 Lasten palautteet

Lasten vastausten palaute oli erinomaista. Suorastaan ylistävää. Toisaalta voidaan kysyä - onko palaute luotettavaa? Onko lapsi todella tiennyt, mitä paperia hän on täyttämässä ja mitkä mahdolliset seikat vaikuttavat paperin täyttämiseen? Kuinka pian palautekaavake on annettu lapsille? Heti museokierroksen jälkeen? Seuraavana päivänä? Onko opettaja tahtomattaan vaikuttanut vastauksiin? Onko lapsi matkinut kaverinsa vastauksia? Pienillä lapsilla erityisesti vireystila vaikuttaa suorituskykyyn. Annetaanko vastauspaperi ennen vai jälkeen ruokailun, ennen vai jälkeen päiväunien? Sadoista lasten vastauspapereista voidaan löytää hyvinkin monenlaisia variaatioita.

Useimmiten vastauspaperit ovat selkeästi tulkittavissa, mutta muutamia vastauksia jouduttiin hylkäämään niiden vaikeaselkoisuuden vuoksi. Joidenkin ryhmien papereissa nähdään varsinainen ”joukkovärittämisen” ilo; koko ryhmän vastauspapereiden kasvot ovat saaneet hiuksia ja punan poskille. Onko tuolloin ryhmän toiminnan vaikutus lapseen ollut suurempi kuin itse tehtävän anto eli vastaaminen? Toisinaan päille on ilmestynyt vartalo ja kädet. Joskus taas useampia kasvoja on väritetty yhden vaihtoehdon sijaan. Ehkä tuolloin lapsi on unohtanut varsinaisen tehtävänannon ja luova ilottelu värien ja kynien kanssa on valloittanut hänet. Ehkä minun tutkijana tulisi iloita vastausten lapsilähtöisyydestä sen sijaan, että pohtisin tutkimuksen aineiston keruun luotettavuutta?

Lasten palautekaavakkeiden suunnittelu on sinänsä ollut varsinainen haaste. Mielestäni voidaan kuitenkin kyseenalaistaa lapsille suunnattujen kaavakkeiden merkitys ja tarkoitus. Oma mielipiteeni asiasta on, että lapsen toiminnan tarkkailu kierroksilla ja työpajoissa on ollut huomattavasti luotettavampaa, kuin kaavakkeista saatu palaute. Mitä tietoa lapsilta todella haluttiin saada ja vastasivatko lapset juuri kysytyihin asioihin? Monet lapset menivät sekaisin jo itse perustermeistä. Puhutaanko siis näyttelystä vai museosta? Jos lapselta kysyttäisiin, että oliko näyttely mielestäsi hyvä, olisi vastaus mitä todennäköisemmin: ”Joo” tai ”Ei”. Tämä vastaus ei ole tutkijalle kovinkaan antoisa. Samaa asiaa pyrittiin siis kysymään erilaisilla väittämillä, joihin lapsi pystyi vastaamaan kolmella eri tavalla (mielipidettä kuvaavalla ilmeellä). Näin saatiin näyttelyä koskevaa informaatiota mm. ohjaajien toiminnasta, museokierroksen aktiviteeteista, itse näyttelyn kiinnostavuudesta ja museossa opituista asioista.

Kuten edellä mainitsin, lasten palautteista ei voida tietää, kuinka lapsi todella on ymmärtänyt vastauksensa. Erään ryhmän vastaukset poikkesivat selvästi muista väittämässä 3: ”Opin uusia asioita museossa”. Lähes kaikilla ryhmän vastuksilla oli juuri tässä kohdassa väritetty hyvin surulliset kasvot. Koska kierros tämän ryhmän kohdalla oli samanlainen, kuin muillakin ryhmillä, ei voida olettaa, että faktuaalinen tiedonmäärä olisi ollut vähäisempi. Oletan, että lapset ymmärtävät sanan *oppia* siis eri tavalla. Kyseessä ollut esikouluryhmä on puhunut todennäköisesti oppimisesta lukemisen ja laskemisen yhteydessä. He eivät ehkä mieltäneet museokierroksella opittuja asioita varsinaiseksi oppimiseksi.

Kaavakkeiden palaute ei ole kuitenkaan ollut ristiriidassa museokierroksilla saadun suoran palautteen kanssa. Näin laajaa aineistoa käsiteltäessä palautekaavakkeet olivat mielestäni kuitenkin selkeämpi tapa kerätä lasten palaute kuin haastattelut. Eskola ja Suoranta (2000, 62) puhuvat aineiston *kylläntymisestä* eli saturaatiosta. He toteavat, että aineistoa on riittävästi silloin, kun se ei enää tuota mitään uutta tutkimusongelman kannalta. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin kerätty lasten palautteet jokaisesta näyttelystä, jossa TAITE on järjestänyt toimintaa. Näin haluttiin myös verrata museokierrosten toimivuutta keskenään. Keskinäisessä vertailussa museokierroksista saadut palautteet olivat hyvin samankaltaiset. Yksikään museokierros ei ollut ylitse muiden, eikä ”rimanalituksiakaan” löytynyt. Eroavuuksia voidaan kuitenkin löytää 3.–4.-luokkalaisten vastauksissa kohdassa 2: ”Osallistuin mielelläni kierroksen lauluihin ja leikkeihin”. Esim. ”Arktiset sivilisaatiot” -näyttelyssä (Vapriikissa 2.2.–11.8.2002) seikkailimme ”Tarinoita tundralta” -lastenkierroksella pikkuisen Mitin matkassa, tanssien hylkeenpyyntitanssia ja laulaen inuiittien kehtolaulua. 70% 1.–2.-luokkalaisista vastasivat osallistuvansa ehdottoman mielellään kierroksen lauluihin ja leikkeihin, kun taas 3.–4.-luokkalaisista luku oli ainoastaan 36%. Vastauksista voidaan päätellä, että tämäntapainen elämyskierros ei enää sovellu niin hyvin 3.–4.-luokkalaisille. Tämä tutkimustulos huomioitiin jatkossa muita museokierroksia suunniteltaessa. Osa toiminnallisista kokonaisuuksista jätettiin pois ja osaa muokattiin enemmän ”pelimäisiksi”. Lisäksi kierrosten haasteellisuutta lisättiin mm. ongelmanratkaisutehtävillä ja tietopainotteisuudella. Muutos oli selkeä verrattuna ”Valokuva ja video” -näyttelyyn (Sara Hildénillä 8.3.–1.9.2002), jolloin 3.–4.-luokkalaisten vastausprosentti koskien osallistumisen mielekkyyttä kierrokseen oli noussut 85 %:een. Huomioitavaa on tässä myös se, että vastauskaavakkeen väittämän kohtaa 2 oli kuitenkin myös muutettu. ”Arktiset sivilisaatiot” -näyttelyssä väittäminen oli: ”Osallistuin mielelläni kierroksen lauluihin ja leikkeihin” , kun taas ”Valokuva ja video” -näyttelyssä väittäminen oli 2 oli: ”Osallistuin mielelläni kierrokseen”. Saattaa olla, että myös väittämän uudelleen muotoilu oli vaikuttanut vastausprosentin selkeään kohoamiseen. (Väittämää oli kuitenkin muutettava, sillä ”Valokuva ja video” -näyttelyssä museokierros ei sisältänyt laulamista.)

9.2 Opettajat

Tämän päivän opettaja kokee yhä vaativimpia haasteita työssään. Luokkakoot suurenevät, erityislapsia integroidaan normaaliluokkiin, opettajalla on huoli yhä useammasta lapsesta ja voimavarat tuntuvat hupenevan järjestyksen ylläpitoon. Lisäksi aktiivista otetta toivotaan monenlaisiin kampanjoihin ja projekteihin. Vaikka museoiden toiminta olisi kuinka lapsilähtöistä ja houkuttelevaa, lapsiryhmät eivät saavu sinne itseksensä ilman, että opettaja kokee toiminnan mielekkääksi ja sellaiseksi, että se on ”bussimatkan arvoinen”, kuten eräs opettaja asian ilmaisi. Tästä syystä TAITE koki tärkeäksi selvittää myös opettajien mielipiteitä, eli millainen museotoiminta olisi niin houkuttelevaa, että se saisi opettajan lähtemään liikkeelle ryhmänsä kanssa?

9.2.1 Opettajien kyselykaavakkeet

Opettajien innokkaasta läsnäolosta ja suullisesta palautteesta heti museokierroksen jälkeen, olisi voinut odottaa suurta vastausprosenttia palautekaavakkeista (liitteet 3 ja 4). Opettajille tarkoitetut kyselykaavakkeet annettiin samassa kuussa, kuin lasten kaavakkeet (kts. kappale 8.1 Lapsiryhmät). Vastausprosentti jäi kuitenkin 50–60 % välille kunkin näyttelyn kohdalla. Vuonna 2001 tehdyn Lasten mielenterveyttä edistävän taide- ja liikuntakasvatus-projektin kyselyn perusteella TAITEn toiminta oli nyt vuonna 2002 pyritty rakentamaan elämykselliseksi, toiminnalliseksi sekä ammattilaisten ohjaamaksi. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, oliko näin ja oliko TAITEn toiminnasta *museokierros – työpaja – oheismateriaali* muodostunut yhtenäinen kokonaisuus. Lisäksi haluttiin kuulla mahdollisia kehitysehdotuksia.

Opettajille selvitettiin avoimesti, että kyselykaavakkeen tarkoituksena oli kehittää TAITEn toimintaa edelleen, heitä pyydettiin yhteistyöhön ja vaikuttamaan museoissa tapahtuvaan taidekasvatukseen. Pyrimme nimenomaan tutkimaan ilmiötä nimeltä TAITE opettajien näkökulmasta, sen soveltuvuutta päiväkodin ja koulun normaalin toiminnan yhteyteen osana taide- ja kulttuurikasvatusta.

9.2.2 Opettajien palautteet

Opettajien vastausten taso vaihteli suuresti. Jotkut opettajat kirjoittivat kaikki rivit ja paperien kääntöpuoletkin täyteen. Jotkut vastasivat ainoastaan ”ok” tai ”-”. Vastauksista voidaan tulkita, että jotkut opettajat ovat todella innostuneita taidekasvatuksesta ja haluavat sitä lisää ja ovat tyytyväisiä järjestettyyn palveluun ja jotkut opettajat eivät joko jaksaa tai viitsi kommentoida asiaa. Kaikki saamamme kirjalliset vastaukset olivat positiivisia. Ainoastaan kerran saimme negatiivista sähköpostipalautetta erään opiskelijan ohjaamasta Muumilaakso-kierroksesta. Tuolloin kritiikki kohdistui nimenomaan opiskelijaan, ei varsinaisesti TAITEn toimintaan.

Yleisesti ottaen TAITEn museopedagogiseen toimintaan oltiin erittäin tyytyväisiä. Vastauksista voidaan löytää seuraavia yhteneväisiä piirteitä, joita tässä olen tuonut esiin harkinnanvaraisena otantana. Vastaukset on koottu eri näyttelyiden palautekyselyistä, ne ovat suoria lainauksia opettajien vastauksista ja antavat yleiskuvan annettujen vastausten luonteesta.

1. Näyttelykäynnin positiivinen kommentointi

Kokonaisuus oli tiivistunnelmainen ja hyvin järjestetty. Lapset jaksoivat seurata jonossa mukana herpaantumatta. Taianomaista tunnelmanluontia!
(Lastentarhanopettaja, Irjalan päiväkot).

Olimme kovasti odottaneet pääsyä TAITE-kierrokselle. Lapset ja ope olivat innostuneita ja kovin tyytyväisiä, että meille oli tällainen mahdollisuus järjestetty. Taidekasvatus museokäynteineen on todella tärkeitä nykypäivän lapsille!

(Luokanopettaja 1b, Vehmaisten koulu).

2. *Oppaiden/ ohjaajien ryhmän hallinnan taitojen kehuminen*

Lapset jaksoivat hyvin, kerronta tempaisi mukaansa ja kertoja huomioi koko ajan lapset ja heidän reaktionsa.

(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

Saimme opittua todella hienosti, miten maalaustaiteeseen ja taiteilijan työskentelyyn voi tutustua. Oppaan kerronta oli juuri sopivaa tämän ikäisille lapsille ja opastukseen oli lisätty toiminnallisuutta.

(Luokanopettaja 3b, Tammelan koulu).

3. *Lapsiryhmän havainnoiminen*

Lapset olivat aidosti kiinnostuneita ja jaksoivat seurata, olivat tohkeissaan jo museoon pääsemisestä.

(Luokanopettaja 1b, Vehmaisten koulu).

Lapset menivät yllättävän hyvin mukaan.

(Luokanopettaja 2a, Amurin koulu).

Yllätyin joidenkin (poikien!) intensiivisestä mukanaolosta.

(Luokanopettaja 2a, Amurin koulu).

Aratkin lapset olivat hyvin mukana. Kontakteja ennestään oudompiin oppilaisiin.

(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

4. *TAITEn toimintaan osallistumiseen vaikuttaneet käytännön järjestelyt*

Ei järjestelyvaikeuksia, jotka olisivat olleet ylitsepääsemättömiä... mitä nyt ruokailun kanssa aina vaikeuksia, kun kaupungin laidalta kuljetaan,

mutta tuolle nyt ei mahda mitään. Saimme onneksi syödä retkieväät Hildénin eteisnaulakolla. KIITOS!

(Luokanopettaja 1b, Vehmaisten koulu).

Ei haittaa muuta työtä ollenkaan, vaan rikastuttaa opetusta. Taide tulee lähemmäksi ja tutummaksi lapsia, lapset oppivat havainnoimaan, mistä on hyötyä myös muissakin oppiaineissa. Elämyksien kokoaminen on myös tärkeää.

(Luokanopettaja 3b, Tammelan koulu).

Lukujärjestysmuutoksia on tullut, mutta vanhemmatkin ovat olleet hyvin suopeita. Hienoa, että on kokonaisuuksia!

(Luokanopettaja 2b, Tammelan koulu).

5. A. Tyytyväisyys työpajaan

Työpaja oli hyvä, tarpeeksi yksinkertainen ja kaikki saivat onnistumisen kokemuksia. Työ vei mukanaan, syntyi yhteistyötä ja autettiin kaveria. Oma taideteos oli iso juttu.

(Lastentarhanopettaja, Akonpuiston päiväkotinä).

Oli käytettävissä koulua paremmat välineet; telineet. Eri ihminen välillä lapsia ohjaamassa, ammattitaiteilija. Liikunnassa maalaus hyvä lähtökohta. Lapset olivat hyvin mukana töissä. Lapset olivat aktiivisia molemmissa työpajoissa. Kaikki onnistuivat. Työt lapsille tärkeitä.

(Luokanopettaja 4a, Tammelan koulu).

B. Tyytymättömyys työpajan puuttumisesta

Valitettavasti emme saaneet enää aikaa, mutta kaikki, jotka ovat niissä käyneet, ovat kehuneet.

(Luokanopettaja 3b, Tammelan koulu).

Ainoa huono puoli: Ryhmät täyttyvät nopeasti.

(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

Olisi upeaa, jos työpajoihin olisi mahdollisuus päästä useammin.

(Luokanopettaja E3a, Amurin koulu, englannin kielinen opetus).

Voisi joskus tulla päiväkotiiinkin, ettei aina tarvitsisi lähteä, jolloin olisi lähempänä lasten arkea.

(Lastentarhanopettaja, Lepolan päiväkotii).

6. *TAITEn toiminnasta muodostui kokonaisuus*

Kyllä muodostui kokonaisuus, sillä juttelimme, minne olimme menossa etukäteen ja esittely oli jälleen lumoava, askaroimme ”chihuleita” jälkeinpäin kolmella eri tavalla.

(Lastentarhanopettaja, Pohjolan päiväkotii).

Kyllä muodostui kokonaisuus, sillä käytimme oheismateriaalia etukäteen ja myös jälkikäteen. Kaikki nivoutuivat hyvin yhteen. Ja oli hyvä, kun näyttelykäynti sijoittui esittelykäynnin läheisyyteen (väliä 3 pv).

(Lastentarhanopettaja, Akonpuiston päiväkotii).

7. *TAITEn vaikutus omaan työskentelyyn*

On tuonut uusia ideoita. Hedelmällistä seurata toisten tapaa vetää ryhmää työpajoissa ja ideoita yhdessä työpajoille jatkoa.

(Luokanopettaja 2d, Leinolan koulu).

Mukavat leikit kierroksella, aion ”varastaa ideat”.

(Luokanopettaja 2c, Tammelan koulu).

Innostuimme kaikki ko. asiasta niin, että järjestimme näyttelyn töistä, liitimme teemaa myös joulukalenteriin.

(Lastentarhanopettaja, Akonpuiston päiväkoti).

Uusia ideoita ja näkökulmia, joita meikäläiset aina tarvitsee.

(Lastentarhanopettaja, Ikurin päiväkoti).

Lopuksi opettajille annettiin mahdollisuus vapaasti ideoida ihanteellista taide- ja liikuntakasvatusta, joka tukisi normaalia päiväkoti- ja kouluelämää. He vastasivat kysymykseen:

Mitä lasten taide- ja liikuntakasvatus voisi mielestäsi parhaimmillaan olla, jotta se tukisi normaalia päiväkoti- ja kouluelämää?

Opettajien vastauksista löytyi seuraavia yhteisiä teemoja:

1. *Monitaiteellista ja moniaistillista*

Juuri sitä mitä se oli meidän esittelyssä: koettiin eri aisteilla asiaa. Taide tulee lähemmäksi ja tutummaksi lapsia, lapset oppivat havainnoimaan, mistä on hyötyä myös muissakin oppiaineissa. Jatkossa samanlaista, kunpa myös musiikintekijät saataisiin projektiin mukaan.

(Luokanopettaja 3b, Tammelan koulu).

Elämyksiä, varsinkin uusia kokemuksia, kosketusta menneeseen kulttuuriin ja mukana tekemistä. Juonellisuus, tarinat ja liikuntaleikit ovat tärkeitä koulun arjenkin kokemuksia. Tekemistä, kuuntelua. Esteettisiä elämyksiä. Se lujittaa itsetuntoa ja itsetuntemusta.

(Luokanopettaja 1b, Hallilan koulu).

Onnistumisen elämyksiä, itse tekemistä, erilaisten ratkaisujen ymmärtämistä.

(Luokanopettaja 2d, Leinolan koulu).

Eri luokka-asteille myös OPS:iin sidottuja taso- ja sisältö tavoitteita hyödyntäen, elämyksellisyys, toiminnallisuus ja lapsilähtöisyys muistaen.
(Luokanopettaja 1b, Vehmaisten koulu).

Lisää vastaavanlaisia elämyksellisiä vierailuja tällaisiin näyttelyihin ym. joissa lapset eivät välttämättä käy omien vanhempiensa kanssa.
(Luokanopettaja 3a, Ikurin koulu).

Nämä taiteilijoiden elämästä kertovat tarinat ym. opettaa sitä, että taiteilijakin on ihminen ja että taiteen takana on aina ajatuksia.
(Luokanopettaja 1.lk, Amurin koulu).

2. Lasten tasoista

Mukaansa tempaavaa ja lasten tasolla ”liikkuvaa”. Olemassa olevien näyttelyiden ja paikkojen hyödyntämistä ja lapsen näkökulman löytämistä.
(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

Kun tarjonta on lapsen tasoista, helposti ymmärrettävää ja mielikuvitusta kiehtovaa sekä toiminnallista, ovat lapset täysillä mukana.
(Luokanopettaja 1a, Ikurin koulu)

3. Toimintakokonaisuuksia

Kokonaisvaltaisia projekteja.
(Lastentarhanopettaja, Ikurin päiväkot).

Yhtenäinen kokonaisuus, jonka avulla voidaan antaa lapsille paljon rikkaita kokemuksia ja elämyksiä.
(Lastentarhanopettaja, Pappilan päiväkot).

4. *Valmiiksi suunniteltua toimintaa*

Mielestäni muutama vierailu yms. projekti silloin tällöin tuo mukavaa vaihtelua. Toivon lisää juuri tämän tapaista toimintaa. Opettaja ei osaa, ehdi, eikä jaksaa. Toivon, että saatte jatkaa ja laajentaa toimintaanne.
(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

Juuri näitä elävästi esiteltyjä taidenäyttelyitä joissa puhutaan lapsentasoisesti, pitäisi olla kaikista näyttelyistä ja ”kaikille” luokille 1.-4.
(Luokanopettaja 1a, Amurin koulu).

5. *Opettajille lisäkoulutusta*

Toivon uutta ”ohjauspajaa” opettajille, miten tehdä itse elämyksellinen retki esim. museoon. Kuten Sara Hildénin museon tilaisuus ehkä oli (liittyen Teemu Saukkosen näyttelyyn); sinne en päässyt. Tieto siitä tilaisuudesta tuli meidän koululle liian myöhään.
(Luokanopettaja 1b, Kissanmaan koulu).

6. *Oheismateriaalia*

Tieto-/ tehtäväpaketteja liittyen esim. taide-elämyksiin. Teillä on tieto, meillä ”työkalut” lasten kanssa toimimiseen.
(Lastentarhanopettaja, Ikurin päiväkoti).

Mielestäni on hyvä, että toiminnasta on oheis- ja lisämateriaalia päiväkotien käyttöön, jolloin vierailut eivät jää irrallisiksi muusta toiminnasta.
(Lastentarhanopettaja, Kaukajärven päiväkoti).

Aina on hienoa, jos nähdään vaivaa auttaakseen opettajaa etukäteis- ja jälkityöskentelyssä, että saataisiin oppilaille mahdollisimman kokonaisvaltaisia ja antoisia elämyksiä! Kiitos!

(Luokanopettaja 1b, Vehmaisten koulu).

9.3 Erityisryhmät

Alun perin kaavailtiin, että kukin erityisryhmä vierailisi sekä keväällä että syksyllä kaksi kertaa museossa ja tämän lisäksi kuhunkin museokäyntiin kuuluisi työpaja. Vierailukäyntejä tulisi siis yhteensä kahdeksan vuoden 2002 aikana. Suunnitelmia piti kuitenkin muuttaa lähes jokaisen ryhmän kohdalla. Erityisryhmien ohjaajat ja opettajat arvioivat kulloinkin ryhmän tilanteen ja museotoiminnan tarkoituksenmukaisuuden ryhmällensä. TAITE tarjoamia toimintoja peruttiin ja siirrettiin seuraavalle vuodelle lähinnä ryhmien sisäisten seikkojen vuoksi.

Lisäksi kunkin ryhmän erityistarpeet on huomioitiin siten, että opettaja pystyi halutessaan tehdä myös oman palautekaavakkeen tai aivan uudenlaisen tavan kerätä palautetta, mikäli palautekaavake ei vastannut hänen ryhmänsä lasten ikä- ja kehitystasoa.

9.3.1 Mannerheimin lastensuojeluliiton ryhmät

Mannerheimin lastensuojeluliiton kaksi ryhmää, ”Nukkepaja” ja ”Perhekahvila”, olivat innokkaasti mukana TAITEN toiminnassa. ”Nukkepajalaiset” olivat lähinnä 2–4-vuotiaita lapsia, jotka kävivät enemmän tai vähemmän satunnaisesti kerhossa. He olivat vielä niin pieniä, että kirjallista palautetta ei heiltä saatu. ”Perhekahvila” koostui hyvin kansainvälisistä äideistä ja heidän lapsistaan. Tämäkin ryhmä kokoontui myös hyvin vaihtelevalla kokoonpanolla, myöskään heiltä ei saatu palautetta, lähinnä kielivaikeuksien vuoksi. Palautetta saimme kuitenkin MLL:n ryhmien vetäjältä sekä opiskelijoilta. He vastasivat soveltuvin osin samoihin kyselykaavakkeisiin, kuin

opettajat. Heidän palautteensa mukaan museovierailu oli vaikuttanut positiivisesti ja virkistävästi heidän toimintaansa ja tuonut opiskelijoiden harjoitteluun mielenkiintoisia haasteita. Oheismateriaalin osuus toiminnassa oli merkittävä, sillä heidän ohjaamansa työpajatoiminta muodostui pitkälti oheismateriaalin sisällöistä.

TAITEn vaikutus toimintaan:

”Museokäynti oli erittäin hyvin suunniteltu kohderyhmää ajatellen. Isommat lapset olivat innolla mukana askartelussa, mutta välillä pienemmillä taiteilijoilla kärsivällisyys ei riittänyt loppuun asti. Äidit olivat myös motivoituneita työpajoissa. Lapset olivat innoissaan järjestetystä toiminnasta, lisäksi oli mukavaa saada positiivista palautetta myös äideiltä. Kaikesta muodostui yhtenäinen kokonaisuus, sillä perehdyimme aiheeseen kirjallisuuden, musiikin sekä pelien, leikkien ja askartelun tavoin. Äidit olivat myös oivallinen apu lasten työskentelyssä. Toiminnassa yleensä ryhmäläiset oppivat tuntemaan toisensa ja huomasivat, jos joku puuttui työpajasta.”

MLL:n toiminnassa on vähän vakituisia ohjaajia, joten opiskelijoiden ja harjoittelijoiden panos toiminnassa on suuri. TAITEn keräämässä palautteessa korostuu opiskelijoiden osuus.

TAITEn vaikutus opiskelijoiden harjoitteluun:

”Harjoittelijoille tämä on ollut todella mielenkiintoinen ja haasteellinen projekti. Olemme saaneet toteuttaa omia ideoitamme käytännössä.”

MLL:n kerhotoiminta tuntui hyötyneen oheismateriaalista hyvin paljon. He olivat käyttäneet siitä lähes kaikkia osa-alueita ja lisäksi he olivat oheismateriaalin perusteella kehittäneet vielä uusia tehtäviä, juuri omille ryhmillensä soveltaen. Huomioitavaa on myös se, että MLL:n ryhmät halusivat itse järjestää omat työpajansa

heidän MLL:n Tampereen osaston keskustorin toimitiloissaan. Työpajoihin he olivat käyttäneet runsaasti TAITEn kehittämää oheismateriaalia.

TAITEn vaikutus työpajoihin:

”Onnistuneinta työpajoissa oli innostava aihealue josta riitti tekemistä. Opiskelijat näkivät paljon vaivaa ja aihe kiinnosti kaikkia. Palkintona oli lasten innostuneisuus asiaan, äitien aktiivisuus ja positiivinen palaute. Perheiltä ja lapsilta paljon kiitosta! Oli positiivista saada askarteluideoita omien tilojen ulkopuolelta. Väritti ja toi uusia tuulia Perhekahvilan päivään.”

TAITEn suunnitteleman oheismateriaalin palaute:

”Kirjallisuus oli kantava voima, jota musiikki maustoi mukavasti, koska työskentelimme pienten lasten kanssa, jäimme kaipaamaan kirjoja, jossa olisi paljon aiheeseen liittyvää kuvamateriaalia. Käytimme oheismateriaalista kirjallisuutta (satu- ja kuvakirjat), musiikkia sekä internetistä saatuja värityskuvia ja muistipeliä. Oheismateriaalin turvin oli hyvä lähteä toteuttamaan projektia. Parasta olivat sadut, lisäksi musiikki toimi oivana apuna ja tunnelman virittäjänä. Askarteluun liittyviä ideoita olisi saanut olla hiukan enemmän. Käytimme satuja sekä askartelimme eskimonaamarin. Sadun luettuamme (eskimosatu) lapset kuvittivat sen suurelle kartongille erivärisin vahavärein, joka sitten koottiin suureksi työksi seinälle. Jokainen lapsi sai koristella lisäksi itselleen eskimonaamarin erivärisistä paljeteista. Jatkotyöskentelyyn saimme hyviä vinkkejä askarteluun jatkoa ajatellen. Monipuolista materiaalia!”

9.3.2 Johanneksen koulun maahanmuuttajaluokka

Maahanmuuttajaluokan opettaja muistutti, että toiminnassa on hyvä puhua lapsille selkokielellä, liian vivahteikasta kieltä ja sanastoa tulee välttää. Hänen mukaansa oppilaat ovat mukavaa porukkaa, jotka innostuvan hyvin helposti monenlaisista asioista.

Alustavasti opettajan kanssa sovittiin, että neljä vierailua kevään aikana on hyvä määrä. Tavoitetta laskettiin myöhemmin. Lopulta maahanmuuttajaluokka vieraili ainoastaan ”Arktiset sivilisaatiot”-näyttelyssä ja siihen liittyvissä kuvataide- ja liikuntapajoissa. Näyttely kiinnosti lapsia, koska kaikki esineet jotka olivat esillä ovat helposti ymmärrettävissä, ne olivat käyttöesineitä ja niistä näki selvästi, mistä materiaalista ne oli valmistettu. Vaatetus, käsityöt, perhe ja arkielämä ovat kaikki sellaisia asioita, joista oli hyvä lähteä liikkeelle lasten kanssa, vaikka kielitaso oli hyvin vaihteleva. Opettajan mukaan arktinen teema näkyi heillä koulussakin parin kuukauden ajan, sillä he työstivät teemaa myös käsitöissä. Oheismateriaaliksi opettaja kaipasi mm. piirroskuvia ja väritystehtäviä. Näitä TAITE valitsikin oheismateriaaliin.

Kuva: Eskimopainia liikuntatyöpajassa

Opettaja käytti lasten palautteessa päiväkotikäisille suunnattuja kaavakkeita, jotka he yhdessä täyttivät. Lisäksi lapset piirsivät. Opettaja oli kysynyt kevään lopulla, mikä oli ollut koulussa mukavaa, niin lähes kaikki lapset olivat maininneet museovierailun ja siihen liittyvät työpajat. Kuvataidekoulun kanssa lapset olivat huovuttaneet amuletit, voimaeläimet, jotka olivat tulleet lapsille erityisen rakkaiksi. Ne olivat kulkeutuneet taskunpohjalla moniin paikkoihin.

Tämä maahanmuuttajaluokka hajosi toukokuussa ja uusi maahanmuuttajaluokka kokoontui jälleen elokuussa, koulujen alettua. Ryhmytyminen koulun peruskäytänteisiin vei tältä ryhmältä niin paljon aikaa, että päätettiin siirtää ryhmän museovierailut vuodelle 2003.

9.3.3 Hervannan perheryhmä

Yhdessä perheryhmän ohjaajien kanssa asetettiin perheryhmän ja TAITEn yhteiset tavoitteet seuraaviksi: Äidit tulevat sovittuna ajankohtana ja laadituista aikatauluista pyritään suurin piirtein pitämään kiinni ja äideille opetettaisiin tarvittavat museokäytänteet (lastenhoito ym. asiat, rattaila kulkeminen). Lisäksi yhteiseksi pohdittavaksi jäi, mitä voisi olla äidin ja lapsen yhteinen, konkreettinen tekeminen?

Hervannan perheryhmän kanssa toimiminen oli monin tavoin haasteellista. Ryhmän toiminta itsessään on hyvin sykkivää. Lähes kaikilla äideillä oli vaikeuksia oman elämänhallinnan kanssa, heidän silloiset perhetilanteensa olivat hyvin vaikeita, kamppailu päihteiden kanssa ja lastensuojelulliset toimenpiteet olivat heille lähes päivittäistä arkea. Aluksi TAITEn toiminnan kaavailtiin olevan äitien ja lasten yhteistä ajanvietettä. Museovierailujen tarkoituksena oli osoittaa äideille, että omien lasten kanssa voi olla myös muita vaihtoehtoisia toimintamalleja kuin ”mäkkärillä käynti” tai videoiden katsominen. Erityisen mieleenpainuva oli tilanne, jolloin äidit saapuivat museoon ilman lapsia. Tuolloin oli tarkoitus tutustua museoympäristöön, jotta he osaisivat liikkua siellä myöhemmin lastensa kanssa. Monille äideille oli museovierailu elämänsä ensimmäinen. Useat väärinymmärrykset purkautuivat tuon vierailun aikana – ”eikö tänne maksakaan yhtä paljon liput kuin oopperaan?”

Pian kuitenkin kävi ilmi, että äitien ja lasten suhde ei ollut niin vuorovaikutteinen kuin oletettiin. Toisilla äideillä suhde omaan lapseen sujui, mutta toiset äidit hermostuivat oman lapsen levottomaan käytökseen ja monet tilanteet päättyivät lyhyesti huutoon, haistatteluun, kiroiluun ja hermosavuihin. Seuraavassa ote tutkimuspäiväkirjasta, 6.3.2002, äitien ja lasten ensimmäisen yhteisen museovierailun jälkeen (nimet muutettu):

”Aamun ensimmäinen pettymys –työparini sairaana. Joudun siis vetämään kaiken yksin. Toinen pettymys, lapset ja äidit saapuvat museoon eri aikoina, koska bussiin ei pääse niin monta vaunua kerralla. Alkutilanne näyttää kaoottiselta, lapset juoksevat ympäriinsä ja huutavat. Emme voi aloittaa, koska kaikki eivät ole paikalla. Osa lapsista on syönyt aamupalan, osa ei. Siispä syömään. Ruokailutilanne on mitä on, viineriä ja munkkipossua menee, Jussi huutaa ja juoksee ympäriinsä, vaati sitä ja tätä. Neea juoksee, Antti pyörii...

Lopulta Katikin saapuu museoon ja pääsee kahden lapsen kanssa mukaan. Voidaan aloittaa kierros. Kierros menee sikäli hyvin, mutta joudun todella monta kertaa sanomaan vanhemmille, että ”ota lapsi syliin”, ”ota lasta kädestä” ym. Vuorovaikutus oman lapsen kanssa ei ole helppoa.

Kun koko kierros on ohitse, Katin ensimmäinen reaktio on pettymys. – Tässäks tää ny oli? Eiks me mennäkään maalaamaan?

Osa vanhemmista tuntui olevan tyytyväisiä, osa pettyneitä, osa ihmeissään. Oma reaktioni alkusähellyksestä selvittyäni oli pintapuolisesti ihan hyvä. Minun olisi ehkä pitänyt sanoa vanhemmille selvemmin heti alusta lähtien, kuinka lapsen kanssa oikein kuljetaan museossa, mitä lapsen kanssa oikein tehdään museossa yhdessä ja mikä on vanhemman vastuu lapsestaan museossa. Näitä siis tulee painottaa seuraavalla kerralla enemmän! Vanhemmille tulisi ehkä tehdä kirjalliset ohjeet, kuinka lapsen kanssa ollaan museossa jne.”

Tuon museovierailun jälkeen tehtiin vanhemmille kirjallinen ohjeistus siitä, mitä tulisi ottaa huomioon, kun seuraavan kerran tulee lapsensa kanssa museoon (liite 6). Ohjeistusta kerrattaisiin ryhmässä aina ennen museovierailua. Seuraava yhteinen museovierailu tapahtui äitien toiveesta Amurin työläismuseokortteliin. Ote tutkimuspäiväkirjasta 29.8.2002:

”Perheryhmän museoreissu meni todella hyvin! Amurista oli ryhmää opastamassa kaksi opasta - tyttö ja poika, jotka olivat asianmukaisesti pukeutuneet Amurin henkeen. Opastuksella jaksoivat olla hyvin mukana niin aikuiset kuin lapsetkin. Ryhmässä on kesän aikana tapahtunut vaikeita asioita, huumeongelmia ja huostanottoja, abortteja, prostituutiota... Näiden uutisten perusteella emme siis todellakaan voi olettaa, että ”kulttuurilla on parantava vaikutus”. Toisaalta, nämä perheet ovat niin moniongelmaisia, että tuskin mitään järjestyttävää positiivista olisi voinut olettaakaan. Museo- ja kulttuuripalvelut ovat joka tapauksessa tulleet lähemmäksi noita moniongelmaisia perheitä, ja toisaalta voidaan kysyä, että pitäisikö tämäkin ilo ottaa heiltä pois(?), vaikei suoranaisia positiivisia ”tuloksia” olekaan nähtävissä. Joka tapauksessa nämä museovierailut ovat ilmenneet äitien puheissa ja ne ovat olleet positiivisia asioita heidän muuten mollivoittoisessa elämässään.

Eväiden syönti onnistui hyvin Amurin pihalla. Sää suosi myös museovieraita ja iloisesti hyvästelimme toisemme tämän mukavan kokemuksen jälkeen. (Kukaan äideistä ei ollut aiemmin ollut Amurissa!!!) Äitien ja ohjaajien seuraava toive oli päästä Vapriikkiin, syksyn lopulla. Tuolloin he toivoivat näkevänsä Pirkanmaa-näyttelyn ja erityisesti he toivoivat saavansa kokemuksellisen kierroksen, jossa he voisivat yhdessä lasten kanssa maalata kalliotaidetta sekä kaivaa arkeologisia kaivauksia.”

Monet äidit olivat vaikuttuneita museovierailusta sekä innostuivat työpajatoiminnasta. ”Arktiset sivilisaatiot” -näyttelyn jälkeen työpajassa, heidän

luonaan Hervannassa, tehtiin ”shamaanirummut”, joita soitettiin sitten yhdessä heidän lastensa kanssa. Samassa työpajassa tanssittiin myös revontulitanssia suurien kankaiden avulla.

Kuva 1. Hervannan perheryhmässä rumpujen soittoa

Palautteen saaminen Hervannan perheryhmältä oli vaikeaa. Eskola ja Suoranta (2000, 15) kannustavat kuitenkin, että ”laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma parhaimmillaan elää tutkimushankkeen mukana”. Pian havaittiin, että koululaisille tai opettajille tehdyt kaavakkeet eivät soveltuneet laisinkaan, joten lopulta päädyttiin päiväkirjanomaiseen vihkotyöskentelyyn, johon äidit ja lapset saivat yhdessä piirtää ja kirjoittaa. Tämäkin osoittautui hyvin hankalaksi tavaksi, sillä monet äidit kärsivät luki- ja kirjoitusvaikeuksista (tätä oli mahdoton tietää etukäteen!). Eräälle äidille vihkosta tuli kuitenkin hyvin tärkeä. Hän oli hyvin taitava kirjoittamaan ja hänen lennokasta tekstiään oli ilo kuulla. Vihkosta kehittyi hänelle jonkinlainen päiväkirja. Palautteenantoa yritettiin myös nauhoitetun haastattelun avulla. Tämä tilanne tuntui kuitenkin luonnottomalta. Äidit jännittivät haastattelua, eikä haastattelutuokiosta noussut esiin mitään uutta. Haastattelutilanteen keskeytti myös kännykän soiminen.

Alkoholismia ja huoltajuutta koskevan puhelun perusteella TAITEn palaute tuntui tuolla hetkellä varsin merkitykseltömältä.

Hervannan perheryhmän ohjaajilta saatu palaute oli kuitenkin niin innostunutta ja kannustavaa, että yhteistyötä päätettiin jatkaa edelleen. Erityisesti ohjaajat mainitsivat, kuinka hyvää tämä oli tehnyt äitien itsetunnolle ja kuinka äitien keskustelunaiheet museovierailun jälkeen olivat tuon tuostakin ”kallistuneet kulttuurin puolelle”, sen sijaan että olisi pohdittu menneen ja tulevan viikonlopun juomista. Raadollisinta Hervannan perheryhmän mukana olemisessa on kuitenkin se, että Tampereen kaupungin sosiaalitoimen muut perheryhmät kokivat kateutta siitä, että yksi ryhmä sai tällaista erityiskohtelua. ”Pitäisikö näiltä äideiltä ottaa pois tämä ainut hyvä vain sen takia etteivät muut saa samaa?”, kysyi perheryhmän ohjaaja. Myöhemmin ohjaajat olivat kyselleet äideiltä vuoden aikana tapahtuneista hyvistä hetkistä. Lähes kaikki äidit olivat maininneet museovierailun.

9.3.4 Koivikkopuiston koulu

Toisin kuin ”normaaleissa” päiväkotij- ja koululaisryhmissä, erityisryhmien kokoonpanot vaihtelevat merkittävästi. Esimerkiksi Koivikkopuiston sairaalakoulun oppilaat ovat koulussa aina muutamien viikkojen jaksoja. Ryhmäkokoonpano ja -dynamiikka vaihtelee lasten elämäntilanteen myötä. Toisinaan museovierailut soveltuvat erinomaisesti ryhmälle, toisinaan taas kaikki ylimääräinen, koulun ulkopuolinen toiminta voi olla liikaa.

Koska opettajilla oli vapaus valita tarkoituksenmukaisin keino kerätä palautetta, niin joistakin näyttelyistä sairaalakoulun lapset piirsivät, maalasivat tai ottivat valokuvia. Toiset kirjoittivat, toiset eivät antaneet lainkaan palautetta. Sairaalakoulun henkilökunta oli kuitenkin erittäin tyytyväinen saadessaan olla mukana TAITEn toiminnassa, mikä koettiin tärkeänä osana heidän taidepainotteisia työmuotojaan. Niinpä yhteistyötä päätettiin jatkaa myös tulevaisuudessa. Sairaalakoulun opettaja kirjoitti palautteessaan seuraavasti:

”Opetuksemme on muutenkin toiminnallista ja kokonaisvaltaista, joten TAITE sopii siihen hyvin. Ainoastaan aikataulut eivät aina tahdo onnistua/ täsmätä lähinnä lastenpsykiatrisen aikataulun kanssa, johon opetusaikammekin on paljolti sidottu. TAITE on syventänyt ja laajentanut jo ennestään kuvis- ja ilmaisupainotteista, toiminnallista opetustamme. TAITE on oikeastaan oivallinen apu opetukseen, kaikkea ei tarvitse järjestää koulun omin voimin ja lapset saavat kosketuksen myös taiteen ammattilaisuuteen paremmin.”

Koivikkopuiston taidekasvatuksellinen toimintatapa kantoi hedelmää myös TAITEn, Kodakin, Särkänniemi Oy:n ja Sara Hildénin taidemuseon järjestämässä valokuvauskilpailussa ”Valokuva ja video” -näyttelyn yhteydessä. Eräs Koivikkopuiston koulun oppilaista sai toisen palkinnon kuvasarjastaan ”Toweri”, nimi viittaa torniin (tower) sekä toveriin/ kaveriin. Lisäksi koko koulu sai kunniamaininnan.

9.4 Työpajojen ohjaajapalaute ja kokemuksia työpajoista

Työpajojen ohjaajien palaute kerättiin tutkimuskaavakkeella (liite 5), mutta koska työpajat olivat niin erilaiset keskenään ja yksi yhteinen kaavake ei tuntunut soveltuvan kaikkiin työpajoihin, olennainen tieto koottiin haastatteluin ja eri keskustelu- ja palaveritilanteissa kerätyin muistiinpanoin. Monia kommentteja ei erikseen olisi osattu edes kysyä. Yhteenvetona ohjaajien kommentteista voidaan sanoa seuraavaa: Yhteistyö eri hallintokuntien ja eri alojen ammattilaisten välillä on ollut mielenkiintoista ja palkitsevaa. Yhteinen suunnittelu taiteen ja liikunnan ammattilaisten kanssa on avartanut omia näkemyksiä saman teeman ympärillä työskentelemisestä eri menetelmin. Yhteistyö on tuonut vaihtelua omaan rutiininomaiseen työskentelyyn, antanut uusia näkökulmia omaan työhön sekä ohjaustyöhön. Toisten ammattilaisten työskentelyä on ollut ilo seurata, erityisesti ryhmänhallinta ja vaihtelevat työmenetelmät ovat olleet kiinnostavia ja antaneet käytännön vinkkejä omaan ohjaustyöhön. Lisäksi erilaisiin näyttelyihin, museoihin, liikunta- ja muihin paikkoihin tutustuminen on avartanut myös omaa kulttuurielämää. Kaikki mukana olleet työpajojen ohjaajat toivoivat yhteistyön jatkuvan tulevaisuudessa.

Yleisesti ottaen työpajojen ohjaajat olivat tyytyväisiä tilajärjestelyihin. Huolellinen suunnittelu ja etukäteisvalmistelu mahdollistivat täysipainoisen työskentelyn. Ulkona järjestettävät työpajat onnistuivat myös, eikä sää aiheuttanut ongelmia. Mikäli sää olisi ollut sateinen, olisi osa työpajoista ollut mahdollista siirtää toiseen ajankohtaan. Jatkossa työpajojen ohjaajat toivoivat yhteistyön jatkuvan muiden taiteen- ja liikunnan alan ammattilaisten kanssa. TAITEn toivottiin koordinoivan yhteisiä hankkeita. Monet työpajan ohjaajista olivat työssään huomanneet lasten levottomuuden lisääntyneen ja he uskoivat, että yhteisen teeman ympärillä työskenteleminen jäsentäisi pirstaleista maailmankuvaa. Työpajojen ohjaajat toivoivat rahoituksen järjestyvän tulevaisuudessa siten, että yhä useampi lapsi voisi osallistua työpajoihin, sillä lapsiin kannattaa sijoittaa, paitsi heidän itsensä kannalta, myös taloudellisesti.

Erittäin myönteisiä kokemuksia työpajatoiminnasta saatiin Tampereen Lasten ja nuorten kuvataidekoulun kanssa tehdystä yhteistyöstä. Yhteistyöstä hyötyivät ensisijaisesti lapset, saamalla työskennellä ammattitaitoisten ohjaajien johdolla, asianmukaisilla välineillä, hyvin varustelluissa tiloissa. Ryhmien opettajat iloitsivat näistä työpajoista, sillä se toi heille uusia virikkeitä omaan työhön ja oman ryhmän seuraaminen ulkopuolisen silmin antoi myös toisenlaisia näkökulmia ryhmän kanssa toimimiseen ”kun ei itse tarvi aina olla remmissä” ja ”nyt näkee, kuka tarkkailee ja seuraa muita, kuka taas itse keksii asioita”, kuten eräs opettaja asian ilmaisi. Samalla yhteistyöstä hyötyi myös kuvataidekoulu, saaden tiloillensa enemmän käyttäjiä ja opettajillensa enemmän tunteja. TAITEssa mukana olleet kuvataidekoulun opettajat hyötyivät myös uudelta tavasta työskennellä lasten kanssa, nyt museoperspektiivistä käsin. Lisäksi muiden ammattilaisten työskentelyn seuraaminen, kuten elämyksellisten museokierrosten tai liikunnallisten työpajojen ohjaus, toi vaihtelua, uusia näkökulmia ja virikkeellisyyttä omaan työhön.

Ehkä eniten vaikeuksia tuotti liikunnallisten työpajojen linkittäminen elämyksellisiin museokierroksiin. Tampereen kaupungin palkkalistoilla olevat liikunnanohjaajat olivat ylityöllistettyjä uimakoulujen ja hiihtokoulujen parissa, joten heiltä toivottua ohjauspanosta ei saatu. Lisäksi ongelmaksi koitui uuden toimintamallin ”sisäänajo”; taiteen ja liikunnan ihmisten yhteinen kieli puuttui. Kyseessä ei siis ollut minkään liikunnallisen taidon saavuttaminen eikä kilpaurheilu, vaan positiivisten

liikunnallisten elämysten saaminen, liikunnan ilo ja mahdollisesti uusien liikuntamuotojen ja -paikkojen tutuksi tuleminen yhteisen tekemisen ja kokemisen kautta. Koska Tampereen kaupungilta ei ollut osoittaa ketään henkilöä TAITEN liikunnallisten työpajojen ohjaajaksi, suostui liikunta- ja vapaa-aikatoimi ohjauspalvelujen maksajaksi urheiluseura KooVee:lta. KooVeen kanssa toteutettu yhteistyö koettiin hyvin mielekkääksi ja palkitsevaksi, mutta toisaalta myös hyvin kalliiksi. Työpajojen määrä supistui lopulta pieneksi, vain muutama prosentti halukkaista sai liikunnallisen työpajan. Tällöin toiminnasta on vaara muodostua elitististä toimintaa, joka ei saa olla TAITEN toimintaa leimaava tekijä. Sosiaalinen tasa-arvon peruseriaatteesta on pyrittävä pitämään kiinni mahdollisuuksien mukaan. Liikunnan työpajojen ohjaustoiminnan kehittämisessä riittää tulevaisuudessa haasteita.

Liikunnan lisäksi musiikkityöpajojen järjestämisessä oli myös esteitä. Toisin kuin liikunnan ammattilaisten kanssa, yhteisen kielen löytäminen oli paljon helpompaa. Yhteistyötä kaupunginorkesterin kanssa selviteltiin monin eri tavoin, mutta kaupunginorkesterin omat aikataulut eri teosten esitysten kanssa olivat jo niin loppoon lyötyjä, ettei ammattilaisilla ollut aikaa irrottautua TAITEN projekteihin. Tämä tuottaisi mahdollisesti suuria ongelmia myös jatkossa, sillä museoiden näyttelyt selviävät yleensä myöhemmin, kuin kaupunginorkesterin ohjelmat. Koska kaupungin palkkaamia musiikin ammattilaisia, jotka oman kuukausipalkkansa puitteissa voisivat työskennellä myös TAITEN toiminnassa ei ollut, eikä TAITELLA ollut rahaa ostaa musiikinohjaajien palveluita, päädyttiin lopulta kääntymään musiikin opiskelijoiden puoleen. Konservatoriolla käytiin useita keskusteluita yhteistyön aloittamiseksi. Myös konservatorio oli hyvin sidottu omiin ohjelmiinsa, mutta lopulta löytyi linkki Teemu Saukkosen nykytaiteen sekä nykymusiikin ja -tanssin väliltä. Muutamat kouluryhmät pääsivät tutustumaan konservatoriolla nykymusiikkiin, nykytanssiin, musiikkiteknologiaan, lyömäsoittimiin ja pasuunan soittoon. Tavoitteena konservatoriovierailulla oli päästä tutustumaan uuteen kulttuuria tuottavaan laitokseen, myös itse päästä kokeilemaan musiikin tekemistä ja tanssimista. Näihin tavoitteisiin ei kuitenkaan varsin päästy, sillä lopulta vierailusta muodostui pikainen taloon ja sen eri puoliin tutustuminen. Toiset koululaiset kokivat tämän mielenkiintoiseksi ja tutustumisen arvoiseksi paikaksi, mutta toiset olivat pettyneitä, sillä oman tekemisen osuus jäi varsin vähäiseksi. Tulevaisuudessa myös musiikin työpajojen järjestämisessä on paljon uusia haasteita. Yhteistyö mm. yliopiston

etnomusikologian opiskelijoiden kanssa on aloitettu. Lisäksi musiikkityöpaja voisi olla helposti järjestettävissä myös toiminnallisen museokierroksen yhteyteen. Museot voisivat toimia näin myös erilaisena esiintymisympäristönä musiikin tuleville ammattilaisille.

Sosiaalipedagogiikan viimeisen vuoden opiskelijoiden järjestämät työpajat päiväkoteihin olivat hyvin suosittuja (mm. Vieraan katse –näyttely Tampereen taidemuseossa). Heidän järjestämänsä työpajat olivat mielikuvituksellisia kansainvälisen näyttelyteeman ympärillä ja suhtautuminen lapsiin oli luontevaa ja asiallista. Osa työpajoista järjestettiin lasten päiväkodeissa. Näistä työpajoista tullut palaute oli pelkästään positiivista ja päiväkotien opettajat kiittelivät ”kiva, kun aina ei tarvi lähteä jonnekin”. Osa työpajoista järjestettiin Taidemuseota vastapäätä sijaitsevassa Piramkin koulutustiloissa, johon oli rakennettu monipuoliset työpajat.

10 TOIMINTATUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

TAITEa käsittelevä tutkimukseni on nk. *osallistuva toimintatutkimus*. Tutkimusta voidaan pitää mielestäni luotettavana, vaikkakin on otettava huomioon oma kaksoisroolini sekä tutkijana että museokierrosten ohjaajana ja projektin toisena suunnittelijana. Aineiston ja johtopäätösten luotettavuutta lisää *triangulaatio* eli erilaisten menetelmien, aineistojen ja teorioiden käyttäminen samassa tutkimuksessa (Eskola & Suoranta 1999, 67).

Tutkimukseni on pääosin kvalitatiivinen, mutta se sisältää osin kvantitatiivisia osuuksia. Näin ollen kyse on *menetelmätriangulaatiosta*. Opettajien kyselykaavakkeet sekä vapaamuotoiset haastattelutilanteet antavat yhdensuuntaisia tuloksia projektin toimivuudesta sekä tutkimustulosten luotettavuudesta. Kyselykaavakkeet olivat puolistrukturoituja, joten opettajilla oli mahdollisuus antaa palautetta myös omin sanoin. Tämän lisäksi opettajilla oli projektikoordinaattoreiden puhelin- ja sähköpostitiedot, jotka helpottivat kommunikointia ja palautteen antoa. Puhelinsoitot liittyivät useimmiten aikataulujen yhteensovittamiseen, työpajatiedusteluihin tai iloiseen kiittämiseen edellisestä museokierroksesta. Sähköposti toimi myös lähinnä aikataulullisten tekijöiden sovittelussa. Yhden kerran eräs opettaja laittoi negatiivista palautetta museokierroksesta. Tämä koski Muumilaaksossa pidettyä opastusta, jossa oli ilmaisutaidon lukion opiskelija opastamassa. Kritiikki kohdistui ohjaajaan passiiviseen ja lasta aliarvioivaan toimintatapaan, ei TAITEn toimintaan yleensä. Negatiivisen palautteen anto kertoo myös osittain siitä, että opettajan suhde tutkijaan on luottamuksellinen ja negatiivisen palautteen anto koetaan tärkeäksi vaikutusmenetelmäksi.

Suojanen (1999) luettelee toimintatutkimusraportin määritelmiä, joita olen pyrkinyt noudattamaan, jotta lukijalla olisi mahdollisuus arvioida tutkimuksen yleistä luotettavuutta ja hyödynnettävyyttä omaan toimintaan. Olen pyrkinyt huomioimaan raportissani tutkimuksen lähtökohdat, koetut ongelmat ja kehittämistavoitteet. Lisäksi olen pyrkinyt tuomaan esiin taustatiedot tutkimukseen osallistujista ja kehitettävästä ilmiöstä sekä tutkimuksen kulusta. Lisäksi olen kuvannut tutkimusaineistoa ja ottanut raportointiin suoria lainauksia keskusteluista, reflektoinneista ja kirjallisista palautteista.

Tutkimukseni alkupuolelle olen sisällyttänyt myös tutkimuksen teoreettista pohdintaa. Lisäksi olen pyrkinyt selvittämään tutkimusaineiston keräämistä sekä analysointia.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää mielestäni se, että TAITEn toiminnassa oli kaksi projektikoordinaattoria, jotka yhdessä pyrkivät mahdollisimman toimivan toimintamallin kehittämiseen. Jokainen TAITEn toimintaan mukaan valittu näyttely oli erillisen tutkimuksen, mitattavuuden ja tarkkailun alla. Voidaan siis puhua *tutkijatriangulaatiosta* (Eskola & Suoranta 2001, 69). Tämä tutkielmani on siis laajempi raportti useista pienemmistä tutkimusraporteista. Lähes päivittäinen keskinäinen havainnointi ja näkemyksellinen keskustelu toiminnasta sekä palautteen saamisesta olivat työkaluja, jotka edesauttoivat toiminnan kehittämistä.

11 POHDINTAA JA KEHITYSEHDOTUKSIA

TAITE on ottanut paikkansa tamperelaisessa lastenkulttuurissa. Opettajat ovat tyytyväisiä lasten toimiessa moitteettomasti hyvin ohjatuilla museokierroksilla. Palaute on ollut monisanaisen ylistävää ja kierrokset ”myydään loppuun” jo muutamassa tunnissa. Kaikki tuntuvat olevan tyytyväisiä. Vai ovatko? Vaikka TAITEn toiminta perustuu lapsilähtöisyyteen, mielestäni aina ja jatkuvasti tulee kyseenalaistaa – onko toiminta todella lapsilähtöistä? Onko lapsi saanut kierroksella sitä, mitä hän oikeastaan olisi halunnut saada? Saiko lapsi pysähtyä juuri sen taideteoksen eteen, josta hän oli eniten kiinnostunut? Vaikkakin kasvatusalan ammattilaiset ovat suunnitelleet kierroksen mielestensä lapsilähtöisesti ja käyttäneet monialaisia menetelmiä välittäessään taidetta, tunnetta ja tietoa, niin jäikö kuitenkin jokin puuttumaan? ”Lasten ja aikuisten museo” -seminaarissa Voipaalan taidekeskuksessa syksyllä 2002 käytiin mielenkiintoista keskustelua lasten vapaudesta valita mieleisensä taideteokset museovierailun aikana. Tämä olisi varmasti ihanne, mutta käytännössä usein lähes mahdoton tilanne. TAITE lähtee toiminnassaan siitä, että koko luokan on mahdollista elämykselliselle museokierrokselle mukaan. Tällöin opettajalla on mahdollisimman matala kynnyks lähteä luokkansa kanssa museoon, eikä puolelle luokalle tarvitse erikseen järjestää toimintaa ja henkilökuntaa koululle.

TAITE ei halua tinkiä toiminnassaan lapsilähtöisyyden periaatteesta. Toisinaan tämä perusajatus oli vaarassa hämärtyä, sillä ulkopuoliset, lähinnä poliittiset paineet toiminnan jatkumisesta tulevaisuudessa velvoittivat tutkimukseen ja toiminnan dokumentointiin. Lapsilähtöisen projektin suunnittelu- ja toteutusajasta oli mielestäni käytettävä luvattoman suuri aika siihen, että toimivaa taidekasvatuksellista toimintamallia pyrittiin osoittamaan erilaisilla mittareilla ja raporteilla tarkoituksenmukaiseksi niin, että toiminnalle taattaisiin jatkorahoitus tulevaisuudessa. Kaikki tuohon byrokraatiaan käytetty aika on pois varsinaisesti heiltä, jota varten työtä oikeasti tehdään. TAITEstä haluttiin alun perin kestävä ja jatkuva, museopedagoginen toimintamalli, joka olisi olennainen osa tamperelaista lasten taide- ja kulttuurikasvatusta, jonka opettajat ja vanhemmat ottaisivat luontevasti omakseen. Mikäli TAITEn toiminta saataisiin vakinaistettua Tampereella, voisi keskittyä

varsinaisen lapsilähtöisen museopedagogiikan kehittämiseen, eikä arvokasta työaikaa tarvitsisi käyttää erilaisten anomusten ja raportintien tekemiseen.

Toiminnan julkisuuden eteen oli tehtävä huomattavasti töitä, jotta ”tyttöjen puuhastelu” ja ”museoissa askartelu” saatiin näyttämään siltä, mitä se todellisuudessa oli –laadukasta ja monipuolista museopedagogiikkaa. Kaupungin eri tahoilta tuli kehoituksia, ottakaa huomioon tämä ryhmä, tämä osa-alue jne., ”jotta varmemmin saisitte jatkorahoituksen toiminnallenne...” Toisinaan ideat olivat hyviä, mutta välillä tuntui siltä, että liian moni oli esittämässä omia visioitaan taidekasvatuksesta ja sen toteuttamisesta. Mielestäni museopedagogeja tulisi palkata enemmän, sillä juuri he ovat asiantuntijoita siinä, millaiset näyttelyt kiinnostavat yleisöä tai kuinka yleisö tulisi kiinnostuneemmaksi näyttelystä. Museopedagogilla on tarvittava koulutus ja tieto näyttelyiden soveltuvuudesta eri ryhmille. Museopedagogien palkkaaminen olisi myös selkeä osoitus siitä, että taidekasvatusta ja museopedagogiikkaa todella arvostetaan, eikä se ole vain kaunis ajatus tai korulause poliittisissa puheissa.

TAITE halusi toiminnassaan alun perin hyödyntää jo olemassa olevia tila- ja henkilöstöresursseja, mutta rajat eri hallintokuntien välillä tuntuvat olevan hyvinkin tiukassa. Vaikka Tampereella on yhteinen Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta, jonka alla TAITE ja yhteistyökumppanit toimivat, niin monenlaista asenteellisuutta ja ennakkoluuloa tuli vastaan. Uudenlaisen toimintamallin sisäänajo ei ole helppoa, moni pelkää, että rahat oman toimialan sisältä siirtyvät johonkin muualle. Helpompi on pitää omasta asenteesta ja rahasta kiinni kuin heittäytyä uuteen toimintamalliin mukaan. Tuoreena projektikoordinaattorina kysyn edelleen: Miksi pitää maksaa vuokraa kaupungin omista tiloista, jotka päiväaikaan ovat tyhjillään? Miksi turhaan siirtää rahaa momentilta toiselle, kun samanaikaisesti työskentelemme saman lautakunnan alaisena? Tai toisaalta, jos kerran työskentelemme yhdessä samassa kaupungissa samojen lasten parissa, emmekö voisi välillä valita yhteistä teemaa, jonka parissa työskennellä? Eikö tämä juuri jäsentäisi pirstaleista maailmankuvaa? Tästä hyötyisivät kaikkein eniten lapset, he joidenka eteen työskentelemme.

Opettajien koulutustilaisuudet on otettu erittäin hyvin vastaan. Yhä enenevässä määrin koulutustilaisuudet täyttyvät opettajista, jotka ovat innokkaita ottamaan uusia ideoita ja ajatuksia vastaan omassa taide- ja kulttuurikasvatuksessaan. Tästäkin huolimatta joskus tulee elämykselliselle museokierrokselle opettajia, jotka olettavat, että

he saavat nyt ”pitää vapaata”, kun oppaat hoitavat opastuksen. Erinäisiä kertoja olen saanut opettajille tästä huomauttaa. Heidät löytää joko tutkiskelemassa jotain museon tietokonetta tai kerrankin eräs opettaja jäi eteiseen jutustelemaan rennosti kouluavustajan kanssa ilman, että hän edes tiesi, millaista taidetta lapset olivat kierroksella nähneet! Tai onpa opettajan kännykkäkin soinut kesken opastuksen ja hän on vetäytynyt puhumaan pitkää puhelua selin oppilaisiinsa! Mistä tässä oikeastaan on kysymys? Opettajan oma esimerkki lapsille ja viesti suhtautumisesta taidekasvatukseen on mielestäni silloin hyvin ristiriitainen. Ovatko nämä opettajat nk. *syrjäytyneitä opettajia*? Tulisiko nämä opettajat huomioda jotenkin erityisesti ja ohjata heitä nimenomaan erilaisten opetusmenetelmien ja virkistävän kulttuurin pariin? Vai tulisiko nämä opettajat jättää huomiotta ja antaa heille mahdollisuus valita oma linjansa toimia? Surullista on silloin se, millaisen mallin opettaja omille oppilailleen jättää.

On myös käyty keskustelua siitä, pitääkö museoiden järjestää ylipäätään elämyksellistä toimintaa? Eivätkö taulut ja teokset sinällään riitä kulttuurin siirtämiseen? Mielestäni tuon ajatuksen yli on päästävää. Museoiden täytyisi kiinnittää huomiota omaan vetovoimaisuuteensa ja kehittää elämyksellistä oheistoimintaa näyttelyidensä ympärille. Museot ovat joutuneet kilpailutilanteeseen television, kaupallisten näyttelyiden ja monen muun ihmisten mielenkiintoa vetävän ilmiön kanssa, tilanteeseen, jossa ne vähäisine resursseineen ja perinteisine ajattelutapoineen olivat altavastajaan asemassa. Paluuta entiseen ei ole, joten on mentävä valtavirran mukaan, mikäli museot aikovat pitää kilpailukykynsä ihmisten vapaa-ajan aktiviteeteissa. Suurimmat museot panostavat toimintaansa kalliisiin näyttelyihin ja yrittävät tällä tavoin saada suuria kävijämääriä. Usein kansainväliseen näyttelytoimintaan sijoitetut rahat ovat kuitenkin jostain muusta pois, useimmiten henkilökunnan palkoista tai museopedagogisesta toiminnasta. Eikö museopedagogiikkaan kannattaisi panostaa, sillä silloin todella huomioitaisiin jo näyttelyn suunnitteluvaiheessa ne ihmiset, jotka näyttelyä tulevat katsomaan? Eikö juuri se olisi varmin tapa tavoittaa suuret kävijämäärät? Museopedagogiikalla tarkoitan tässä, ei pelkästään lapsille suunnattua, vaan jokaiselle ikäryhmälle suunniteltua korkealuokkaista museotoimintaa.

Tutkimukseni on eräs esimerkki siitä, kuinka jo olemassa olevat tila- ja henkilöresurssit voidaan koordinoita yhteisen teeman alle. Tällainen ajattelutapa, jossa

eri hallintokunnat yhdistävät resurssejaan saman teeman alle tuntuu kuitenkin vielä olevan perin vieras.

Konlaanin (2001) mukaan juuri museot vaikuttavat eniten ihmisten koettuun terveydentilaan. Tutkimus on tehty aikuisille. Jos aikuiset kerran tuntevat kulttuurin ja museoiden tervehdyttävän vaikutuksen, niin todennäköisesti lapset kokevat sen varmasti myös! Eikö lapsiin siis kannata satsata ja tarjota heille laadukkaita kulttuuripalveluita aidossa ympäristössä? Uskon, että tällä satsauksella on kauaskantoiset vaikutukset.

12 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt kuvaamaan TAITEn eli uudenlaisen taidekasvatusmuodon kehittymistä ja käytännön toimintaa Tampereella. Tutkimus on ollut osallistuvaa havainnointia eli toimintatutkimusta. Toisaalta, tutkimuksessa olisin voinut ehkä käyttää teemahaastattelua ja perehtyä yksityiskohtaisemmin jonkin tietyn luokan toimintaan TAITEssa vuoden 2002 aikana. Tuo tutkimus olisi ehkä tuonut tarkempaa kuvausta yhden luokan mahdollisuudesta toimia taidekasvatusprojektissa. Halusin kuitenkin, että näkökulmani on tässäkin suhteessa sosiaalisesti tasa-arvoinen (niin kuin TAITEn toiminta yleensäkin on) ja valitsin tällöin mahdollisimman suuren otannan, eli kaikki vuonna 2002 mukana olleet henkilöt.

Oma roolini on ollut projektikoordinaattorin ja tutkijan rooli. Tutkimuksessa olen pyrkinyt kuvaamaan niitä lähtökohtia, jotka ovat olleet TAITEn toiminnan syntymisen edellytyksiä ja niitä seikkoja, jotka ovat vaikuttaneet TAITEn toiminnan kehittymiseen. Vuoden 2001 Lasten mielenterveyttä edistävä taiteen ja liikunnan erityisprojektin selvitystyön tulokset ovat olleet TAITEn toiminnan peruslähtökohta.

TAITEn pääasiallinen tavoite oli pyrkiä lapsilähtöisen museopedagogiikan kehittämiseen Tampereella. Tässä onnistuttiin erittäin hyvin. Vuonna 2002 TAITE organisoi, suunnitteli ja toteutti museopedagogiikkaa neljässä eri museossa systemaattisesti. Toiminnan myötä museoiden kävijäkunta kasvoi tuhansilla kävijöillä. Toiminnan keskittäminen juuri museoihin oli perusteltua mm. museoiden vajaakäytöllä sekä sillä, että Tampereelta puuttui systemaattinen museopedagoginen toiminta. TAITEn museopedagogista toiminta-ajatusta tuki myös 2001 ilmestynyt tutkija Benson Konlaanin väitöskirja, jossa kävi ilmi, että museot vaikuttavat eniten ihmisten koettuun terveydentilaan.

TAITE pyrki omalta osaltaan vastaamaan lasten lisääntyneeseen henkiseen pahoinvointiin ja pirstaloituneeseen maailmankuvaan kehittämällä kokonaisvaltaista, monitaiteellista museotoimintaa. Vuonna 2001 tehdyssä selvitystyössä opettajat painottivat *prosessin, elämyksellisyyden* ja *toiminnallisuuden* merkitystä. TAITE pyrki huomioimaan nuo seikat uudessa toimintamallissaan. TAITEn toiminnan ja museon elämyskierrosten taustalla ovat pääasiassa Lauri Rauhalan holistinen ihmiskäsitys, Kolbin kokemuksellisen oppimisen malli ja John Deweyn tekemällä oppimisen

(”learning by doing”) pedagoginen malli. Pedagogisen draaman käyttö soveltuu hyvin museon näyttelyiden yhteyteen: mielenkiintoinen tarina, joka on koottu näyttelystä, kokoaa laajan ja runsaasti tietoa sisältävän näyttelyn mielenkiintoiseksi, helpommin ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi.

Voidaan selkeästi osoittaa, että TAITEn toiminta on ollut mielenterveyttä edistävää ja se voi toimia myös mielenterveydellisten ongelmien ennalta ehkäisyssä (esim. maahanmuuttajalasten kohdalla). Lisäksi TAITEn toiminta soveltuu myös jo psyykkisesti sairastuneille lapsille (esim. Koivikkopuiston sairaalakoulu), kunhan toiminta on suunniteltu yhdessä mielenterveysalan ammattilaisten kanssa. Tutkimus ei kuitenkaan voinut osoittaa, että TAITEn toiminta olisi suoranaisesti vaikuttanut mielenterveydellisten ongelmien ennalta ehkäisyyn moniongelmaisessa kontekstissa (Hervannan perheryhmä).

Tutkimuksessa opettajat kokivat TAITEn toiminnan vaikuttaneen mm. järjestyshäiriöiden vähenemiseen ja yhteishengen kasvamiseen ryhmässä. Lisäksi lasten kiinnostus taidetta ja kulttuuria kohtaan oli selkeästi kasvanut, mikä kävi ilmi mm. lasten puheissa. Lasten myötä innostus museoita kohtaan oli välittynyt myös koteihin siten, että osa vanhemmista uskaltautui museoon jopa ensimmäistä kertaa elämässään. Se, kuinka nämä museovierailut vaikuttavat näihin lapsiryhmiin tulevaisuudessa, olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe esim. 15 vuoden kuluttua.

Opettajat kaipaavat tukea raskaassa kasvatus- ja opetustyössään. He ovat ylityöllistettyjä, eivätkä he jaksaa kulkea enää museoissa ryhmänsä kanssa. Museovierailujen ja muun taidekasvatustoiminnan käyttö olisikin tehtävä mahdollisimman helpoksi ja luontevaksi osaksi lasten arkea. Koska vanhemmat ovat usein ylityöllistettyjä ja kiireellisiä, tai jostain muusta syystä eivät kykene yhdessä lastensa kanssa kulttuuriharrastusten ja museovierailuiden pariin, saattavat nämä elämykset jäädä kokematta. Tämän vuoksi museovierailut on sisällytettävä osaksi lapsen normaalia arkea, normaalin päiväkotij- ja koulutoiminnan yhteyteen. Kaikilla lapsilla on oikeus kulttuuriin, se ei ole vain harvojen lasten etuoikeus.

Tutkimus osoitti museokierrosten jälkeisen *työpajatoiminnan* syventävän museossa koettua elämyskierrosta ja muodostaneen yhtenäisen kokonaisuuden. Tämä kuitenkin tapahtui vain siinä tapauksessa, että museokierroksen ja työpajan välillä oli suhteellisen lyhyt aika (esim. kolme päivää) tai siten, että opettajat olivat käyttäneet

oheismateriaalia jatkaakseen näyttelyn prosessointia ryhmänsä kanssa. Työpajatoiminnan myötä myös uudet kulttuurilaitokset tulivat tutuiksi lapsille ja kulttuurilaitokset saivat uusia vierailijoita. Lisäksi työpajojen ohjaajat olivat kokeneet TAITEn toiminnan myönteiseksi, sillä he saivat uusia virikkeitä omaan työhönsä ja muiden taiteen- ja liikunnan alan ohjaajien työn seuraaminen oli antanut vinkkejä myös omaan työhön. Saman teeman alla työskentelevien eri ammattilaisten yhteistyön toivottiin jatkuvan tulevaisuudessa.

Tutkimuksessani käsittelin myös *oheismateriaalin* käyttöä. Oheismateriaalia koskeva tutkimusosuus olisi voitu tehdä jollain tapaa toisin. Nyt saaduista vastauksista ei käy ilmi oheismateriaalin todellinen käyttöaste. Tässä olisi vielä tutkimisen aihetta. Paljonko oheismateriaalia todellisuudessa käytettiin ja miten? Entä käytetäänkö samaa oheismateriaalia vielä myöhemmin, vaikka näyttely on jo ohitse? Tulevaisuudessa TAITEn kannattaisi kehittää edelleen oheismateriaalia. Tutkimuksessa käy ilmi, että oheismateriaali oli nyt onnistunutta, sillä se vastasi suoraan opettajien käytännön tarpeisiin. Uutena lisänä oheismateriaaliin laittaisin lisäksi näyttelyä ja taideteoksia koskevia keskustelunaiheita, kysymyksiä sekä taiteellista sanastoa. Lapsen tulisi myös oppia keskustelemaan taiteesta ja käyttää taiteen herättämiä ajatuksia ja tunteita omien tunteidensa välineenä myös verbaalisesti. Englannissa museopedagogiikka sekä opettajille suunnatut oheismateriaalit ovat jo pitkään olleet paljon pidemmälle kehitettyjä kuin Suomessa. Esim. "Approaches to Art –teacher's resource book" (Peppin ym. 1996) perustelee oikeiden taiteellisten termien kartuttamista (s. 6). Tämä auttaa lasta ymmärtämään paremmin eri aikakausia ja kulttuureita sekä niiden ilmenemismuotoja eri taiteissa. Myös tällä tavoin, asianmukaisten termien käyttöä ja hallintaa lisäämällä, taide antaa syvemmän merkityksen lapselle ja auttaa lasta hahmottamaan pirstaleista maailmankuvaa.

TAITEn toiminta sai jatkorahoituksen ainakin vuodelle 2003 ja 2004. Toivon, että rahoitus myös tuleville vuosille järjestyy. Koska rahoitus järjestyy aina kalenterivuositain, aiheuttaa se hankaluuksia systemaattiseen toiminnan suunnittelussa esim. jonkin tietyn koululuokan kanssa. Mikäli rahoitus olisi jatkuvaa, voitaisiin toimintaa ajatella esim. koulujen lukuvuosittain, tällöin esim. voitaisiin päästä selkeästi parempaan vuorovaikutukseen ja pitkäjänteisempään yhteistyöhön esim. jonkin erityisluokan kanssa. Vaikka rahoitus jatkossa olisi yksinkertaisempaa, toivon silti, että

TAITEn ympärillä olisi jatkuvasti kehittämis- ja tutkimushankkeita. Toiminta on nyt jo hyvää, mutta siihen ei kannata tuudittua, vaan sitä kannattaa kehittää edelleen. Tiedottaminen on selvästi parantunut uusien nettisivujen auettua vuonna 2003, mutta yhä vielä löytyy päiväkoteja, joita nettisivut eivät tavoita. Lisäksi palautteen antaminen netin välityksellä esim. työpajoista tai museokierroksista hakee muotoansa. "Antaisin palautetta nettiin vain siinä tapauksessa, jos jokin juttu olisi äärimmäisen hyvä tai äärimmäisen huono", kertoi eräs opettaja. Ehkäpä jatkossa kannattaisi kuitenkin edes silloin tällöin haastatella opettajia, eikä luottaa vain nettipalautteeseen?

TAITEn aloittaessa toimintaansa, lähes kaikki Tampereen kaupungin museot halusivat elämyskierroksia juuri heidän näyttelyihinsä. Alussa toiminta keskitettiin eri museoihin tasa-arvoperiaatteella, mutta tulevaisuudessa kannattaisi eri näyttelyistä valita tarkoituksenmukaisimmat ja rakentaa toiminta niiden mukaan, kuin että pyrki mahdollisimman tasa-arvoiseen kohteluun eri museoiden kesken.

Uuden projektin alkaessa projektikoordinaattoreiden roolien välille aiheutui epäselviä tilanteita, johtuen lähinnä työnkuvan epäselkeydestä. Projektin edetessä toimenkuva selkiytyi ja esim. osan tehtävistä pystyi jakamaan museon tiedottajille ja vahtimestareille. Osittain projektikoordinaattorit tekivät myös keskenään päällekkäistä työtä, mikä saattoi aiheuttaa turhia väärinymmärryksiä, tiedon kulku tai tiedon kulun puute aiheutti ongelmakohtia projektin etenemisessä. Parityöskentelystä oli toisaalta etua, mutta toisaalta liian tiivis työskentely toi omalla tavallaan ongelmia. Uuden toimintamallin luomisessa ei voinut juuri kysyä keneltäkään konsultaatiota, asiantuntijuutta odotettiin joka suhteessa.

Mielestäni TAITEn toimintamalli on kannustava esimerkki siitä, kuinka eri toimialat voisivat toimia yhdessä yhteisen teeman alla. Tätä kannattaisi tutkia myös jatkossa ja selvittää tarkemmin, kuinka jo olemassa olevat tila- ja henkilöstöresurssit voitaisiin parhaiten hyödyntää saman kunnan sisällä. Perimmäisenä tarkoituksenahan kuitenkin on, että samassa kunnassa asuvat hyötyisivät yhteisillä verorahoilla maksetuista palveluista mahdollisimman paljon. "Taide- ja kulttuurikasvatuksen suunnittelussa kunnan omat vahvuudet ovat olennaisia. Kulttuuri- ja elinkeinoelämän sitoutuminen koulujen taide- ja kulttuurikasvatukseen rikastuttaa yhteisön elämää. Pienen ja ison kunnan, maaseutukunnan ja kaupunkikunnan, omaleimaisuuden hyödyntäminen elävöittää opetusta ja vahvistaa kotiseututunnetta. Kulttuuri- ja

elinkeinoelämän sitoutuminen koulujen ja taide- ja kulttuurikasvatukseen rikastuttaa yhteisön elämää”(Grönholm 2002, 21). Vaikka TAITE aloitti toimintansa yhdessä Suomen suurimmista kaupungeista, ei mielestäni ole mitään estettä, etteikö toimintamalli olisi yleistettävissä siten, että se voisi toteutua myös pienemmissä kunnissa. Suomessa on väkilukuun nähden valtava määrä museoita. Lisäksi jokaisessa kunnassa on kulttuurialan asiantuntijoita sekä liikunnan että taiteen puolella. Näiden resurssien yhdistäminen yhdessä opetusalan henkilöiden kanssa tuottaisi varmasti mielenkiintoisia uusia käytännön kokeiluita. Tarjoamalla lapsille laadukasta kulttuuripalvelua aidossa ympäristössään, voidaan vaikuttaa tulevaisuuden kulttuuripalveluiden käyttäjien asenteisiin. Lapsiin kannattaa satsata myös taloudellisesti, se kannattaa varmasti myös pitkällä aikavälillä.

Toivon, että tästä tutkimuksesta olisi hyötyä TAITEn ja samankaltaisten taidekasvatusprojektien toiminnan jatkuvuudessa paitsi Tampereella, myös muissa kunnissa. Lisäksi toivon, että TAITEn toiminta voisi olla esimerkkinä eri hallintokuntien välisestä yhteistyöstä ja siitä, kuinka hyvästä ideasta voi kasvaa suurisuuntainen ja monia ihmisiä ilahduttava ja hyödyttävä projekti tai toimintamalli. On syytä uskoa omiin ajatuksiin taidekasvatuksesta, eikä antaa periksi mahdollisten vastoinkäymisten edessä.

LÄHTEET

- Anttila, P. 1999. Toimintatutkimus.
<http://www.metodix.com/metodi/pirkko/toimintatutkimus.htm> (luettu 28.3.04)
- Bardy, M. 1996. Kohtauspaikkana Émile. Helsinki. Stakes.
- Bolton, G. 1984. Luova toiminta kasvatuksessa: teoriaa draamasta. Suom. Karppinen T. Tammi. Helsinki.
- Bruner, J. 1966. Toward a theory of instruction. New York. Norton.
- Chihuly Vapriikissa. Näyttelyesite.
<http://www.tampere.fi/vapriikki/tiedotus/chihuly.shtml>
- Dryden, G. & Vos J. 1996. Oppimisen vallankumous. Suom. Salminen R. Helsinki. Tietosanoma.
- Eskola, J. ja Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.
- Esiopetuksen opetussuunnitelma. 2001. Tampereen kaupunki.
- Eteläpelto, A. 1992. Tulevaisuuden asiantuntijuuden kehittyminen. Teoksessa toim. Ekola J. Johdatusta ammattikorkeakoulupedagogiikkaan. Helsinki. WSOY, 19-41.
- Grönholm, I. 2002. Koulun pieni kulttuurikirja. Koulun ja kulttuurin yhteistyöohjelma 1998-2001. Opetushallitus, Suomen kuntaliitto ja tekijät. Helsinki. Gummerus.
- Hannula, L. 2003. Opastus draamallisena tapahtumana. Teoksessa Laukka M. toim. Lasten ja aikuisten museo. Tampere. Pirkanmaan taidetoimikunta.
- Hassi, M. 1994. Taide- ja esteettinen kasvatus sekä taideopetus. Teoksessa toim. Surakka T. Lapsi keksii maailman uudelleen –Taide varhaiskasvatuksessa. Helsinki. Suomen kuntaliitto.
- Heikkinen, H. 2002. Draaman maailmat oppimisalueina. Draamakasvatuksen vakava leikillisuus. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Heinonen J. & Lahti M. 1996. Museologian perusteet. Suomen museoliitto. Helsinki.
- Helenius A., Jäälinoja P., Sormunen H. 2000. Sesam! Avaimia esiopetuksen draamapedagogiikkaan. Jyväskylä. Atena.
- Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. 2002. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Kangassalo, M. & Liukko, S. 1998. Mediaa muruille. Helsinki. Kirjayhtymä.
- Kanerva, P. & Viranko, V. 1997. Aplodeja etsijöille. Näkökulmia draamaan sekä taidekasvatuksena että opetusmenetelmänä. Helsinki. Äidinkielenopettajien liitto.
- Karlsson L., Riihelä M. 1991. Ajattelu alkaa ihmetyksestä. Ryhmätyöstä yhteistoiminnalliseen oppimiseen. Helsinki. VAPK-kustannus.
- Konlaan, Boinkum Benson. 2001. Cultural Experience and Health: The coherence of health and leisure time activities. Umeå university medical dissertations.
- Lampi I. 1980. Auta lasta puhumaan. Weilin+Göös. Espoo.
- Lintunen, Jarmo. 1995. Kokemuksellinen oppiminen ja pedagoginen draama. Teoksessa Lehtonen, J. & Lintunen, J. (toim.) Draama. Elämys. Kokemus. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja opettajankoulutuslaitos, 109-122.
- Liukko, S. 1998. Draamapedagogiikka ja elämyksellinen oppiminen. Teoksessa Salainen maa. Opettajan materiaali. Porvoo. WSOY.
- Mouritsen, F. 1996. Legekultur. Essays om bornekultur leg og fortaelling. Odense Universitetsforlag.
- Museoiden opetustoiminta. Museopedagogiikka.
<http://www.museoliitto.fi/suomenmuseot/museot/peda.html> (luettu 19.11.03)
- Musti museo-opas. <http://www.tampere.fi/vapriikki/musti/index.htm>
- Mäkinen, P. 2002. Konstruktivismi. VERKKO-TUTOR.
<http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/konstr2.htm#Konstruktivismi>. (Luettu 27.1.2004).
- Neelands, J. 1992. Structuring drama work. Cambridge University Press.
- Opintokäynti museoon - opas kouluille ja museoille. 1986. Suomen museoliiton julkaisuja 32. Helsinki.
- Peppin A., Smith R., Turner A. 1996. Approaches to art. Teachers resource book. Ginn and Company.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. 1996. 3. korj. painos. Opetushallitus. Helsinki.
- Rauhala, L. 1983. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Jyväskylä. Gaudeamus.
- Rauste von Wright M., von Wright J. & Soini T. 2003. Oppiminen ja koulutus. Helsinki. WSOY.

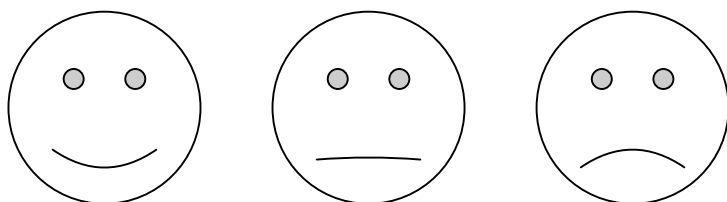
- Riihelä, M. 1996. Mitä teemme lasten kysymyksille? Lasten ja ammattilaisten kohtaamisen ulottuvuuksia lapsi-instituutiassa. Stakes. Tutkimuksia 66. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos.
- Sahlberg P. ja Leppilampi A.1994. Yksinään vai yhteisvoimin? –yhdessäoppimisen mahdollisuuksia etsimässä. Helsingin yliopisto. Vantaan täydennyskoulutuslaitos. Yliopistopaino. Helsinki.
- Sava, I. 1993. Taiteellinen oppimisprosessi. Teoksessa Taiteen perusopetuksen käsikirja. Toim. Porna I.& Väyrynen P. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Suojanen, U. 1999. Erilaisia toimintatutkimuksellisia suuntauksia.
<http://www.metodix.com/metodi/ulla/> (luettu 28.3.04)
- Suomen museoliitto. Museokävijät.
<http://www.museoliitto.fi/viestimille/tilastot.htm#kavijat> .(Luettu 27.1.2004).
- Taivassalo, E. 2003. Museokävijä : valtakunnallinen museoiden kävijätutkimus. Suomen museoliitto. Helsinki.
- Tolska, T. 2003. Narratiivinen ajattelu ja kasvatus Jerome Brunerin psykologiassa. Kasvatus 34(1), 30-42.
- Toimintatutkimus. 2000. <http://www.metodix.com/metodi/ulla/> (luettu 20.1.04)
- Turunen, K. E. 1987. Ihmissielun olemus. Arator. Vaasa.
- YK:n lasten oikeuksien yleissopimus.
http://www.un.dk/finnish/Children/YK_n_lapsen_oikeuksien_yleissopimus.htm (luettu 26.01.04)

Liite 1: Lasten tutkimuskaavake

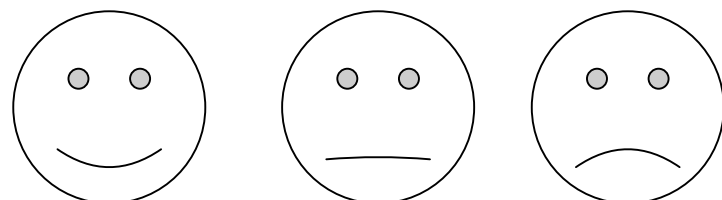
HEI!

Olet nyt vierailut museossa. Haluaisimme tietää, mitä pidit museovierailusta. Ole hyvä ja vastaa seuraaviin väittämiin. Väritä se ilme, joka vastaa sinun mielipidettäsi. Paperin taakse voit myös piirtää, mikä sinusta oli mielenkiintoisinta museokierroksella.

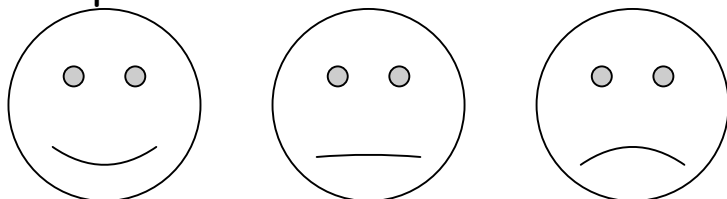
1. Jaksoin kuunnella oppaan puhetta

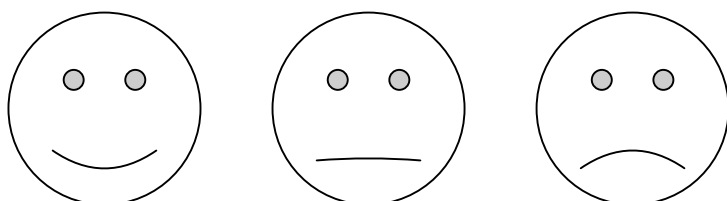
2. Osallistuin mielelläni kierroksella toimintaan ja leikkeihin

3. Opin uusia asioita museossa

4. Haluaisin käydä museossa uudelleen

5. Ikäni on _____ vuotta.

Liite 3: Opettajien tutkimuskaavake näyttelykäynnistä ja työpajoista

TAITE / Palautekysely opettajille näyttelykäynnistä ja työpajoista

Vastauksesi on meille hyvin tärkeä. Mikäli riviä ei riitä, voit jatkaa kääntöpuolelle. Odotamme vastaustasi noin viikon kuluessa.

Opettajan nimi:

Luokka/lapsiryhmä:

Lasten keskimääräinen ikä:

Lasten lukumäärä:

Näyttely, jossa vierailitte:

1. Vastasiko näyttelykäynti odotuksiasi?

2. Mahdolliset työpajat, joissa olitte mukana:

3. Olitko tyytyväinen järjestettyihin työpajoihin? Perustele.

4. Mitä havaintoja teit lapsiryhmästä työpajojen aikana?

(jatkuu)

(jatkoa)

5. Kuinka lapset kommentoivat työpajoja?

6. Koitko, että näyttelykäynnistä, oheismateriaalista ja mahdollisista työpajoista ja muodostui ryhmällesi yhtenäinen kokonaisuus? Perustele.

7. Oletko huomannut ryhmässäsi muutoksia tämän projektin aikana?

a) toiminnassa yleensä?

b) kielessä ja keskusteluissa?

c) sosiaalisissa suhteissa muihin ryhmän jäseniin?

8. Onko TAITEn toiminta aiheuttanut sinulle kohtuuttomasti järjestelyitä muun opetus- ja kasvatustyön ohessa? Onko se tuonut uusia ideoita ja näkökulmia normaaliin työhön?

9. Mitä lasten taide- ja liikuntakasvatus voisi mielestäsi parhaimmillaan olla, jotta se tukisi normaalia päiväkotij- ja kouluelämää?

Paljon kiitoksia vastauksistasi. Yhteistyöterveisin TAITE.

Liite 4: Opettajien tutkimuskaavake oheismateriaalista

TAITE / Palautekysely näyttelyyn liittyvästä oheismateriaalista

Rengasta mielestäsi oikea vaihtoehto. Tarvittaessa jatka vastaustasi kääntöpuolelle.

1. Olen tutustunut oheismateriaaliin	Kyllä	En
2. Olen käyttänyt oheismateriaalia	Kyllä	En
3. Koin että oheismateriaalista oli hyötyä työssäni	Kyllä	Ei
4. Käytin oheismateriaalia seuraavasti	a. ennen näyttelykäyntiä
b. näyttelykäynnin jälkeen
c. ennen ja jälkeen näyttelykäynnin	

5. Mitkä osiot oheismateriaalista koit parhaimmiksi?

6. Olisitko kaivannut vielä jotain lisää oheismateriaaliin?

7. Mitä osia sinä käytit työssäsi?

8. Saitko oheismateriaalista ideoita muuhun työskentelyyn?

9. Käyttivätkö kollegasi oheismateriaalia? Jos, niin miten?

10. Muita kommentteja oheismateriaalista?

Kiitos palautteestasi. Yhteistyöterveisin **TAITE**.

Huom. Jatkossakin voit käyttää hyväksesi näyttelyihin liittyvää oheismateriaalia (saatavana internetistä museoiden Musti-sivuilta), vaikka et aina TAITE – kierroksille pääsisikään!

Liite 5: Tutkimuskaavake työpajojen ohjaajille

TAITE/ Palautekysely työpajojen vetäjille

Odotamme vastaustasi noin viikon kuluessa.

1. Mihin näyttelyyn työpajanne liittyivät?

2. Mikä oli työpajan aihe/ teema?

3. Montako työpajaa ohjasitte?

4. Montako päiväkotiryhmää vieraili työpajoissa?

5. Montako kouluryhmää vieraili työpajoissa?

6. Kävikö työpajoissa erityisryhmiä? Jos, niin mitä?

7. Mikä oli yhden työpajan kesto?

8. Montako työntekijää oli näitä työpajoja ohjaamassa?

9. Keitä nämä ohjaajat olivat?

10. Kuinka monta suunnittelutuntia edelsi työpajoja?

11. Mitä materiaaleja/ välineitä tarvitsitte työpajan aikana

(jatkuu)

(jatkoa)

12. Mitkä olivat mahdolliset materiaalikulut ja miten ne hoidettiin?

13. Missä työpajat pidettiin?

14. Olitteko tyytyväinen työpajojen tilajärjestelyihin?

15. Olitteko mielestänne saaneet ryhmistä tarpeeksi informaatiota etukäteen?

16. Mikä oli työpajoissa mielestäsi kaikkein onnistuneinta?

17. Mitä tekisit toisin seuraavalla kerralla?

18. Jäikö työpajoja valmisteltaessa mielestänne joitakin seikkoja huomioimatta?

19. Mitä muuta haluaisit sanoa työpajoista?

20. Muita kommentteja TAITEn toiminnasta? Kehitysehdotuksia ym.

Kiitos palautteestasi! (Taakse voit kirjoittaa lasten kommentteja työpajoistanne.)

Liite 6: Ohjeistus museovierailusta perheryhmälle

Tervetuloa museoon lapsesi kanssa!

Jotta museokäynnistä tulisi kaikille mukava kokemus, niin muista seuraavat asiat:

1. Tyhjä maha mököttää

Huolehdi siitä, että lapsellasi ei ole nälkä. Eväät kannattaa syödä ennen museokierroksen alkua. Eväidensyöntipaikka on aulassa.

2. Pissalle ennen näyttelyyn menoa

Hotelli Helputus eli vessa löytyy myös aulasta. Myös lastenhoituhuone vaipanvaihtoon löytyy aulasta. Pissahätä kesken näyttelykierroksen harmittaa.

3. Kännykät kiinni ennen näyttelyyn menoa

Näyttelyssä on kaikille kohteliaampaa, ettet häiritse muita puhumalla kännykkään tai lähettämällä tekstiviestejä. Soittoäännet ja piippaukset eivät sovi näyttelytilaan. Kännykän voi avata taas näyttelytilan jälkeen, esim. aulassa tai kahviossa.

4. Selitä lapsellesi museon säännöt ennen museoon tuloa

Kuten monissa paikoissa, myös museossa on omat sääntönsä. Selitä lapsellesi jo ennen museoon tuloa seuraavat asiat:

- Museoesineitä katsellaan, niihin ei saa koskea
- Museossa saa puhua, mutta ei huutaa
- Museossa kävellään, ei juosta

5. Huolehdi museossa, että lapsesi noudattaa museon sääntöjä

Mikäli lapsesi ei muista museon sääntöjä ollessaan museossa, sinun tehtävänäsi on muistuttaa häntä. Museovalvojat ja museo-oppaat tekevät omia töitään, heidän tehtäviin ei kuulu lastenhoito.

6. Oppaat ovat opastamista varten

Näyttelyssä voi olla myös esineitä, joihin saa koskea. Mikäli et ole varma, saako esineisiin koskea, kysy oppaalta tai valvojalta.

Nautinnollista museovierailua!